

**Załącznik nr 1 do uchwały Nr V/51/07
Rady Miasta Krakowa z dnia 31 stycznia 2007 r.**

SPIS TREŚCI

1	Wstęp.....	4
1.1	Miasto Kraków	4
2	Diagnoza społeczna społeczności lokalnej Miasta Krakowa.....	6
2.1	Społeczność lokalna Miasta Krakowa, struktura demograficzna	6
2.1.1	Procesy demograficzne w społeczności lokalnej Miasta Krakowa	7
2.1.2	Struktura demograficzna rodzin oraz gospodarstw domowych.....	10
2.1.3	Sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych i rodzin	11
2.2	Ogólna charakterystyka głównych obszarów „społecznie wrażliwych” w społeczności lokalnej Miasta Krakowa.....	15
2.2.1	Wprowadzenie, uzasadnienie doboru obszarów „społecznie wrażliwych”	15
2.2.2	Niepełnosprawność jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej	19
2.2.3	Starość jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej	22
2.2.4	Bezrobocie jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej.....	23
2.2.5	Bezdomność jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej	26
2.2.6	Uzależnienie jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej	27
2.2.7	Okres dłuższej izolacji jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej	28
2.2.8	Ryzykowne zachowania dzieci i młodzieży spowodowane niewydolnością opiekuńczo-wychowawczą rodzin, jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej.....	29
2.2.9	Ubóstwo jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej	33
3	Cel strategiczny, Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa	42
4	Kierunki priorytetowe w obszarach planowania strategicznego.....	42
5	Uzasadnienie wyboru kierunków priorytetowych w obszarach planowania strategicznego	44
5.1	Uzasadnienie wyboru kierunku priorytetowego „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”	44
5.1.1	Obszar definicyjny wyznaczony przez kierunek priorytetowy „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”	44
5.1.2	Zobiektywizowane wskaźniki obszaru wyznaczonego przez kierunek priorytetowy „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”	45
5.1.3	Obraz społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, w obszarze kierunku priorytetowego „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”	45
5.1.4	Obszar interwencji w obszarze kierunku priorytetowego „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”	46
5.2	Przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach kierunku priorytetowego pn. „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”	49
5.3	Uzasadnienie wyboru kierunku priorytetowego „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”	50
5.3.1	Obszar definicyjny wyznaczony przez kierunek priorytetowy „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”	50
5.3.2	Zobiektywizowane wskaźniki obszaru wyznaczonego przez kierunek priorytetowy „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”	51
5.3.3	Obraz społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”	52
5.3.4	Obszar interwencji w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”	53
5.4	Przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach kierunku priorytetowego pn. „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”	53

5.5	Uzasadnienie wyboru kierunku priorytetowego „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży”	55
5.5.1	Obszar definicyjny wyznaczony przez kierunek priorytetowy „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży”	55
5.5.2	Zobiektywizowane wskaźniki obszaru wyznaczonego przez kierunek priorytetowy „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży”	56
5.5.3	Obraz społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży”	56
5.5.4	Obszar interwencji w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży”	57
5.6	Przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach kierunku priorytetowego pn. „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży”	58
5.7	Relacje kierunku priorytetowego „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa” z pozostałymi kierunkami priorytetowymi	59
5.8	Uzasadnienie wyboru kierunku priorytetowego „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa”	60
5.8.1	Obszar definicyjny wyznaczony przez kierunek priorytetowy „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa”	60
5.8.2	Zobiektywizowane wskaźniki obszaru wyznaczonego przez kierunek priorytetowy „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa”	61
5.8.3	Obraz społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa”	62
5.8.4	Obszar interwencji w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa”	64
5.9	Przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach kierunku priorytetowego pn. „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa”	65
6	Kierunki priorytetowe służące sprawnemu funkcjonowaniu strategii	66
6.1	Kierunek priorytetowy: Rozwijanie zasady pomocniczości i partnerstwa z organizacjami pozarządowymi	66
6.2	Kierunek priorytetowy: Podnoszenie kwalifikacji kadry realizującej zadania służące realizacji strategii	67
6.3	Kierunek priorytetowy: Modernizacja i podnoszenie standardów oraz rozwój infrastruktury służącej realizacji strategii	68
7	Zgodność Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007 – 2013 z dokumentami strategicznymi o szerszym zasięgu	68
8	Wdrożenie oraz monitorowanie realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa, na lata 2007 – 2013	74
9	Finansowanie przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa, na lata 2007 – 2013	78

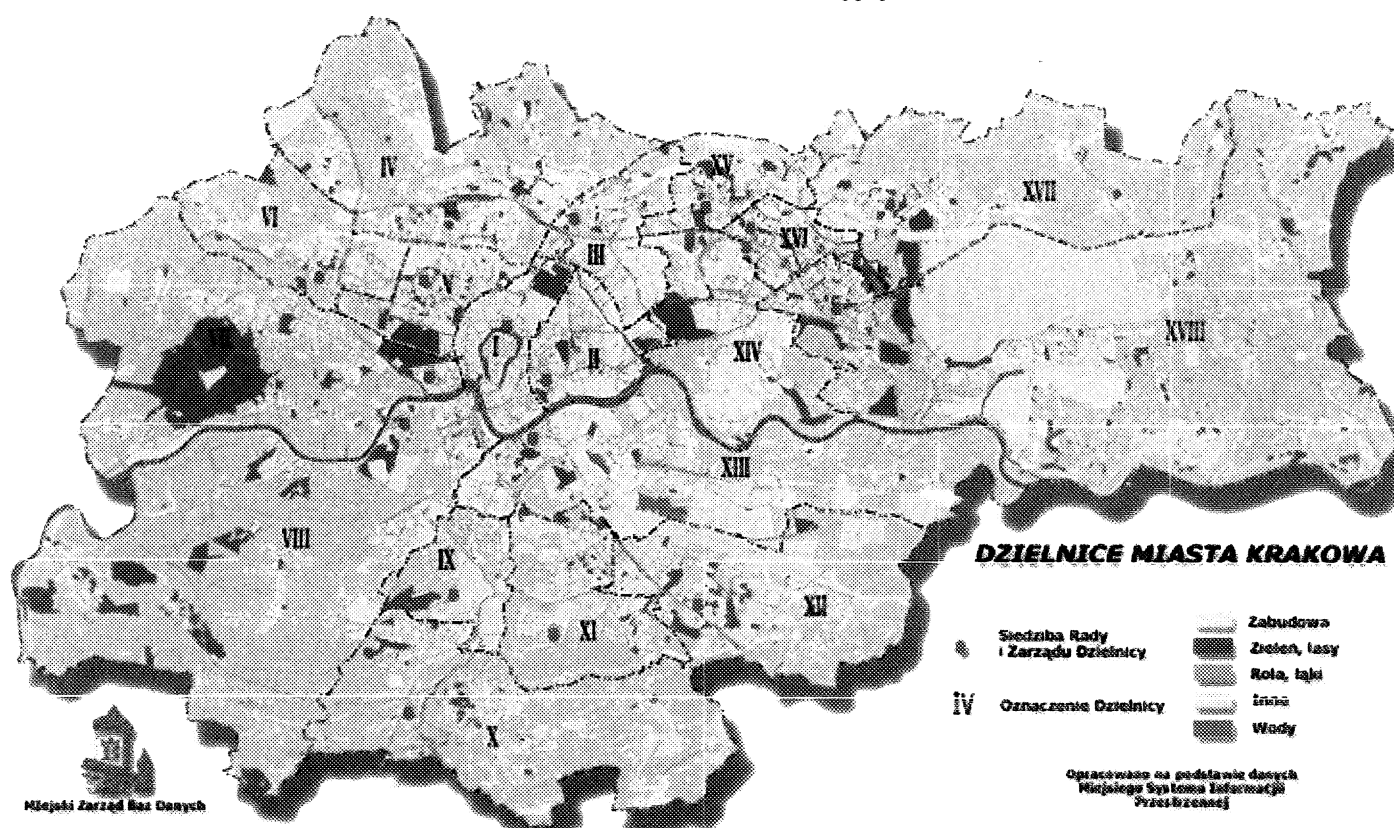
1 Wstęp

1.1 Miasto Kraków

Miasto Kraków jest jednym z najważniejszych ośrodków miejskich w kraju, pozostaje także regionalnym i międzynarodowym centrum życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego. Kraków zajmuje powierzchnię 327 km kw., administracyjnie podzielony jest na 18 dzielnic. Według stanu na koniec 2004 roku Kraków liczył 757 430 mieszkańców. Średnia gęstość zaludnienia wynosiła 2 317 mieszkańców na 1 km kw. i była zróżnicowana w dzielnicach, od 14 076 mieszkańców w dzielnicy IX do 63 836 mieszkańców w dzielnicy IV.

Mieszkańcy Miasta Krakowa tworzą wspólnotę samorządową – gminę miejską. Od 1 stycznia 1999 roku, po reformie administracji publicznej kraju, Kraków jest miastem na prawach powiatu. Gmina wykonuje zadania publiczne własne gminy i powiatu oraz zadania zlecone gminie i powiatowi z zakresu administracji rządowej. Organami gminy miejskiej Kraków są: Rada Miasta, która sprawuje władzę uchwałodawczą i kontrolną i Prezydent Miasta sprawujący władzę wykonawczą. O ustroju gminy stanowi jej Statut. Prezydent wykonuje swoje zadania przy pomocy Urzędu Miasta Krakowa oraz miejskich jednostek organizacyjnych i powiatowych służb, inspekcji i straży.

Rysunek: Mapa Krakowa z zaznaczonym podziałem administracyjnym

Miasto Kraków jest również stolicą województwa małopolskiego, z siedzibą:

- Wojewody Małopolskiego,
- Marszałka Województwa Małopolskiego,
- Starosty Krakowskiego.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych

Krakowa, na lata 2007 – 2013

DIAGNOZA

2 Diagnoza społeczna społeczności lokalnej Miasta Krakowa

2.1 Społeczność lokalna Miasta Krakowa, struktura demograficzna

Dla zobrazowania stanu i trendu zmian w strukturze demograficznej społeczności lokalnej Miasta Krakowa przywołano dane liczbowe uzyskane w wyniku Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 oraz bieżącej sprawozdawczości z ruchu naturalnego i migracyjnego prowadzonej przez Główny Urząd Statystyczny.

Jak już wspomniano we wstępie, według stanu na koniec 2004 roku Kraków liczył 757 430 mieszkańców, tzw. ludności faktycznej, czyli:

- zamieszkałej w Krakowie na stałe,
- przebywającej w Krakowie czasowo powyżej 2 miesięcy z powodu nauki, pracy, warunków rodzinnych i pobytu w domach pomocy społecznej, mieszkańców zamieszkałych stele w innych gminach.

Tak zdefiniowana liczebność populacji społeczności Krakowa jest o kilkanaście tysięcy większa od liczby ludności zameldowanej, stąd też mogą wystąpić rozbieżności w wielkościach publikowanych przez Główny Urząd Statystyczny, a podawanych przez inne źródła.

W populacji Krakowa 53% stanowią kobiety, natomiast mężczyźni stanowią 47%. Dane pochodzące ze Spisu Powszechnego z 2002 roku oraz sprawozdawczości Głównego Urzędu Statystycznego za 2004 rok wskazują, iż w 2002 roku w Krakowie na 100 mężczyzn przypadało 113 kobiet natomiast w roku 2004 na 100 mężczyzn przypadało 114 kobiet. Współczynnik feminizacji wykazuje tendencje zwykłą (w roku 1990 wynosił on 110, w 2000 już 113).

Tabela: Rozkład populacji społeczności Miasta Krakowa ze względu na płeć

Płeć	Kraków	
	1	2
ogółem	100%	757 430
kobiety	53%	402 977
mężczyźni	47%	354 453

Źródło GUS 2004

Spośród wszystkich mieszkańców Krakowa objętych Narodowym Spisem Powszechnym, przeprowadzonym w 2002 roku, w stosunku do których udało się ustalić poziom wykształcenia 21,60 % posiada wykształcenie wyższe, 4,48 % - policealne, 38,76 % - średnie ogólne bądź zawodowe, 17,60% - zasadnicze zawodowe, 16,64% - podstawowe ukończone, 0,92 % - podstawowe nieukończone i bez wykształcenia.

Mieszkańcy Krakowa stanowili 23 % ogółu mieszkańców województwa Małopolskiego, które na koniec 2004 roku liczyło 3 260 201 mieszkańców.

2.1.1 Procesy demograficzne w społeczności lokalnej Miasta Krakowa

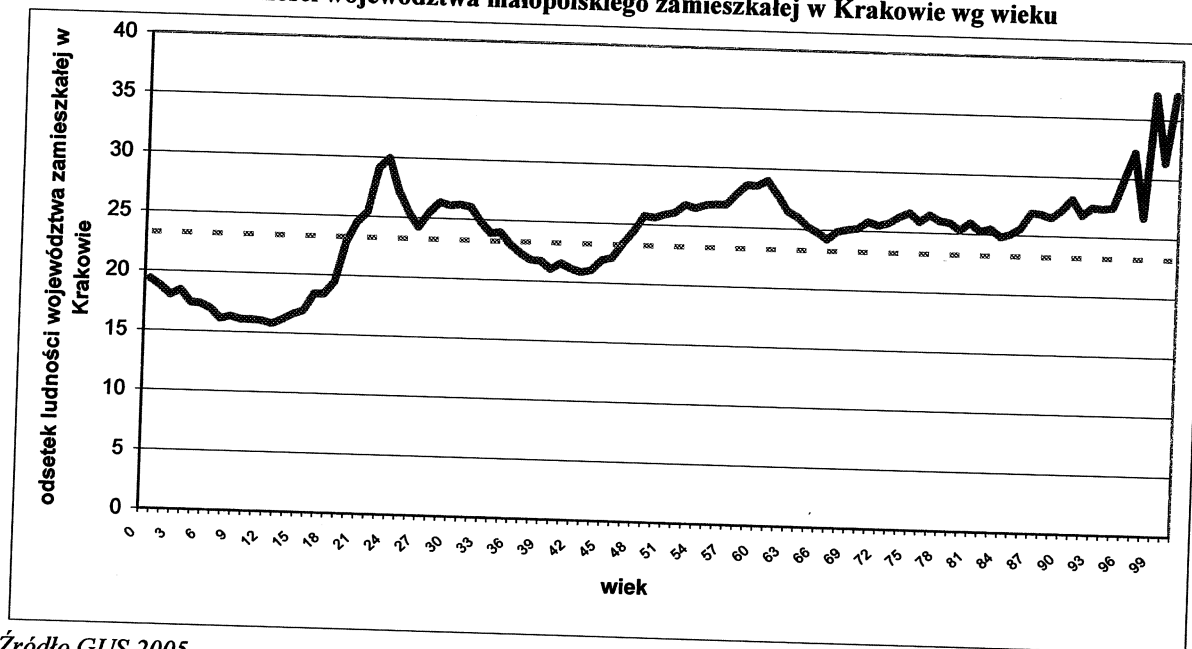
Od wielu lat na obszarze całego kraju obserwuje się wzrastającą liczbę ludności w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnej malejącej liczbie osób najmłodszych – podobnie jest także w Krakowie. Niski udział dzieci i młodzieży, a wysoki osób w wieku poprodukcyjnym ma bezpośredni wpływ na stan i strukturę rodzin i gospodarstw domowych zamieszkujących Kraków.

Szczególnie niska koncentracja ludności występuje w grupie dzieci i młodzieży – do około 20 roku życia. Spowodowane jest to relatywnie niewielką dzietnością krakowian np. w porównaniu z innymi regionami województwa małopolskiego.

Jednocześnie powyżej średniej mamy liczną populację osób w wieku niemobilnym i poprodukcyjnym.

Te dwa zjawiska powodują, iż Kraków jest miastem „starym swoimi mieszkańcami” – mediana wieku wyniosła na koniec 2004 roku 36,72 lat (pomimo znacznego obniżenia tej średniej przez liczną młodzież studencką) i jest jedną z najwyższych w województwie.

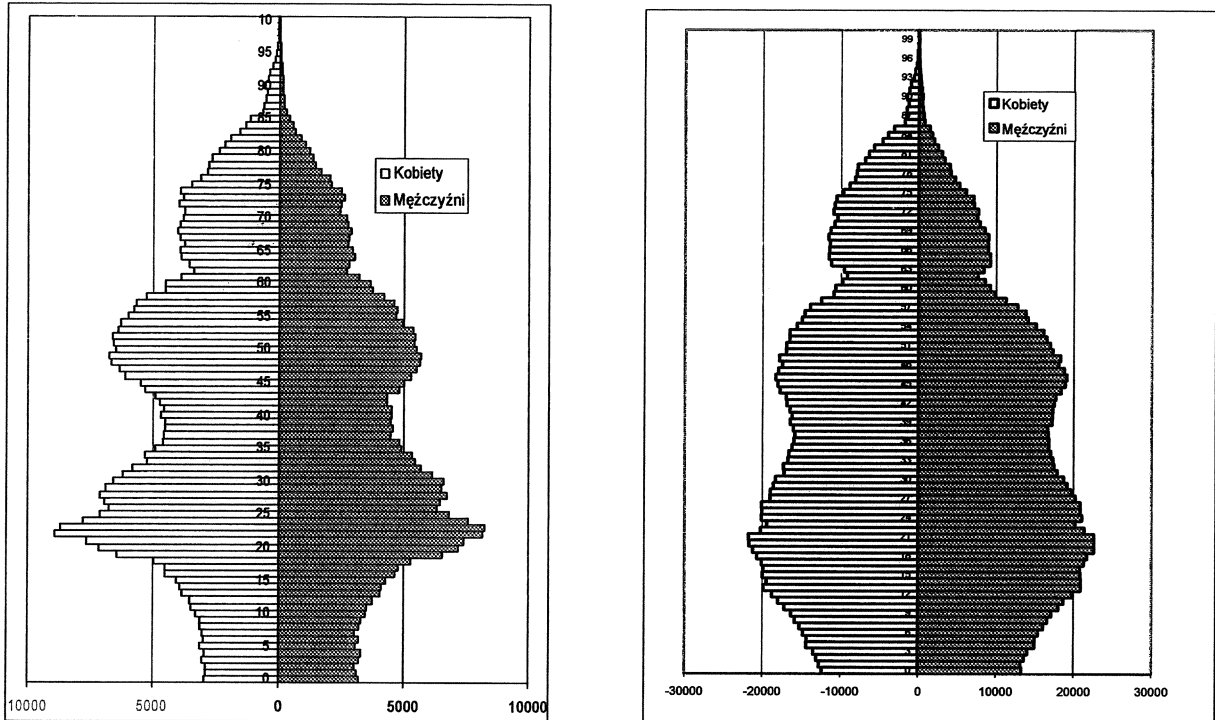
Wykres: Odsetek ludności województwa małopolskiego zamieszkałej w Krakowie wg wieku

Źródło GUS 2005

Różnica w strukturze wiekowej jest jeszcze bardziej widoczna w przypadku piramidy wieku. Przedstawione poniżej piramidy przedstawiają zależność pomiędzy liczebnością populacji w poszczególnych grupach wiekowych i płcią. Wykres z lewej strony obrazuje miasto Kraków, z prawej – województwo małopolskie bez Krakowa.

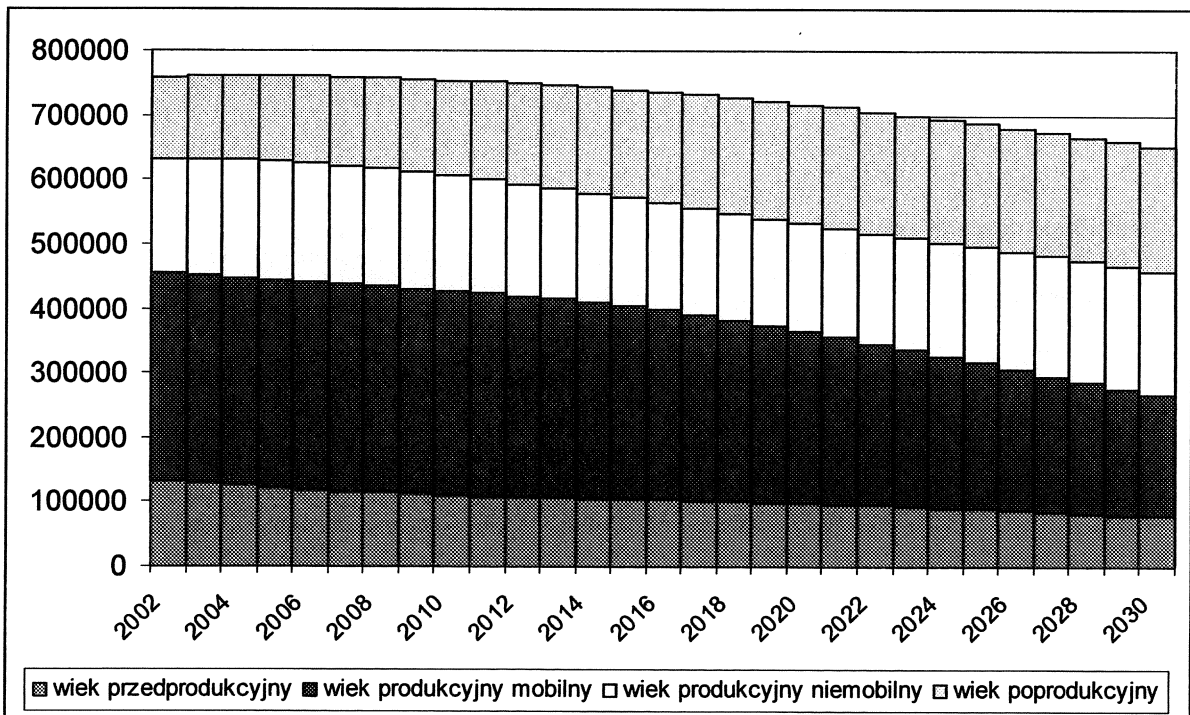
Wykres: Piramida wieku dla Krakowa i województwa małopolskiego bez Krakowa

Źródło GUS 2005

Piramida wieku dla Krakowa wskazuje na niski „potencjał pielęgnacyjny” społeczności, co może stanowić zagrożenie dla osób wchodzących obecnie i w przyszłości w wiek poprodukcyjny. Prognoza ludności opracowana przez Główny Urząd Statystyczny dla Miasta Krakowa wskazuje niestety na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym.

Wykres: Prognoza ludności dla Miasta Krakowa do roku 2030

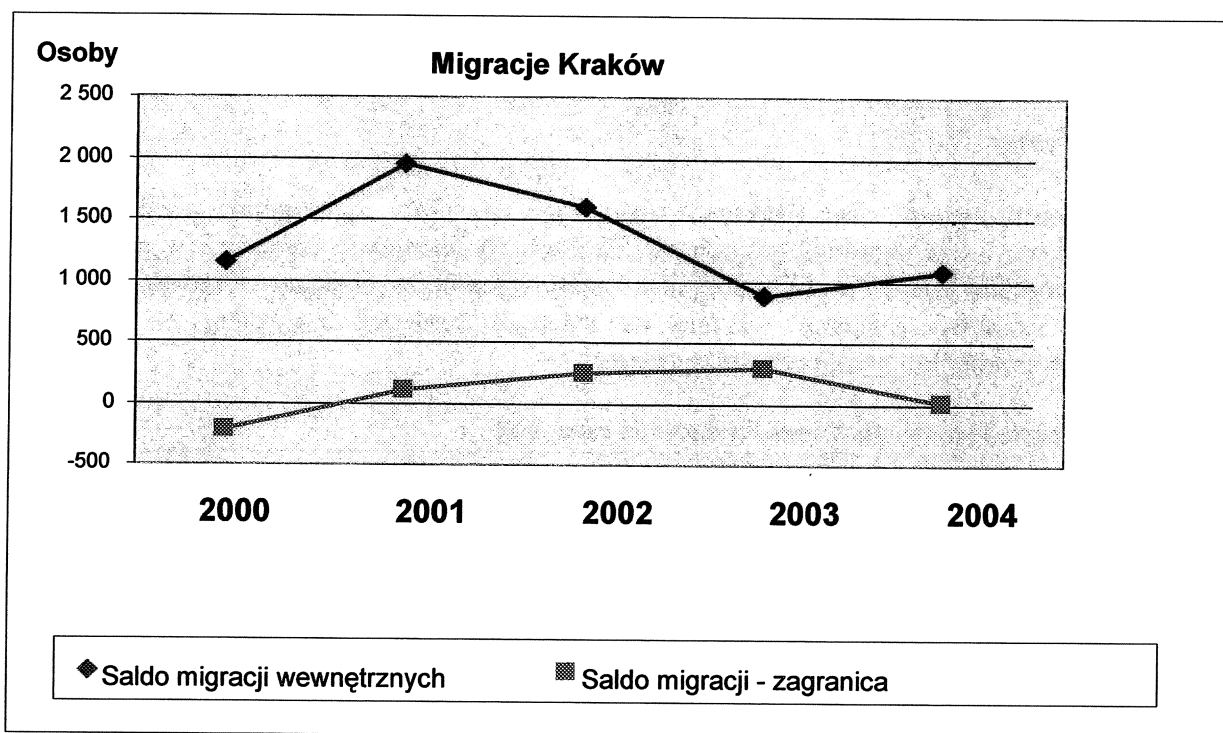
Źródło GUS 2005

Według prognoz liczebność populacji Krakowa do 2030 roku zmniejszy się do poziomu około 651 tys. mieszkańców, radykalnej zmianie ulegnie struktura wiekowa ludności, zwłaszcza znacznemu zwiększeniu ulegnie grupa ludności w wieku poprodukcyjnym do prawie 30% ludności, kosztem pozostałych grup wiekowych. Spowoduje to dalsze zwiększenie jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku, natomiast zdecydowanie zmniejszy się ilość gospodarstw studenckich. Jednocześnie spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym o ok. 120 tys. osób może pociągnąć za sobą niedobór siły roboczej.

Podobny model społeczności szczególnie odzwierciedlający strukturę wiekową i prognozy w tym zakresie występuje we wszystkich dużych aglomeracjach miejskich.

Dokonując analizy wskaźników dotyczących prognoz liczby ludności społeczności Miasta Krakowa warto zauważyć pozytywne zjawisko jakim jest obserwowane od kilku lat dodatnie saldo migracji wewnętrznych – więcej osób przyjeżdża na pobyt stały do Krakowa z innych rejonów Polski niż się z niego wyprowadza.

Wykres: Prognoza ludności dla Miasta Krakowa do roku 2030

Źródło GUS 2005

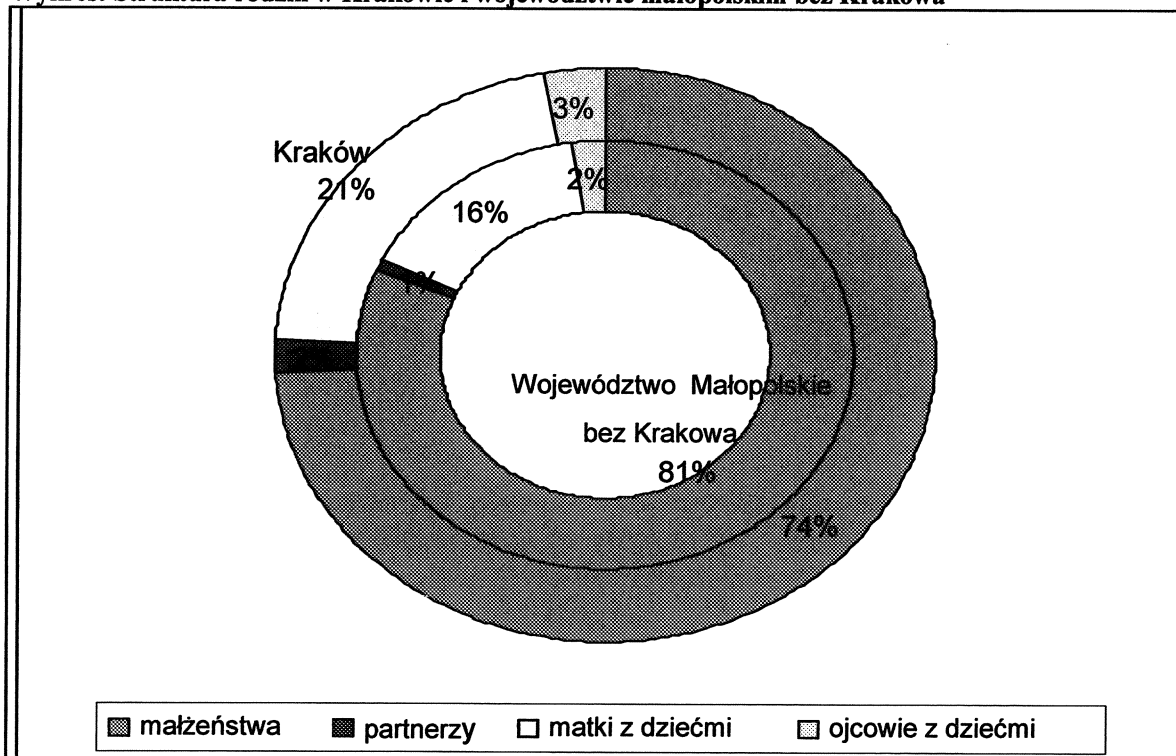
Najwięcej osób przeprowadziło się do Krakowa w latach 1995-2002. Tak wielką migrację w porównaniu do początku lat 90 ubiegłego wieku, można tłumaczyć wzrostem stopy bezrobocia, które przede wszystkim dotknęło mniejsze miasta oraz wsie. Coraz więcej osób migrowało do większych miast w poszukiwaniu pracy. Zwiększona migracja była również spowodowana koniecznością podnoszenia kwalifikacji zawodowych i edukacją na poziomie wyższym. W związku z wyżym demograficznym na początku lat 80 ubiegłego wieku nastąpił wzrost liczby studentów, którzy nierzadko po zakończeniu edukacji osiedlają się na terenie Krakowa. Być może ten właśnie proces może spowolnić dotkliwość procesu starzenia się populacji mieszkańców Krakowa.

2.1.2 Struktura demograficzna rodzin oraz gospodarstw domowych

W gospodarstwach domowych w 2002 roku żyło w Krakowie 727 144 osób, czyli 95,9 % mieszkańców faktycznych (dla województwa wskaźnik ten wyniósł 98,6%), przy czym przez gospodarstwo domowe w statystyce publicznej rozumie się grupę osób razem mieszkających i wspólnie utrzymujących się, niezależnie od stopnia pokrewienia. Przeciętne gospodarstwo domowe w Krakowie liczyło 2,37 osób, podczas gdy średnia dla pozostałej części województwa wyniosła 3,35 osób. Gospodarstwa jednoosobowe w Krakowie stanowią 35,1% ogółu, podczas gdy dla pozostałej części województwa wskaźnik ten wyniósł 19%. Wynika to z faktu, iż w Krakowie z jednej strony występuje duża liczba osób owdowiałych, w podeszłym wieku, mieszkających samotnie, a z drugiej strony młodzież studiująca mieszka w pojedynkę we własnych mieszkaniach.

Wśród prawie 307 tysięcy gospodarstw domowych w Krakowie ponad 192 tysiące było gospodarstwami rodzinnymi, przy czym w statystyce przez pojęcie „rodzina” rozumie się dwie lub więcej osoby, które związane są jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy odmiennych płci, lub jako rodzic i dziecko. Łącznie w czasie spisu powszechnego w 2002 roku doliczono się 201 132 rodzin. Zarówno w województwie, jak i w Krakowie dominują rodziny pełne, czyli mające obydwoje współmałżonków. W Krakowie jednak prawie 25% rodzin stanowią rodziny niepełne. W opisywanej grupie warto wskazać nieliczną grupę rodzin opartych na związkach partnerskich. W skali Miasta Krakowa było ich 4244, a w całym województwie 8724, czyli prawie co drugi związek partnerski funkcjonuje w Krakowie.

Wykres: Struktura rodzin w Krakowie i województwie małopolskim bez Krakowa

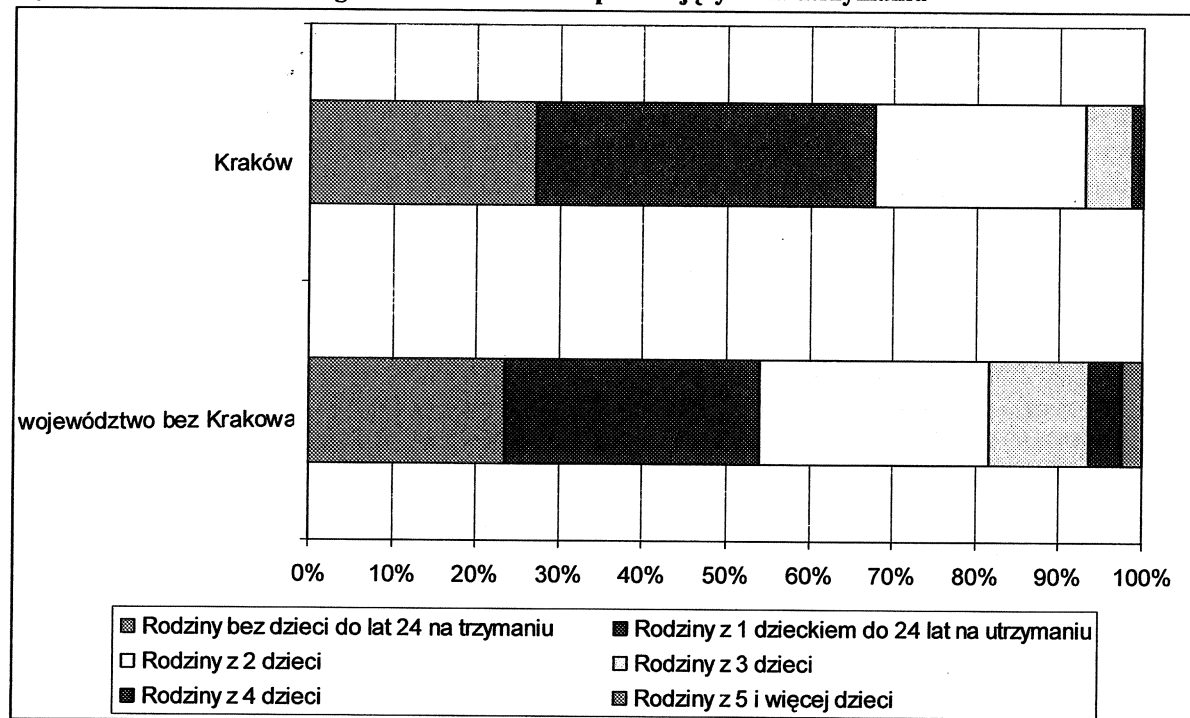

Źródło GUS 2005

Informacje demograficzne wskazują, że 150 179 rodzin w Krakowie (prawie 75% ogółu) to rodziny z dziećmi, w tym 109 483 rodziny z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu rodziny. Struktura rodzin miejskich różni się nieco od struktury rodzin pozostałej części województwa. Dominują tu rodziny z 1 dzieckiem, natomiast znacznie

rzadziej pojawiają się wielodzietne. W Krakowie w rodzinach wielodzietnych czyli z 3 i większą liczbą dzieci wychowuje się ok. 34 000 dzieci. Średnio w rodzinie krakowskiej jest 1,56 dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu rodziny, podczas gdy w pozostałej części województwa wskaźnik ten wyniósł 1,98.

Wykres: Struktura rodzin wg ilości dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu

Źródło GUS 2005

Na przestrzeni lat 1988 – 2002 odnotowano znaczny wzrost liczby gospodarstw jedno- i dwuosobowych, w skali województwa o prawie 120 tysięcy.

Dla odzwierciedlenia obrazu społeczności lokalnej warto również dodać, że 19,13% populacji mieszkańców Krakowa, czyli 144 905 osób, to osoby niepełnosprawne.

2.1.3 Sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych i rodzin

Główny Urząd Statystyczny w swoich corocznych badaniach budżetów gospodarstw domowych w Polsce wskazuje, iż pozytywne efekty procesów makroekonomicznych sukcesywnie wpływają na poprawę ogólnej sytuacji materialnej polskich rodzin. Nie oznacza to oczywiście, że poprawa wskaźników gospodarczych przekłada się wprost na poprawę bytu wszystkich polskich rodzin. Poziom dochodów znacznej liczby polskich rodzin jest nadal niższy od tak zwanej „ustawowej granicy ubóstwa”. W 2004 roku odsetek osób żyjących w rodzinach, których dochód na osobę nie przekraczał kwoty określonej w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej wyniósł 19% (w 2003 r.- ok. 18%), natomiast zasięg ubóstwa skrajnego, za którego granicę przyjmuje się poziom minimum egzystencji oszacowano w 2004 roku na 12 % (w 2003 r.- ok. 11%), taki odsetek osób żyje w rodzinach, których dochód na osobę nie przekraczał kwoty minimum egzystencji.

W tym miejscu warto przywołać wartości opisanych powyżej wskaźników, otóż kwoty określone w ustawie z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, jako próg uprawniający do interwencji o charakterze socjalnym to odpowiednio 351zł. na osobę

w rodzinie oraz 477zł. dla osoby samotnie gospodarującej. Przy czym za rodzinę uznaje się osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące, natomiast za osobę samotnie gospodarującą to osoba prowadząca jednoosobowe gospodarstwo domowe.

Z kolei minimum egzystencji, nazywane też minimum biologicznym, stanowi dolne kryterium ubóstwa. Takie ubóstwo nie wynika jedynie z krótkotrwałego pogorszenia się sytuacji rodzin, ale nabiera cech trwałości, przyczyniając się do długotrwałego pozbawienia możliwości korzystania z dóbr i usług, a tym samym prowadzi do wykluczenia społecznego.

Tabela: Minimum egzystencji

<i>Wysokość minimum egzystencji w poszczególnych latach</i>		
<i>rok</i>	<i>jedna osoba</i>	<i>cztery osoby - rodzina z dwójką dzieci</i>
2000	311 zł	1 062 zł
2001	336 zł	1 108 zł
2002	351 zł	1 147 zł
2003	355 zł	1 153 zł
2004	371 zł	1 210 zł

Źródło: Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

Sytuację finansową gospodarstw domowych, mieszkańców Krakowa doskonale obrazują badania Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A., który od 1999 roku przeprowadza dla spółek zależnych: Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji S.A., Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego S.A., Miejskiego Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej S.A. oraz dla MPO sp. z o.o. i władz miasta badania wśród mieszkańców Krakowa dotyczące oceny jakości wykonywanych usług komunalnych oraz stopnia obciążenia budżetów domowych wydatkami na te usługi.

Ostatnie badania przeprowadzono na przełomie maja i czerwca 2005 roku. Badaniem objęto 1205 losowo wyłonionych gospodarstw domowych z obszaru Krakowa (metoda random-walking) Losowanie przeprowadzono warstwowo dla każdej z 18 dzielnic samorządowych, proporcjonalnie do liczby mieszkańców dzielnicy. Wywiady przeprowadzono z dorosłymi osobami reprezentującymi gospodarstwa domowe, opłacającymi rachunki za korzystanie z mieszkania. Podobnie jak w latach poprzednich badaniem objęto większy odsetek kobiet niż mężczyzn (61,4% kobiet i 38,6% mężczyzn).

Ankietowanych Krakowian proszono o zaznaczenie przedziału, w którym mieszczą się łączne dochody wszystkich członków ich gospodarstwa domowego. Jako dochód uznawano dochód netto, po odliczeniu podatków. Kategoria ta jest bliska stosowanemu przez GUS pojęciu dochodu rozporządzalnego. Różni się tym, że nie obejmuje przychodów niepieniężnych oraz spożycia naturalnego. Podkreślano, że chodzi o wszystkie dochody miesięczne każdego z członków gospodarstwa: wynagrodzenie podstawowe, prace dodatkowe, alimenty, renty, zasiłki, itp. Dzielać przybliżone kwoty dochodu przez liczbę członków każdego z gospodarstw domowych obliczone zostały dochody przypadające na osobę. Najczęściej (19,1% przypadków) mieściły się one w przedziale 600zł. do 799 zł; niemal równie często zdarzały się dochody w przedziale 450 do 599 zł (17,8% przypadków). Generalnie Krakowianie deklarują (52,3%), iż uzyskują miesięczne dochody w przedziale (450zł. – 999zł.)

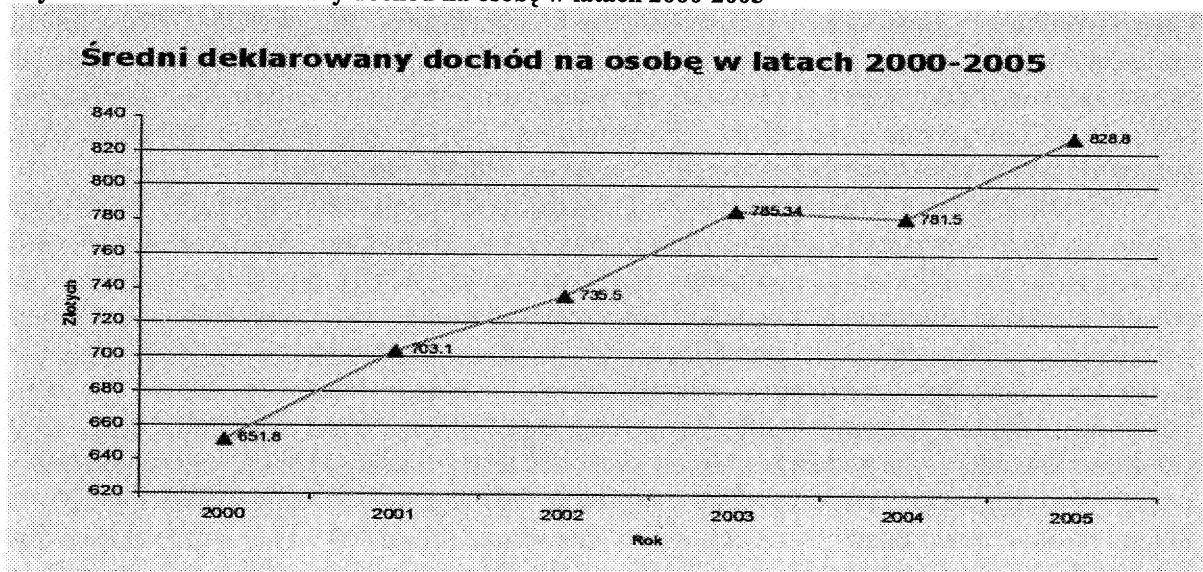
Tabela: Deklarowane dochody na osobę w gospodarstwie domowym w latach 2000-2004

Dochód na osobę	2000		2001		2002		2003		2004	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
poniżej 150 zł	14	1,5%	12	1,2%	12	1,3%	40	3,7%	22	1,9%
150 do 299	86	9,1%	82	8,2%	70	7,5%	73	6,7%	93	8,2%
300 do 449	184	19,4%	173	17,3%	143	15,2%	154	14,2%	173	15,3%
450 do 599	227	23,9%	258	25,9%	219	23,3%	205	18,9%	201	17,8%
600 do 799	204	21,6%	200	20,1%	199	21,3%	200	18,3%	216	19,1%
800 do 999	126	13,3%	133	13,3%	127	13,5%	171	15,7%	174	15,4%
1 000 do 1 499	72	7,6%	83	8,3%	116	12,4%	151	13,9%	159	14,0%
1 500 i więcej	35	3,6%	57	5,7%	52	5,5%	93	8,6%	94	8,3%
Razem	948	99,9%	998	100,0%	938	100,0%	1 087	100,0%	1 132	100,0%
0 do 449	284	30,0%	267	26,8%	225	24,0%	267	24,60%	288	25,4%
450 do 999	557	58,8%	591	59,2%	545	58,1%	576	53,0%	591	52,3%
999 i więcej	107	11,2%	140	14,0%	168	17,9%	244	22,40%	253	22,3%

Źródło: Krakowski Holding Komunalny S.A. 2004

Średnia wartość dochodu miesięcznego na osobę, obliczona dla wszystkich gospodarstw domowych ogółem, wyniosła 828,80 zł. W badaniach z roku 2004 analogiczna średnia wyniosła 781,50zł, zaś w roku 2000 - 651,80 zł. Należy dodać, że część respondentów odmówiła odpowiedzi na pytanie o dochody. Przypuszczalnie w grupie tej znalazły się głównie osoby o relatywnie wysokich dochodach. Można spodziewać się też, że część respondentów zaniżyła nieco swoje dochody, np. wymieniając tylko regularne pobory, z pominięciem dodatkowych przychodów okazjonalnych.

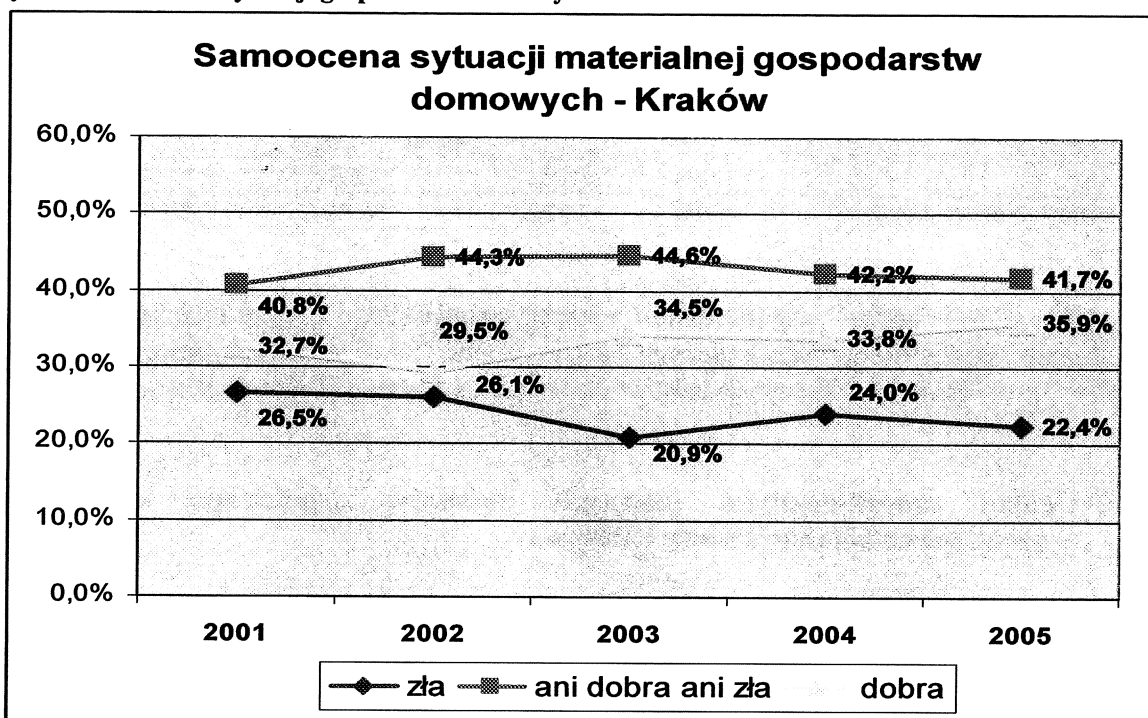
Wykres: Średni deklarowany dochód na osobę w latach 2000-2005

Źródło: Krakowski Holding Komunalny S.A. 2004

Respondentów pytano również, jak określiliby sytuację materialną swojej rodziny. Wyniki tej samooceny ilustruje Rysunek poniżej.

Wykres: Samoocena sytuacji gospodarstw domowych w Krakowie

Źródło: Krakowski Holding Komunalny S.A. 2005

Zbliżone dane odnoszące się do dochodów uzyskiwanych przez gospodarstwa domowe Krakowian podaje Główny Urząd Statystyczny. Zestawiając dane GUS na poziomie lokalnym, regionalnym, ogólnopolskim można uwidocznic różnice w wielkości dochodów i wydatków gospodarstw domowych.

Tabela: Miesięczna, przeciętna wartość dochodu i wydatków na osobę w rodzinie

<i>Przeciętna miesięczna wartość dochodu i wydatków na osobę w rodzinie (w PLN)</i>			
	<i>Polska</i>	<i>Małopolska</i>	<i>Kraków</i>
Dochód	663,80	631,26	889,07
Wydatki	624,61	607,16	854,81
N	32342	2520	699

Źródło: Instytut Socjologii UJ - obliczenia na podstawie- budżety gospodarstw domowych GUS 2002, przy uwzględnieniu wag

Średnie miesięczne dochody jak i wydatki krakowskich gospodarstw domowych przewyższają średnie miesięczne dochody i wydatki gospodarstw domowych w Polsce. Średnie dochody są o 225,27 zł większe w Krakowie niż w Polsce, o 257,81 zł większe niż w Małopolsce. Natomiast średnie wydatki gospodarstw o 230,02 zł na poziomie ogólnopolskim i o 247,65 zł na poziomie regionalnym są niższe od tych wyliczonych dla gospodarstw domowych w Krakowie. Zatem gospodarstwa domowe w Krakowie mają lepszą sytuację ekonomiczną w porównaniu z gospodarstwami ogólnopolskimi i regionalnymi.

Najważniejszym źródłem utrzymania gospodarstw domowych zarówno w Krakowie, jak i w pozostałej części województwa małopolskiego, są dochody z pracy.

Tabela: Źródła utrzymania gospodarstw domowych

	ogółem	Źródło utrzymania			
		praca	niezarobkowe źródło	na utrzymaniu	pozostałe i nieustalone
w liczba bezwzględnych					
Kraków	30 6874	15 2601	119 085	28 899	6 289
województwo bez Krakowa	73 3950	38 2861	330 282	16 162	5 882
ogółem = 100%					
Kraków	100%	49,7%	38,8%	9,4%	2%
województwo bez Krakowa	100%	52,2%	45%	2,2%	0,8%

Źródło GUS 2005

W samym mieście – w porównaniu z resztą województwa - jest kilkakrotnie większy odsetek gospodarstw domowych będących na utrzymaniu. Są to w większości gospodarstwa studentów, posiadających lub wynajmujących mieszkanie i utrzymywanych przez rodziców.

2.2 Ogólna charakterystyka głównych obszarów „społecznie wrażliwych” w społeczności lokalnej Miasta Krakowa

2.2.1 Wprowadzenie, uzasadnienie doboru obszarów „społecznie wrażliwych”

Dobór obszarów „społecznie wrażliwych”, a w konsekwencji zakresu podmiotowego Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa podyktowany został wytycznymi ustawodawcy, zawartymi w ustawie z dnia z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2004 r. Nr 64 poz. 593 z późniejszymi zmianami). Zgodnie z zapisami ustawowymi, art. 17 ust. 1 pkt 1 oraz art. 19 pkt 1 do zadań własnych gminy i powiatu należy opracowanie i realizacja gminnej i powiatowej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, wspierania osób niepełnosprawnych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Niezależnie od zastosowanego w ustawie o pomocy społecznej podziału obszaru planowania strategicznego, który przybiera charakter: podmiotowy (osoby niepełnosprawne), instytucjonalny (program pomocy społecznej) i mieszany (profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych) o doborze obszarów „społecznie wrażliwych” zdecydowało również kryterium podziału kompetencji komórek organizacyjnych funkcjonujących w Gminie Miejskiej Kraków. Odpowiednio w kompetencjach poszczególnych komórek pozostają kwestie związane z:

1. pomocą społeczną – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej,
2. profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych – Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miasta Krakowa,
3. niepełnosprawnością – Pełnomocnik Prezydenta Miasta Krakowa ds. Osób Niepełnosprawnych.

Ustawodawca precyzując przywołane wyżej przepisy pozostawił otwarty zbiór obszarów potencjalnie „społecznie wrażliwych”, jednocześnie w strukturze organizacyjnej Urzędu Miasta Krakowa funkcjonuje Pełnomocnik Prezydenta Miasta Krakowa ds. Młodzieży. W związku z doniosłością kwestii pozostających w kompetencjach Pełnomocnika Prezydenta Miasta Krakowa ds. Młodzieży zaproponowano włączenie do obszarów „społecznie wrażliwych” obszaru obejmującego swoim zakresem „dzieci i młodzież podejmujące ryzykowne zachowania”.

Zaproponowany przez ustawodawcę oraz przez zespół pracujący nad konstruowaniem Strategii dobór obszarów „społecznie wrażliwych” znajduje swoje odniesienie również na gruncie polityki społecznej.

Wyróżniając, określając obszary „społecznie wrażliwe”, szczególnie w kontekście rozwiązywania problemów społecznych w społecznościach lokalnych należy w pierwszym rzędzie odnieść się do potrzeb o charakterze społecznym tej społeczności. Potrzeby w wielu ujęciach polityki społecznej uznawane są za element centralny. Zdefiniowanie relacji pomiędzy potrzebami społeczności lokalnej, a występującymi w niej obszarami „społecznie wrażliwymi” pozwala na sformułowanie odpowiedzi, na pytania o poziom „zaspokojenia potrzeb”, a w konsekwencji na sformułowanie priorytetów o charakterze strategicznym służącym właściwemu ich zaspakajaniu. Właściwemu czyli takiemu, który doprowadzi do obniżenia „poziomu wrażliwości” owych obszarów.

Po określeniu obszarów społecznie wrażliwych i poziomu zaspokojenia występujących w nich potrzeb uzyskamy więc odpowiedź na pytania formułowane w odniesieniu do głównych problemów społecznych występujących w społeczności lokalnej.

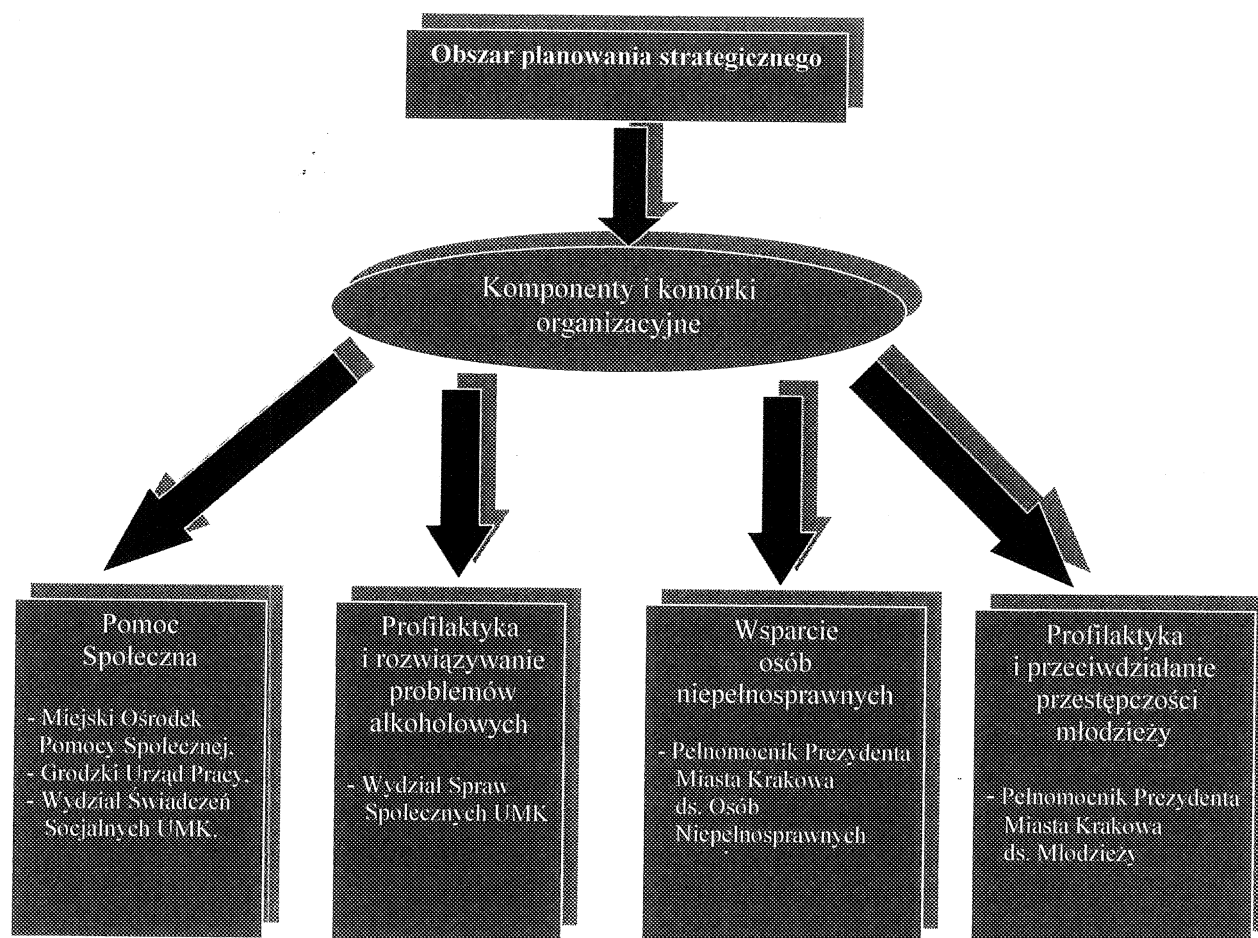
Prace nad Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa prowadzono zgodnie z układem obszaru planowania strategicznego, zaproponowanym w ustawie o pomocy społecznej przyjmującym przywołany już wyżej model:

- podmiotowy (osoby niepełnosprawne oraz dzieci i młodzież podejmująca ryzykowne zachowania),
- instytucjonalny (programu pomocy społecznej) i
- mieszany (profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych).

Konstrukcja ta nałożyła się również na strukturę organizacyjną i zakres kompetencji komórek organizacyjnych Urzędu Miasta Krakowa oraz Miejskich Jednostek Organizacyjnych:

- Pełnomocnik Prezydenta Miasta Krakowa ds. Osób Niepełnosprawnych,
- Pełnomocnik Prezydenta Miasta Krakowa ds. Młodzieży,
- Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miasta Krakowa,
- Wydział Świadczeń Socjalnych Urzędu Miasta Krakowa,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie,
- Grodzki Urząd Pracy.

Schemat: Obszary planowania strategicznego w korelacji kompetencji komórek UMK i Miejskich Jednostek Organizacyjnych

Dla uporządkowania obszaru planowania strategicznego, w celu dokonania prezentacji Strategii zrezygnowano z wielopłaszczyznowego modelu (podmiotowo – instytucjonalnego), zaproponowanego przez ustawodawcę oraz odpowiadającego podziałom kompetencji pomiędzy komórkami organizacyjnymi UMK i jednostkami miejskimi, na rzecz jednoznacznego oraz innowacyjnego podziału precyzującego obszary zagrożeń:

1. obszar zagrożenia wykluczeniem społecznym,
2. obszar wykluczenia społecznego,
3. obszar ryzykownych zachowań dzieci i młodzieży spowodowany niewydolnością opiekuńczo-wychowawczą rodzin,
4. obszar ubóstwa,

w odniesieniu do problemów społecznych:

- bezdomności,
- szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy,
- niepełnosprawności,
- starości,
- samotnego rodzicielstwa,
- wielodzietności,
- uzależnienia od alkoholu i środków psychoaktywnych,
- problemów z integracją ze środowiskiem po okresach izolacji,
- sytuacji kryzysowych,

- braku zaradności życiowej,
- uchodźstwa,
- pozostawiania dzieci bez właściwej opieki,
- niewłaściwych wzorców wychowawczych dla dzieci,
- niezagospodarowania wolnego czasu dzieci i młodzieży,
- przestępczości dzieci i młodzieży,
- doświadczeń z alkoholem i substancjami psychoaktywnymi dzieci i młodzieży.

i pozostających w korelacji z nimi polami interwencji pozostającymi w kompetencjach:

1. pomocy społecznej,
2. profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych,
3. wsparcia osób niepełnosprawnych,
4. profilaktyki i przeciwdziałanie przestępczości młodzieży.

Przy czym należy wyjaśnić iż, na potrzeby strategii rozwiązywania problemów społecznych, przy definiowaniu zagrożenia wykluczeniem społecznym proponujemy skoncentrować się na występowaniu dominującego obszaru ryzyka (wymienione problemy społeczne), które może powodować ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a w szczególności dla osób ubogich. Z kolei przy definiowaniu wykluczenia społecznego skupimy się na ograniczeniu możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a w szczególności dla osób ubogich.

Zaproponowane spojrzenie ujęte jest w matrycy logicznej poniżej.

Tabela: Matryca logiczna, zakres obszarów planowania strategicznego – występujące problemy społeczne, w korelacji polami interwencji

Obszar interwencji	Pomoc społeczna	Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych	Wsparcie osób niepełnosprawnych	Profilaktyka i przeciwdziałanie przestępczości młodzieży
<p>Obszar, jego zakres, problemy</p> <p>zagrożenie wykluczeniem społecznym spowodowane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - niepełnosprawnością, - starością, - bezdomnością, - uzależnieniem od alkoholu i środków psychoaktywnych, - szczególnie trudną sytuacją na rynku pracy, - problemami z integracją ze środowiskiem po okresach izolacji, - sytuacjami kryzysowymi, - brakiem zaradności życiowej. 	X	X	X	
<p>wykluczenie społeczne spowodowane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - niepełnosprawnością, - bezdomnością, - uzależnieniem od alkoholu i środków psychoaktywnych, - szczególnie trudną sytuacją na rynku pracy, - problemami z integracją ze środowiskiem po okresach izolacji, - sytuacjami kryzysowymi, - uchodźstwem. 	X	X	X	

ryzykowne zachowania dzieci i młodzieży spowodowane niewydolnością opiekuńczo-wychowawczą rodzin: <ul style="list-style-type: none"> - pozostawianie dzieci bez właściwej opieki, - niewłaściwe wzorce, wychowawcze, - niezagospodarowanie wolnego czasu, - przestępczość dzieci i młodzieży, - doświadczenia z alkoholem i substancjami psychoaktywnymi. 	X	X		X
ubóstwo spowodowane: <ul style="list-style-type: none"> - bezdomnością, - szczególnie trudną sytuacją na rynku pracy, - niepełnosprawnością, - starością, - samotnym rodzicielstwem, - wielodzietnością 	X			

2.2.2 Niepełnosprawność jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej

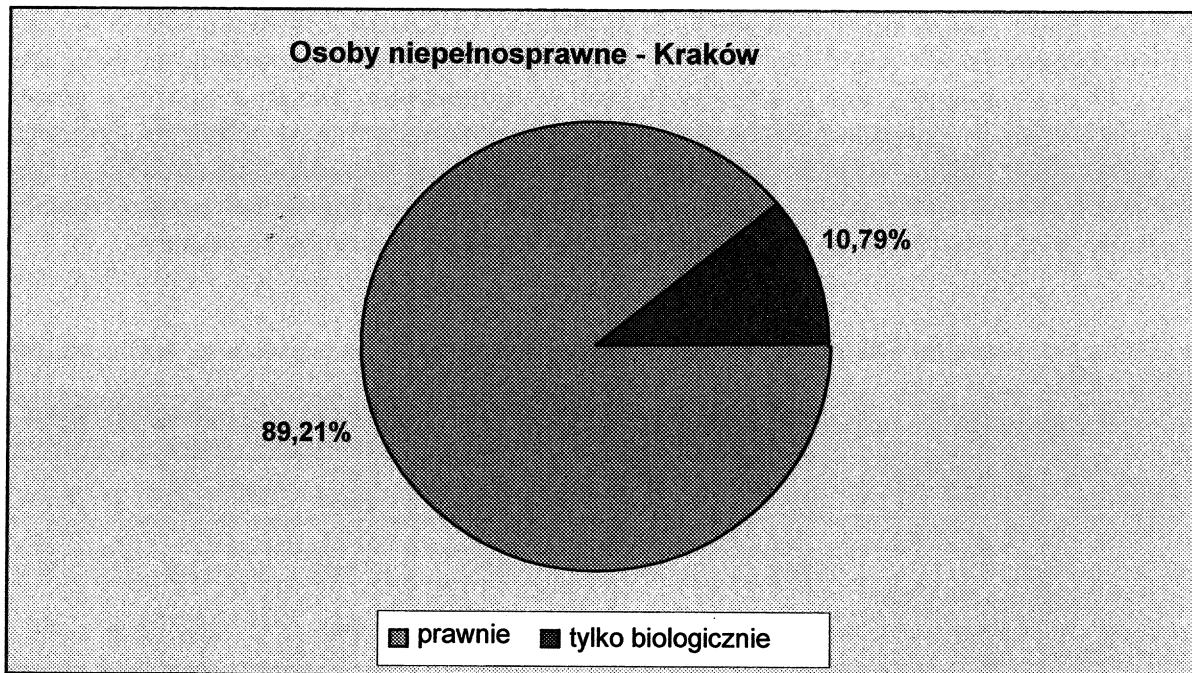
Zgodnie z definicją WHO osoba niepełnosprawna to osoba, u której istotne uszkodzenia i obniżenie sprawności funkcjonowania organizmu powodują uniemożliwienie, utrudnienie lub ograniczenie sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie, biorąc pod uwagę takie czynniki jak płeć, wiek, oraz czynniki zewnętrzne.

W rozwiniętych krajach Unii Europejskiej około 15 % populacji to osoby niepełnosprawne. Według danych uzyskanych w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego w 2002 roku liczba osób niepełnosprawnych w Polsce to 5 456 700, co stanowi 14,3 % ludności kraju. Oznacza to że co siódmy mieszkaniec naszego kraju jest osobą niepełnosprawną bądź za taką się uważa.

W Krakowie populacja osób niepełnosprawnych liczy 144 905 osób, stanowią one 19,13% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Na 1000 mieszkańców Krakowa przypada 191 niepełnosprawnych. Na 1000 dorosłych mieszkańców przypada 220,1 dorosłych niepełnosprawnych. Zdecydowanie więcej mamy niepełnosprawnych kobiet (58,23%) niż niepełnosprawnych mężczyzn (41,77%). Stosunek liczbowy wynosi 84 374 do 60 531. Udział niepełnosprawnych dzieci w ogólnej liczbie niepełnosprawnych nie jest duży i wynosi tylko 2,17 % populacji. Natomiast udział dzieci niepełnosprawnych (31 380 dzieci) w ogólnej liczbie dzieci wychowujących się w Krakowie nie jest już taki pocieszający – na 1000 dzieci zdrowych przypada 27,4 niepełnosprawnych, co stanowi około 2,5% ogólnej liczby dzieci.

Wśród osób niepełnosprawnych ok. 89% posiada orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, pozostali to niepełnosprawni biologicznie. Warto w tym miejscu wyjaśnić, iż osoby niepełnosprawne biologicznie to te, które nie posiadają orzeczenia o niepełnosprawności lecz odczuwają ograniczenie sprawności w wykonywaniu podstawowych dla swojego wieku czynności – wśród osób niepełnosprawnych w Krakowie stanowią oni około 11%.

Wykres: Niepełnosprawni w populacji Krakowa

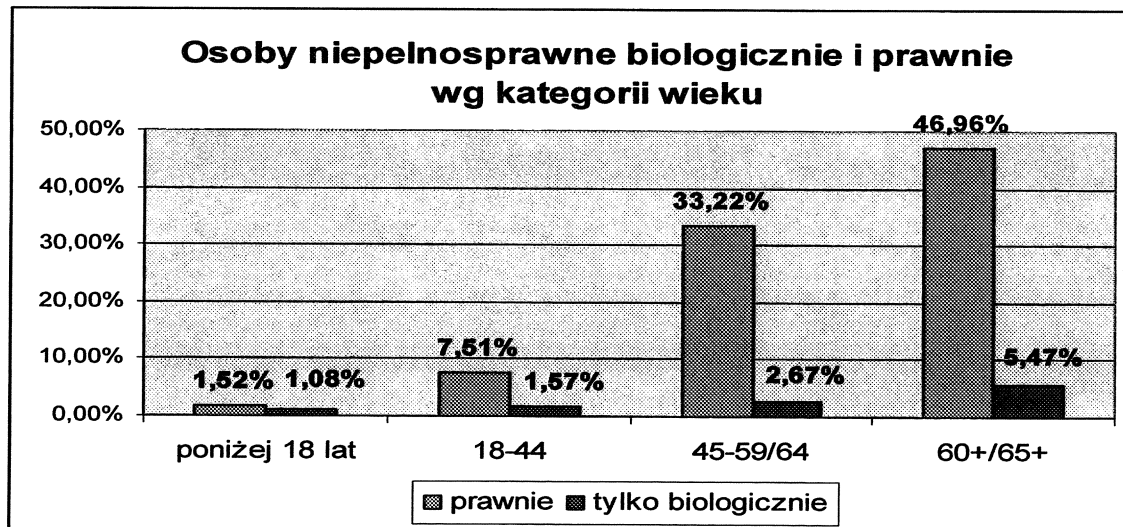

Źródło GUS NSP 2002

Z danych Narodowego Spisu Powszechnego wynika, iż najwięcej osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności jest wieku poprodukcyjnym – stanowią oni ok. 47% wszystkich osób niepełnosprawnych w Krakowie. Podobnie jest w przypadku osób niepełnosprawnych biologicznie. Liczba osób posiadających orzeczenie o niepełnosprawności oraz odczuwający brak biologicznej sprawności maleje wraz z wiekiem

Niepełnosprawni to jedna z liczniejszych grup odbiorców pomocy udzielanej przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie. W 2004 r. z powodu niepełnosprawności przyznano pomoc 8 364 rodzinom. Liczba osób przebywających w domach pomocy społecznej w Krakowie w 2004 r. wyniosła 2 284 osoby (MPiPS-03 2004), natomiast liczba osób korzystających z dziennych ośrodków wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych w 2004 r. wyniosła 2 430 osób.

Wykres: Niepełnosprawni - wiek

Źródło GUS NSP 2002

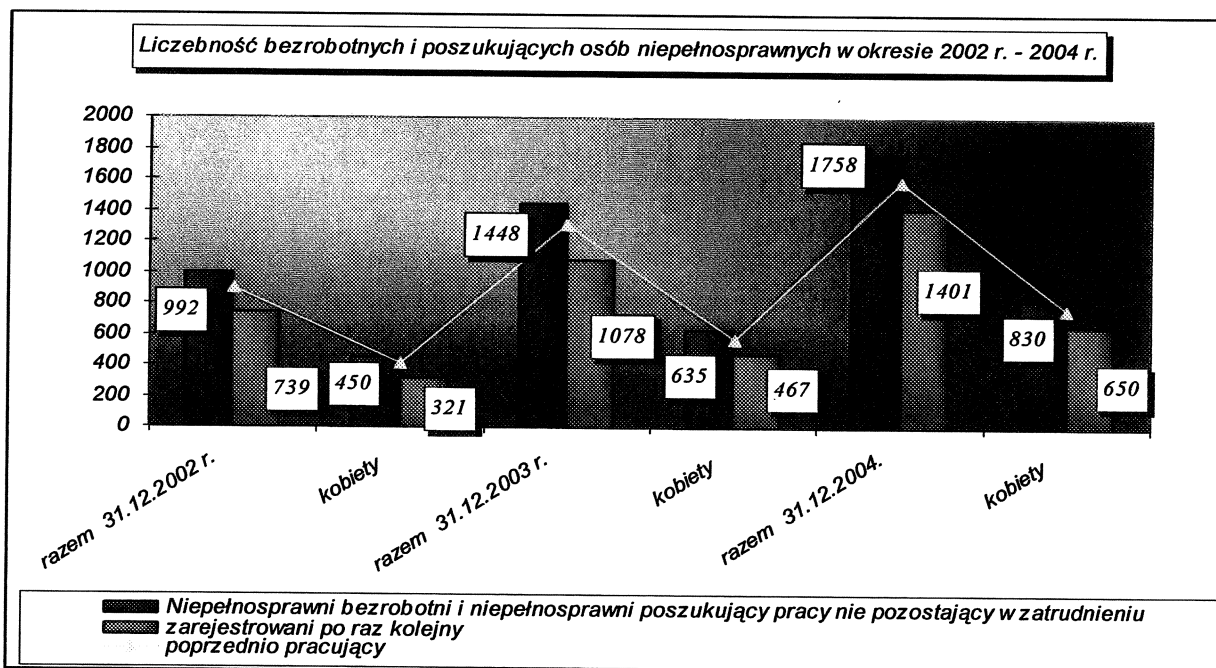
Znaczącym problemem osób niepełnosprawnych jest pozostawanie bez pracy. W Grodzkim Urzędzie pracy na dzień 31 grudnia 2005 roku zarejestrowane były 1 243 osoby niepełnosprawne, w tym 571 osób posiadało status bezrobotnego, a 672 osoby to osoby poszukujące pracy nie pozostające w zatrudnieniu. Oznacza to, że w stosunku do końca 2004 r. liczba osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy uległa wzrostowi o 10 % tj. o 160 osób, a w odniesieniu do 2003 r. wzrost wyniósł odpowiednio 65%. Grupą gdzie odnotowano zdecydowanie wyższą dynamikę we wzroście liczebności są osoby niepełnosprawne ze statusem osoby bezrobotnej.

Tabela: Liczebność osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach wg stanu na koniec roku 2003, 2004 i 2005.

Wyszczególnienie	Stan na 31.12.2003 r.		Stan na 31.12.2004 r.		Stan na 31.12.2005.	
	razem	kobiety	razem	kobiety	razem	kobiety
Niepełnosprawni bezrobotni	755	375	1075	581	1243	649
Dynamika	100%	100%	142,4%	154,9%	115,6	111,7%
Zarejestrowani po raz kolejny	595	286	867	464	1027	523
poprzednio pracujący	686	350	986	544	1126	588
Niepełnosprawni poszukujący pracy nie pozostający w zatrudnieniu	693	260	683	249	672	242
dynamika	138,30%	145,30%	98,56%	95,77%	98,4%	97,2%
zarejestrowani po raz kolejny	483	181	534	186	529	186
poprzednio pracujący	618	216	605	216	590	215

Źródło: Grodzki Urząd Pracy 2006

Wykres: Liczebność osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach wg stanu na koniec roku 2002, 2003 i 2004.

Źródło: Grodzki Urząd Pracy 2005

2.2.3 Starość jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej

Do największych problemów ludzi starszych można zaliczyć samotność, chorobę, inwalidztwo, życie w ubóstwie, poczucie nieprzydatności. Wszystkie te problemy wskazują na marginalizację tej zbiorowości, czego przykładem może być stopniowe eliminowanie jej z aktywnego życia zawodowego i społecznego w momencie przekraczania granicy wieku emerytalnego.

W czasach w których panuje „kult młodości” osoby starsze boją się narastającej wobec nich nietolerancji i osamotnienia, które mogą odczuwać nawet w kręgu własnej rodziny, której model ulega silnym przeobrażeniom. Znikają dwu-, trzypokoleniowe rodziny, w których osoby starsze mogły liczyć na opiekę i zainteresowanie. Rodzina, która w sferze emocjonalnej wypełnia całe życie usamodzielnia się, często partner umiera.

Polscy seniorzy nadal najczęściej żyją w rodzinach swych dzieci. Problem pojawia się gdy starszy człowiek staje się niesprawny i zaczyna być odbierany jako obciążenie dla reszty rodziny.

Proces starzenia się społeczeństw obserwowany jest od ponad ćwierć wieku, polega na systematycznym wzroście udziału ludzi starszych w całej populacji. W Krakowie również widoczne jest zjawisko wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym przy systematycznym spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym.

Tabela: Ludność w Krakowie w wieku przed i poprodukcyjnym

<i>Ludność w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w Krakowie</i>					
<i>Lata</i>	<i>2000</i>	<i>2001</i>	<i>2002</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>
<i>Przedprodukcyjny</i>	143 675 18,94%	138 175 18,23%	133 026 17,56%	128 501 16,96%	125 066 16,51%
<i>Poprodukcyjny</i>	122 622 16,16%	124 233 16,39%	125 616 16,58%	127 148 16,78%	129 389 17,08%

Źródło GUS

W rozdziale zawierającym analizy demograficzne zostały omówione przyczyny tego zjawiska: spadek dzietności, ujemny przyrost naturalny. Dla pełniejszego obrazu tego procesu należy dodać jeszcze zjawisko systematycznego wydłużania się przeciętnego dalszego trwania życia.

Tabela: Przeciętne dalsze trwanie życia – mieszkańcy Krakowa

<i>Przeciętna liczba lat dalszego trwania życia dla osób w wieku lat</i>					
<i>Płeć</i>	<i>0</i>	<i>15</i>	<i>30</i>	<i>45</i>	<i>60</i>
<i>2003</i>					
<i>Kobiety</i>	79,9	65,5	50,8	36,4	23,1
<i>Mężczyźni</i>	73,2	58,8	44,1	30,2	18,3
<i>2004</i>					
<i>Kobiety</i>	80,3	65,8	51,0	36,4	22,9
<i>Mężczyźni</i>	73,3	58,9	44,4	30,6	18,8

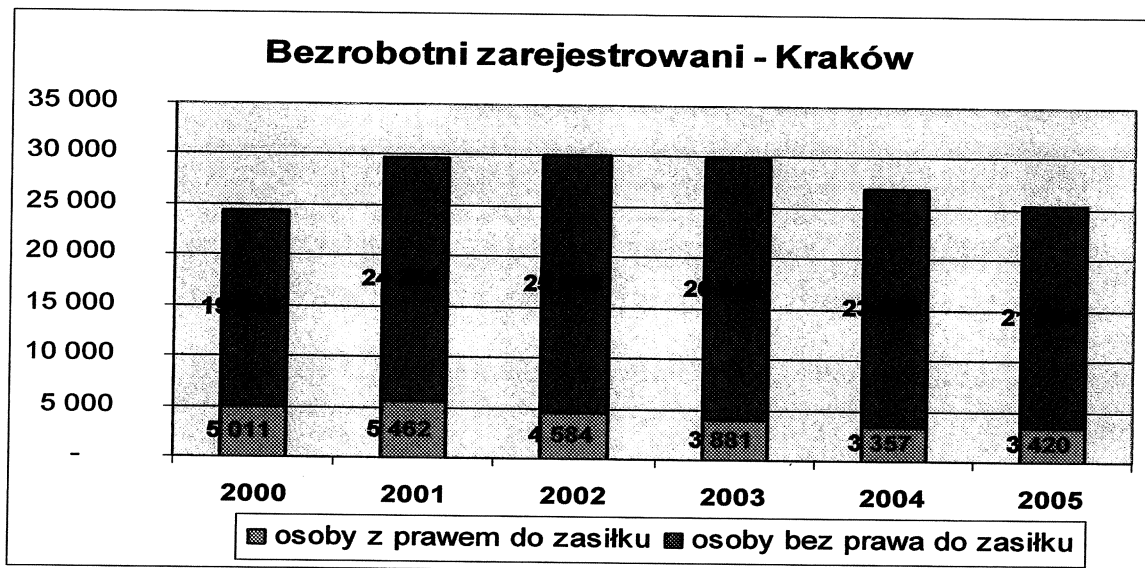
Źródło GUS

2.2.4 Bezrobocie jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej

Poczucie stabilizacji i bezpieczeństwa rodziny zależy w znacznej mierze od warunków materialnych oraz pozycji na rynku pracy. Praca zawodowa stanowi jeden z najbardziej istotnych elementów życia rodziny, a sytuacja bezrobocia ma szczególnie negatywny wpływ na funkcjonowanie jej członków. Bezrobocie to stan, który powoduje nie tylko brak, środków finansowych niezbędnych dla utrzymania odpowiedniego poziomu konsumpcji, to również stopniowa rezygnacja z życiowych aspiracji i eliminacja potrzeb wyższego rzędu.

Z badań przeprowadzonych przez Centrum Badania Opinii Społecznej w kwietniu 2005 roku wynika, iż w ciągu ostatnich pięciu lat połowa polskich rodzin została dotknięta bezrobociem. Bezrobotnych można spotkać niemal w dwóch piątych gospodarstwach domowych. Bezrobocie najbardziej dotyka rodziny najuboższe, w których miesięczne dochody na osobę nie przekraczają 300 zł. Trudna sytuacja ekonomiczna rodziny zwiększa prawdopodobieństwo bezrobocia jej członków, gdyż utrudnia zdobywanie i podwyższanie poziomu wykształcenia oraz kwalifikacji zawodowych. Szczególnie narażone na bezrobocie są rodziny wielodzietne.

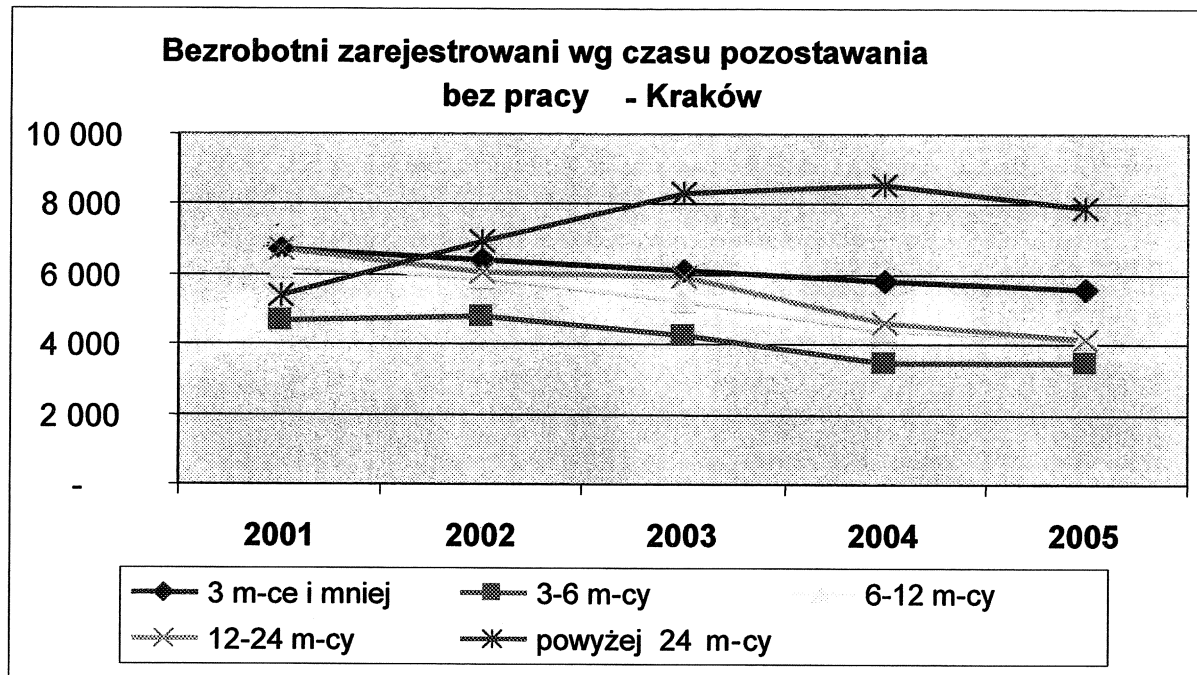
Wykres: Bezrobotni w Krakowie

Źródło: GUP

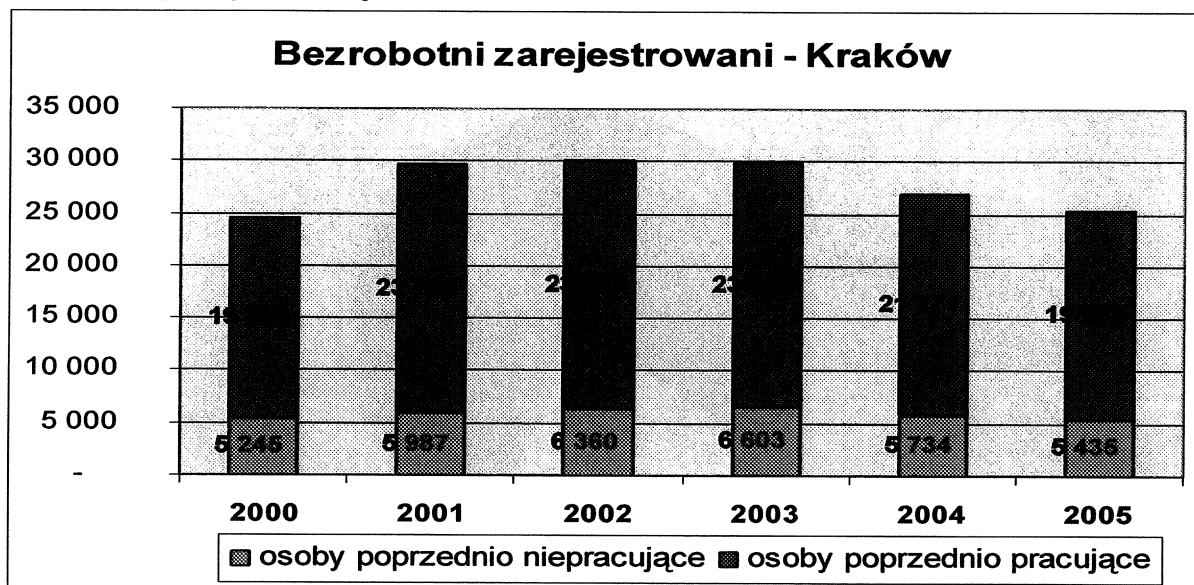
W Krakowie od kilku lat liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy pozostaje na podobnym poziomie – średnio 28 407 osób, jednak coraz więcej osób pozbawionych jest prawa do otrzymywania zasiłku z tego tytułu. Choć w Krakowie stopa bezrobocia spada od 2003 roku (liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w GUP wg stanu na dzień 31 grudnia 2005 roku uległa spadkowi w odniesieniu do 31 grudnia 2004 r. o 1581 osób czyli o 5,9 %), to systematycznie zwiększa się liczba osób długotrwale pozostających bez pracy. Osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy mają bardzo małe szanse na znalezienie zatrudnienia – bezskuteczne poszukiwanie pracy budzi frustrację i zniechęcenie, a to z kolei rodzi postawę roszczeniową przejawiającą się najczęściej domaganiem się ciągłej i o szerokim spektrum pomocy materialnej ze strony państwa.

Wykres: Okres pozostawania bez pracy – bezrobotni w Krakowie

Źródło: GUP

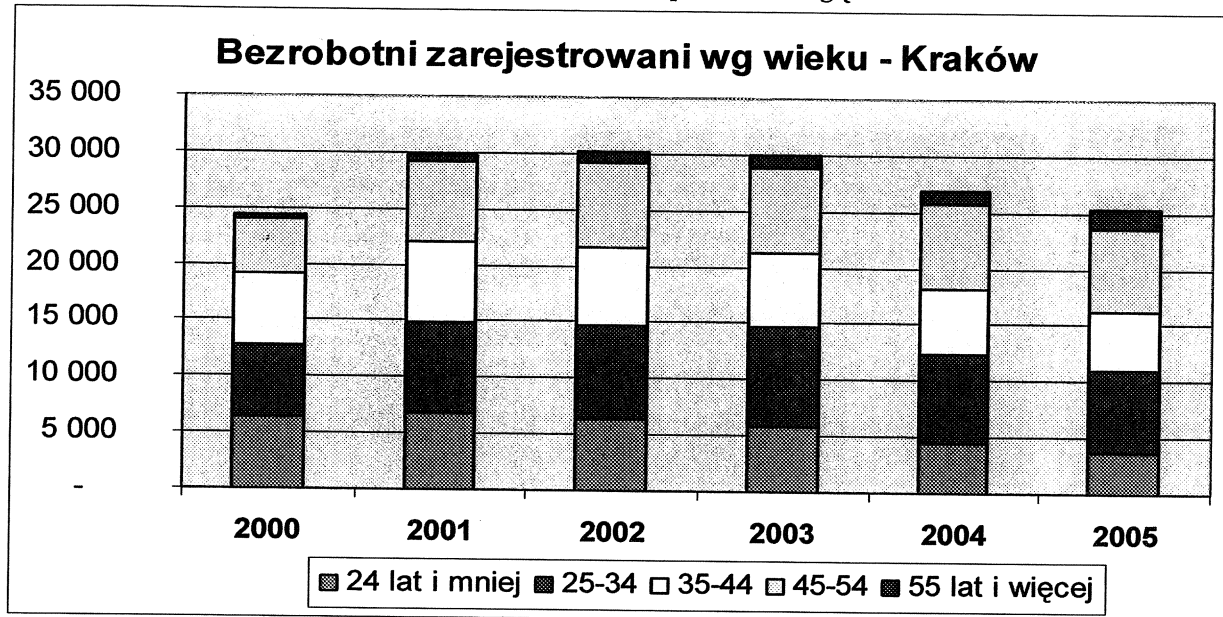
Wykres: Osoby zarejestrowane jako bezrobotne w Krakowie

Źródło: GUP

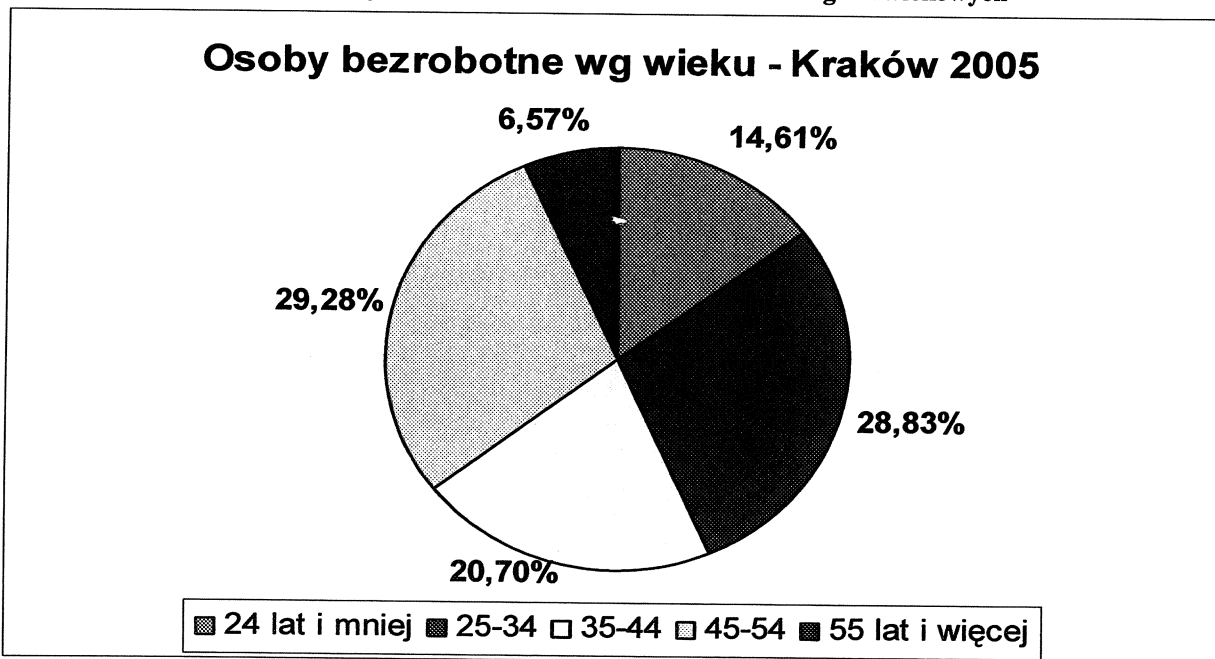
Na specjalną uwagę zasługują osoby w wieku poniżej 24 lat. W najgorszej sytuacji pozostaje młodzież nie ucząca się – niskie wykształcenie w parze z niewielkim doświadczeniem zawodowym sprawia, iż są grupą najbardziej, obok osób najuboższych, narażoną na bezrobocie.

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie – podział ze względu na wiek

Źródło: GUP

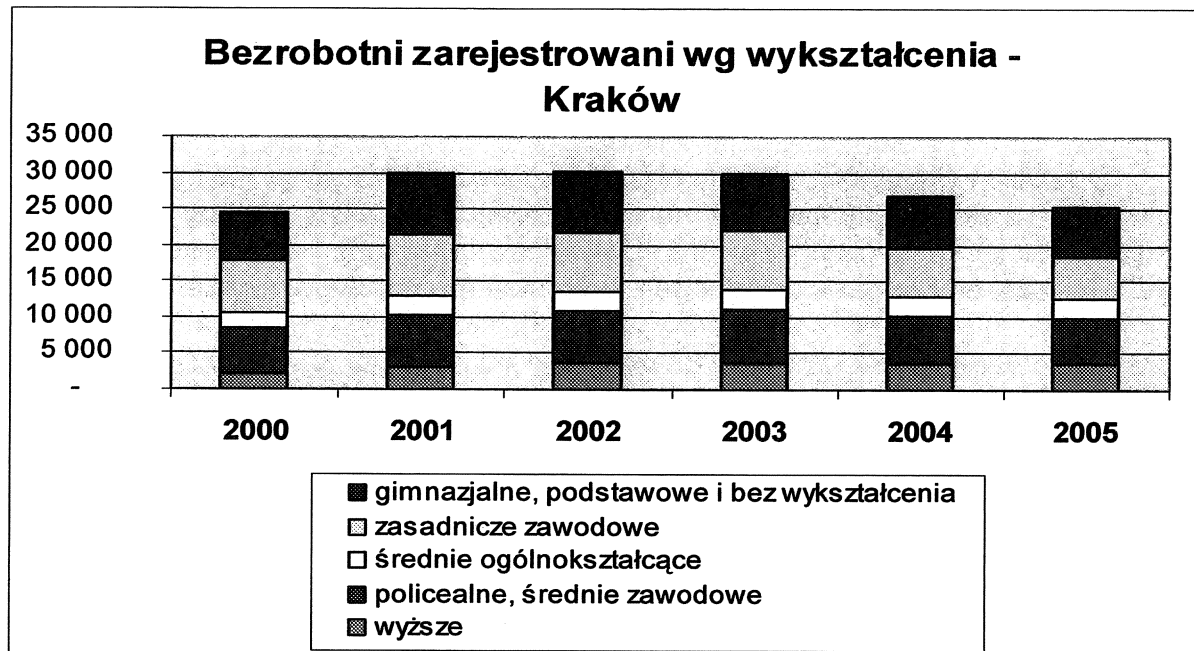
Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie – % udział kategorii wiekowych

Źródło GUS 2005

Z badania CBOS dotyczącego bezrobocia wynika, iż najbardziej zagrożeni utratą pracy czują się ci pracujący, których dochody nie zapewniają im bezpiecznego bytu (poniżej 500 zł na osobę w rodzinie), a spośród grup zawodowych niepewnie czują się robotnicy i pracownicy „fizyczno-umysłowi”. W Krakowie w 2005 roku według danych Głównego Urzędu Statystycznego najczęściej zarejestrowanych bezrobotnych posiadało wykształcenie gimnazjalne lub podstawowe – ok. 28% wszystkich zarejestrowanych w GUP.

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie – wykształcenie

Źródło GUS 2005

Wykształcenie zasadnicze zawodowe posiadał co czwarty bezrobotny – tyle samo osób bezrobotnych posiadało wykształcenie średnie zawodowe lub policealne. Najmniej osób poszukujących pracy posiadało wykształcenie ogólnokształcące, powodem tego jest fakt, iż młodzież po ukończeniu nauki w szkołach ogólnokształcących kontynuuje edukację na poziomie wyższym. Osoby z wyższym wykształceniem to ok. 13% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych i najczęściej są to osoby młode, absolwenci szkół wyższych, którzy dopiero wchodzi na rynek pracy.

Pomimo spadku stopy bezrobocia samoocena sytuacji bytowej Krakowian pozostaje bez większych zmian. Z badań Krakowskiego Holdingu Komunalnego wynika, iż od kilku lat mieszkańcy najczęściej określają swoją sytuację bytową jako „ani dobrą ani złą”. Różnica między osobami, które określają własną sytuację jako „dobrą” a tymi, którzy uważają ją za „złą” wyniosła w 2004 r. 13,5 punktu procentowego.

2.2.5 Bezdomność jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej

Osobą bezdomną zgodnie z definicją sformułowaną na gruncie ustawy o pomocy społecznej, jest osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności i dowodach osobistych, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania.

Na podstawie dostępnych materiałów i opracowań przyczyny bezdomności podzielić można na wynikające:

- z sytuacji ekonomicznej kraju (bezrobocie, likwidacja hoteli robotniczych),
- z sytuacji prawnej, polegającej na możliwości wyeksmitowania lokatora „do nikąd”,
- z przyczyn związanych z patologiami, w tym z powodu uzależnień, przestępczości, trwałego rozpadu więzi formalnych lub nieformalnych, prostytucji, przemocy w rodzinie,

- z przyczyn natury socjo-psychologicznej, w tym świadomego wyboru innego sposobu życia, odrzucenia obowiązującego systemu wartości
- z przyczyn osobowościowych, w tym poczucia niższości, osamotnienia, wstydu, przekonania o złej naturze świata i ludzi.

O randze bezdomności wśród problemów społecznych decydują nie tylko trudne do uchwycenia parametry ilościowe, ale również dynamika zjawiska i zmiany w strukturze populacji. Jest to grupa bardzo mobilna, częściej niż inne grupy przemieszczająca się po kraju, bądź nie korzystająca z oferowanych oficjalnie form pomocy, co dodatkowo utrudnia ich ewidencje. Dlatego brak jest dokładniejszych informacji o skali tego zjawiska. W Polsce liczbę osób bezdomnych określa się na od 30 do nawet 300 tys. Rozbieżności te mogą wynikać z faktu że wiele osób bezdomnych uzyskuje pomoc z kilku źródeł co powiększa w statystykach ogólną ich liczbę. Jedynym miarodajnym źródłem w tym zakresie jest liczba osób, którym formalnie udzielona została pomoc przez ośrodki pomocy społecznej. Liczba ta ulega okresowym zmianom, oscylując wokół wartości 30 tys. W 2002 roku liczba ta wynosiła 31 382 osoby. Ze sprawozdań organizacji pozarządowych, nadsyłanych do MPiPS, w związku z udzielonymi dotacjami na organizowanie pomocy skierowanej do osób bezdomnych wynika, że udzielają one pomocy ok. 80- 130 tys. osobom. Szacunkowe dane określające liczbę bezdomnych na 300 tys. pochodzą z kolei ze Stowarzyszenia Monar.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w ciągu roku przebywa około 2 000 – 2 200 osób bezdomnych. Jednocześnie w Krakowie ok. 11 % spośród bezdomnych stanowią kobiety, natomiast ok.89 % stanowią mężczyźni. Wiek osób bezdomnych zamyka się głównie w przedziałach: 40-60 lat, około 50% osób, 20-40 lat około 24% osób. Głównymi miejscami pobytu bezdomnych są miejsca czasowego zakwaterowania przeznaczone dla bezdomnych, dworce, węzły ciepłownicze, baraki, pustostany, klatki schodowe i ogródki działkowe.

2.2.6 Uzależnienie jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej

Uzależnienie to nabyta silna potrzeba wykonywania jakiejś czynności lub zażywania jakiejś substancji. Kluczową rolę w tym mechanizmie odgrywa siła pragnienia, która sama z siebie nie zgaśnie. Zjawisko to definiowane jest jako działanie które szkodzi zarówno danej osobie jak i jej otoczeniu, które mimo to jest kontynuowane, stale powtarzane ponieważ wola osoby uzależnionej jest wobec niego bezsilna, osoba ta nie jest w stanie powstrzymać się od danego działania.

Kwestia uzależnienia postrzegana jest obecnie jako kwestia swoistej choroby, a ludzi uzależnionych traktuje się często jako osoby chore, nie obarczając ich odpowiedzialnością za ich chorobę. Najsilniej zaakcentowany w społeczności krakowskiej jest problem uzależnienia od alkoholu.

Według danych Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych szacuje się że w miastach takich jak Kraków (tj. ponad 700- tysięcznym) funkcjonuje:

- 16 tys. osób uzależnionych (2% populacji),
- 32 tys. osób współuzależnionych (4% populacji),
- 32 tys. dzieci wychowujących się w rodzinach alkoholików
- 40- 56 tys. pijących szkodliwie (5- 7% populacji)
- 43 tys. osób, przede wszystkim dzieci, wobec których stosowana jest przemoc domowa (5% populacji),
- 1,6 tys. osób uzależnionych od narkotyków (0,2% populacji).

Sopocka Pracownia Badań Społecznych przebadła w listopadzie 2005 r. 500 dorosłych mieszkańców Krakowa, wcześniej – z inicjatywy Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – na takie same pytania odpowiedziała reprezentatywna grupa Polaków powyżej 18 roku życia. Na podstawie uzyskanych w badaniach danych można formułować poniżej przedstawione wnioski.

Każdy mieszkaniec Krakowa wypija średnio 3,44 litra stuprocentowego alkoholu rocznie. To prawie litr mniej niż statystyczny Polak. Różnica wynika głównie stąd, że Krakowianie bardziej niż ogół Polaków gustują w napojach niskoprocentowych. Pomimo nieco mniejszej ilości abstynentów w Krakowie (prawie 15%) niż w Polsce ogółem (niecałe 16%), liczba osób pijących stosunkowo niedużo alkoholu w skali roku jest znacznie większa niż przeciętnie w kraju (41% do 35%), a odsetek pijących nadmiernie, czyli powyżej 10 l. dla mężczyzn i 7,5 l. dla kobiet jest korzystniejszy (12% w Krakowie, w Polsce 16%). Oznacza to, że Krakowianie piją mniej ryzykownie i szkodliwie.

Nie przekłada się to jednak na mniejszą liczbę mieszkańców pijących szkodliwie – zarówno w Krakowie, jak i na poziomie ogólnopolskim to ok. 7% osób. Przyczyn takiego stanu rzeczy można szukać w niepokojącej strukturze picia młodych ludzi. Najmłodszy badani w Krakowie (w wieku 18-29 lat oraz uczniowie i studenci) konsumują stosunkowo więcej wódki niż ich odpowiednicy w badaniu ogólnopolskim (41% do 37%), co z kolei sprawia, że w tym przedziale wiekowym mamy większą niż statystycznie grupę ryzyka.

Uzależnienie od napojów alkoholowych oraz innych substancji psychoaktywnych jest poważnym problemem społecznym. Wpływa w sposób destrukcyjny na funkcjonowanie zbiorowości lokalnych oraz całych społeczeństw. Nie tylko osoba uzależniona ponosi skutki swojego nałogu w pogorszeniu stanu zdrowia fizycznego oraz psychicznego, ale również całe otoczenie odczuwa chorobę uzależnionego.

2.2.7 Okres dłuższej izolacji jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej

Analizując zjawisko wykluczenia społecznego warto podnieść problem osób, które na pewien czas zostały odizolowane od społeczeństwa. Mowa tu o osobach opuszczających zakłady karne i osobach chorujących psychicznie.

Przyczyny wykluczenia tej grupy osób, poza oczywistymi związanymi z trudnością w przystosowaniu do funkcjonowania w społeczeństwie po dłuższym okresie izolacji tkwią również w sposobie postrzegania osób karanych i chorych psychicznie przez pozostałych członków społeczności. Społeczeństwo najczęściej posługuje się stereotypami negatywnymi. Osoby te „z góry” są etykietowane, są one napiętnowane i nie ufa się im „z zasady”, nie wierząc w ich trzeźwość umysłu i resocjalizację. To powoduje dalsze, negatywne dla nich konsekwencje powodujące wykluczenie z rynku pracy i marginalizację.

Osoby opuszczające zakłady karne nie są konkurencyjne na rynku pracy. Proces przywracania ich społeczeństwu, który rozpoczyna się już w zakładach karnych i składa się z wykonywania prostych prac, nie przyczynia się do poprawy społecznego statusu takich osób, nie mówiąc o umiejętnościach zawodowych.

Osoby opuszczające zakłady karne to często osoby odrzucone przez rodzinę, bez dachu nad głową, mające znikome szanse na poprawę swojej sytuacji społeczno-ekonomicznej i nie rzadko zasilające grupę osób bezdomnych. Owe trudności łatwo mogą doprowadzić do powrotu na drogę przestępstwa. Aby to zmienić niezbędne są programy szkoleniowe nie tylko dla samych osadzonych ale i dla potencjalnych pracodawców, a także

kampanie prowadzące do zmiany postaw wobec takich osób. A wszystko po to by dać im szansę powrotu do życia w społeczeństwie.

Osoby opuszczające zakłady karne otrzymują pomoc na zasadach określonych w ustawie o pomocy społecznej. Z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej skorzystały w 2003 r. 194 osoby opuszczające zakłady karne, w 2004r. 177 osoby opuszczające zakłady karne. Liczba osób opuszczających jednostki penitencjarne w roku 2000 wynosiła 75 268 osób, w roku 2001 wyniosła 85 895. Liczba osadzonych skreślonych z ewidencji zakładów penitencjarnych wzrosła w tym czasie o 13 %.

Równie duże trudności z wejściem na rynek pracy mają osoby długo chorujące, zwłaszcza psychicznie. W badaniach z obszaru zdrowia i choroby psychicznej powrót do pracy zawodowej jest ważnym kryterium przemawiającym za odzyskiwaniem przez chorych zdrowia psychicznego. Przez osoby dotknięte chorobą psychiczną praca rozumiana jest jako „pomost” ułatwiający nawiązanie satysfakcjonujących kontaktów społecznych oraz możliwości doświadczenia własnych osiągnięć i sprostania oczekiwaniom zewnętrznego świata. Stanowi szansę na zaangażowanie się w inną rolę społeczną niż rola pacjenta. Brak pracy pogłębia izolację społeczną i staje się największym sojusznikiem choroby wzmacniając poczucie naznaczenia.

Badania wykazują, że 90 % chorych pragnie powrotu do pracy. Tymczasem zatrudnienie na otwartym rynku pracy, osób cierpiących na schizofrenię i inne zaburzenia psychiczne, utrzymuje się od kilkudziesięciu lat na niezmiennie niskim poziomie – jego wysokość szacowana jest pomiędzy 10 a 20 %.

Ilość osób chorujących psychicznie szacuje się na poziomie 5,3 % osób niepełnosprawnych (GUS 2002). Ta grupa niepełnosprawnych, wyróżnionych ze względu na charakter schorzenia, obejmowała w 2000 roku około 220 tys. osób. W poradniach zdrowia psychicznego w 2003 roku zarejestrowanych było 180 tys. osób, a osób chorujących na schizofrenię ponad 122 tys.

W Polsce ok. 120 000 tys. osób chorujących psychicznie powinno, zgodnie z indywidualnymi potrzebami, zostać włączonych w programy pracy i rehabilitacji społeczno-zawodowej, zwłaszcza w sytuacji gdy 75 % ogółu leczonych w systemie ambulatoryjnym, jest dotknięta zjawiskiem trwałego lub nawracającego wykluczenia z rynku pracy.

2.2.8 Ryzykowne zachowania dzieci i młodzieży spowodowane niewydolnością opiekuńczo-wychowawczą rodzin, jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej

Liczba dzieci i młodzieży zagrożonej demoralizacją i uczestniczącej w praktykach nieakceptowanych społecznie lub naruszających prawo stale rośnie. Zaniedbania ze strony rodziców, niezaspokajanie ich podstawowych potrzeb nie tylko materialnych ale też emocjonalnych, jest powodem szukania przez młode osoby innych, także nieakceptowanych społecznie sposobów ich realizacji. Wielkomijska anonimowość sprzyja kradzieżom, rozbojom, żebractwu i prostytucji. Źródła zagrożeń można z grubsza podzielić na te, które istnieją od pewnego czasu i na te, które pojawiły się niedawno. Kiedy mówimy o narastających problemach młodzieży szczególną uwagę należy zwrócić na:

- zmniejszenie obszaru społecznej kontroli nad młodym pokoleniem,
- zmniejszenie poczucia odpowiedzialności za młodzież, pozostawienie jej samej sobie, co w konsekwencji można ująć jako rozsuwanie się dwóch społecznych światów, poszerzenie się luki pokolenia dorosłych i młodzieży.

Wśród czynników prowadzących do tego zjawiska możemy wyróżnić:

- trudności ze znalezieniem własnej formuły życia w okresie niepewności i fundamentalnych zmian. W ostatnich latach przestał istnieć świat stałych obyczajów, wzorców zachowań i wartości. Konsekwencją jest brak oparcia w rodzicach, autorytetach oraz duże poczucie bezsilności i niekompetencji dorosłych. Nieobecność dorosłych w doświadczeniach i przeżyciach ludzi młodych oraz przyjmowanie przez młodzież dorosłego modelu życia;
- powszechność oraz oswojenie młodzieży z doświadczeniami związanymi z kontaktami ze środkami psychoaktywnymi;
- brak pozytywnych wzorców i ideałów, agresywna presja kultury używek i ich użycia, wszechobecna reklama zachęcająca do tego by wypić, zapalić.

Wymienione powyżej czynniki, ich natężenie oraz zakres obejmujący często wszystkie sfery życia młodego człowieka, przyczyniają się do:

- wzrostu przestępczości nieletnich;
- zwiększonego dostępu i używania środków psychoaktywnych (alkohol, narkotyki, nikotyna);
- narastania problemu ucieczek z domów i prostytucji wśród młodzieży.

Analiza informacji Komendy Miejskiej Policji dotyczących przestępczości nieletnich na terenie miasta Krakowa za okres 1999-2005 prowadzi do następujących wniosków:

1. Przestępczość nieletnich to w głównej mierze czyny mające bezpośredni wpływ na tzw. poczucie bezpieczeństwa zwykłego mieszkańca Krakowa. Struktura przestępczości nieletnich na przestrzeni okresu poddanego analizie kształtowała się bowiem w ten sposób że czyny z 5 kategorii tj.

- Kradzież cudzej rzeczy
- Kradzież z włamaniem
- Przepędstwa rozbójnicze
- Bójka, pobicie
- Przepędstwa narkotykowe

stanowiły w całej przestępczości nieletnich od 58,6% w roku 2005 do 81,7% w roku 2001.

Tabela: Przestępczość w Małopolsce i Krakowie

lata	Przestępstwa ogółem			Nieletni sprawcy			Pięć kategorii najczęściej popełnianych przez nieletnich przestępstw: kradzieże, kradzieże z włamaniem, przestępstwa rozbójnicze, bójki, pobicia, przestępstwa narkotykowe			% udział czynów nieletnich do przestępstw wykrytych w tych 5 kategoriach
	Kraków	Małopolska	% udział Krakowa	Kraków	Mała polska	% udział Krakowa	Kraków	Małopolska	% udział Krakowa do Małopolski	
2000	1047	4110	25,5	759	2962	25,6	811	3289	24,6	77,5
2001	1608	5408	29,7	768	2892	26,5	1314	4420	29,7	81,7
2002	1611	5051	31,9	660	2562	25,8	1107	3931	28,2	68,7
2003	1993	6070	32,8	725	2790	26,0	1223	3976	30,8	61,4
2004	1442	5614	25,7	767	2925	26,2	933	4132	22,6	64,7
2005	1265	4940	25,6	704	2757	25,5	742	3295	22,5	58,6

Źródło: KMP

Sposób popełniania czynów w tych kategoriach przez osoby nieletnie cechuje „duża spektakularność, są to często działania wręcz na pokaz, w sposób jawny na oczach innych uczestników, nacechowany swego rodzaju zuchwałością. Nieletni często nie kryją się z tą działalnością, wręcz chwalą się swoimi wyczynami przed rówieśnikami oraz lokalnymi społecznościami.

2. Zdarzenia przestępcze będące udziałem osób nieletnich w dużym stopniu nacechowane są elementami agresji tak fizycznej jak i psychicznej. Szacunkowe dane wskazują, że w ogólnej liczbie przestępstw popełnionych przez nieletnich przestępstwa w których stwierdzono agresję psychiczną bądź fizyczną stanowiły w poszczególnych latach:

1999 - ok.59%

2000 - ok.60%

2001 - ok.59%

2002 - ok. 47%

2003 - ok.43%

2004 - ok.47%

Chodzi głównie o zdarzenia z kategorii: przestępstwa rozbójnicze, bójka, pobicie, groźby karalne, naruszenie nietykalności cielesnej itp. Zjawiskiem zauważalnym jest również niewspółmierność zachowań agresywnych ze strony nieletnich do sytuacji, w których się znajdują.

3. Przestępczość nieletnich cechuje seryjność tzn. nieletni popełniając przestępstwo i „nie ponosząc za nie konsekwencji”, bo nie zostało ono wykryte, kontynuuje przestępcze działania z reguły do czasu „sprawy na Policji” świadczy o tym m.in. to, że ilość spraw przekazanych do sądów rodzinnych zawsze jest od 3 do 5 razy mniejsza niż ilość udowodnionych nieletnim czynów karalnych. Co roku jak wynika ze szczegółowych analiz policja krakowska prowadziła po kilkadziesiąt spraw wobec nieletnich, którym zarzucano popełnienie od kilku do kilkudziesięciu przestępstw.

Brak reakcji ze strony osób dorosłych na zachowania nieletniego będące przestępstwem często skutkują tym, że dochodzi do popełnienia kolejnych przestępstw przez nieletniego. Zasadą jest również to, że zwiększa się częstotliwość popełniania czynów oraz ich tzw. ciężar gatunkowy.

Ze zjawiskiem seryjności wiąże się również zagadnienie działania w warunkach recydywy tzn. pewnej liczby nieletnich którzy z popełniania przestępstw uczynili sobie styl życia, często są to nieletni wobec których sąd stosuje środki izolacyjne, nieletnich tych cechuje bardzo wysoki stopień demoralizacji.

4. Systematycznie od 1999 roku rośnie liczba nieletnich którym udowodniono popełnienie przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii. Na przestrzeni 1999 – 2005: 134 nieletnim przedstawiano zarzuty z w/w ustawy. Tendencja ta obserwowana jest również w odniesieniu do danych pochodzących z województwa małopolskiego, a także danych ogólnokrajowych. Ważnym elementem, na który należy zwrócić uwagę jest fakt, iż narkotyki często występują w tle innych przestępstw popełnianych przez osoby nieletnie, bądź zachowań wskazujących na postępującą demoralizację:

- popełnianie innych przestępstw w celu zdobycia środków finansowych na narkotyki
- popełnianie przestępstw pod wpływem narkotyków
- popełnianie przestępstw „dyscyplinujących” klienta - pobicia, groźby karalne, zmuszanie do określonego zachowania.
- kreowanie swoistej „mody na narkotyki” przez środowiska młodzieżowe np. środowisko szkoły, środowisko osiedlowe.

Mocno należy również podkreślić fakt, że „przestrzeń szkoły” stanowi obszar intensywnego zainteresowania osób rozprowadzających narkotyki, i to na tym poziomie rozpoczyna się często tworzenie swoistego łańcuszka powiązań, zależności i powinności na linii dealer→klient. Często również mamy do czynienia z prawidłowością, że klient staje się dealerem.

5. Niepokojącym zjawiskiem w obrębie zjawiska przestępczości nieletnich jest rosnący udział w zdarzeniach wyczerpujących znamiona przestępstwa bądź wykroczenia osób, które nie ukończyły lat 13 – małoletnich, oraz obniżanie się wieku „inicjacji przestępczej”. Zgodnie z obowiązującymi przepisami osoby takie nie odpowiadają „karnie” za swoje czyny, prowadzone są jedynie czynności o charakterze opiekuńczo wychowawczym. Niepokój budzi zarówno fakt zwiększającej się z roku na rok liczby osób małoletnich wchodzących w konflikt z prawem jak i to, że coraz częściej czyny popełniane przez te osoby mają duży ciężar gatunkowy, rozboje, włamania, kradzieże.

Skuteczność działań podejmowanych w odniesieniu do nieletnich sprawców przestępstw uzależniona jest w znacznym stopniu od szybkości reakcji poszczególnych osób i instytucji będących bezpośrednio „w pobliżu nieletniego” – sąsiedzi, rówieśnicy, rodzice, szkoła/placówka opiekuńcza, policja itd.

Niepokojącym zjawiskiem, które mieści się w kategoriach ryzykownych zachowań dzieci i młodzieży jest funkcjonowanie tzw. dzieci ulicy.

Zgodnie z Międzynarodowym Raportem o Dzieciach Ulicy (National Report of Vagrant Children), w Polsce spośród 9-milionowej grupy dzieci poniżej 18 roku życia - 1,2 mln to dzieci ulicy. Fundacja dla Polski postawiła tezę, że 13% polskich dzieci to dzieci ulicy. W odniesieniu do tzw. dzieci ulicy w Krakowie jedynym źródłem, na podstawie którego można oszacować ich grupę są badania przeprowadzone przez Centrum Profilaktyki i Edukacji Społecznej PARASOL na zlecenie Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przestępczości Młodzieży w Krakowie.

W ramach przeprowadzonych badań Obserwacją objęto tzw. dzieci ulicy. Za osoby odpowiadające tej grupie uznawano osoby niepełnoletnie, spędzające czas bez wyraźnego planu, bez opieki dorosłych, podejmujące destrukcyjne działania. Ogólnie obserwowano 1 372 niepełnoletnich osób, zakwalifikowanych do grupy dzieci ulicy. Dzieci te obserwowano w osiedlach mieszkaniowych (791), w supermarketach (494), na dworcu i w jego okolicach (42), na ulicach i skwerach w miejscach prostytucji żeńskiej i męskiej (32).

Pośród obserwowanych dzieci i młodzieży znalazły się zarówno dzieci zaniedbane wychowawczo i spędzające czas na ulicy, czy w supermarkecie, ale także uciekinierzy z domu/placówek opiekuńczo-wychowawczych, które na ulicy szukają szansy na przetrwanie. Największa liczba to „dzieci osiedli”, które stanowią ponad 50% osób, które podlegały obserwacji. W ogólnej skali duży procent stanowią również „dzieci supermarketów”, co świadczy o ogromnej tendencji do spędzania czasu właśnie w takim miejscu. Należy dodać, że grupa „dzieci ulicy” i „dzieci supermarketów” stanowią zdecydowaną większość osób obserwowanych. Uciekinierzy to grupa znacznie mniej liczna – na przestrzeni czasu prowadzenia badań zaobserwowano 87 osób mogących kwalifikować się do tej grupy. Jednak ze względu na podejmowane działania (prostytucja, kradzieże, etc.) wymaga znacznie większej pomocy, która powinna zawierać cechy szybkiej interwencji socjalnej.

2.2.9 Ubóstwo jako determinant „wrażliwości społecznej” społeczności lokalnej

Dane statystyczne wskazują, iż w ramach poszczególnych społeczeństw narasta różnicowanie dochodów między obywatelami. Różnice w dochodach, stopie życiowej obserwowalne są przez każdego. Rośnie zatem zagrożenie spowodowane nierównościami społecznymi szczególnie tymi spowodowanymi ubóstwem.

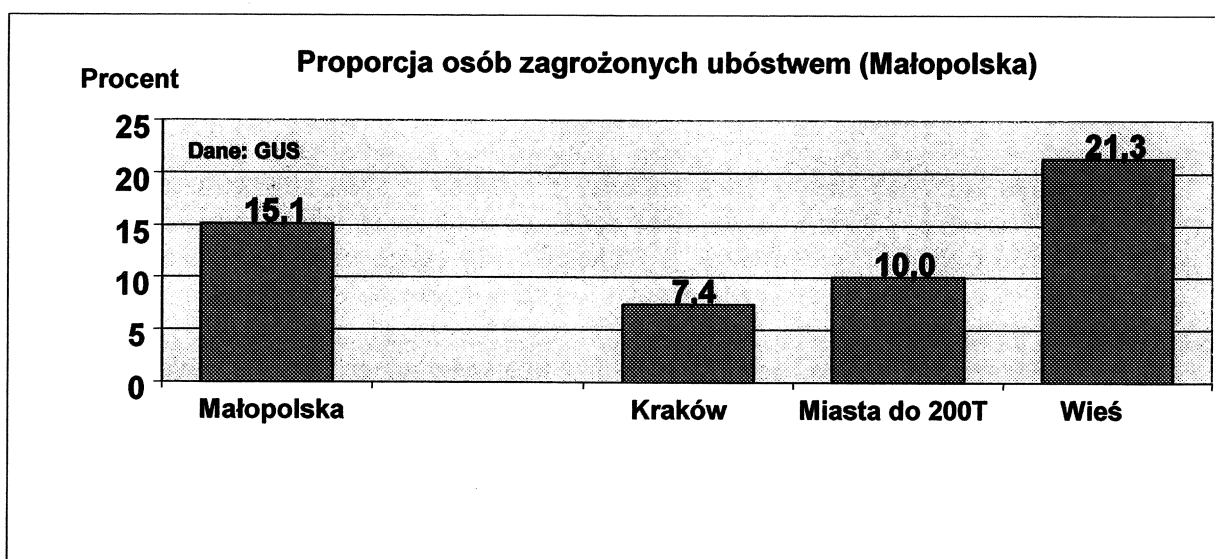
Tabela: Gospodarstwa domowe w Polsce, zagrożone ubóstwem

<i>Odsetek osób w gospodarstwach domowych zagrożonych ubóstwem wg wybranych cech społeczno-ekonomicznych w Polsce</i>				
<i>Gospodarstwo domowe</i>	<i>Granica ubóstwa ustawowa</i>		<i>Granica ubóstwa minimum egzystencji</i>	
	<i>2003</i>	<i>2004</i>	<i>2003</i>	<i>2004</i>
	<i>%</i>	<i>%</i>	<i>%</i>	<i>%</i>
<i>Ogółem</i>	18,1	19,2	10,9	11,8
<i>miasto</i>	11,9	12,9	6,8	7,7
<i>wieś</i>	28,0	29,3	17,5	18,5
<i>Grupy społeczno-ekonomiczne</i>				
<i>pracowników</i>	17,7	16,7	8,1	9,4
<i>pracowników użytkujących własne gospodarstwo rolne</i>	25,5	25,8	14,6	14,7
<i>rolników</i>	29,4	31,6	17,2	19,9
<i>pracujących na własny rachunek</i>	11,0	13,2	7,0	8,9
<i>emerytów</i>	9,6	8,9	5,6	5,6
<i>rencistów</i>	23,5	25,4	15,1	16,8
<i>utrzymujących się z nie zarobkowych źródeł</i>	42,9	41,5	31,3	30,6
<i>Typ gospodarstwa</i>				
<i>gospodarstwa jednoosobowe</i>	6,9	6,5	2,7	3,3
<i>małżeństwa bez dzieci na utrzymaniu</i>	4,3	2,8	2,3	2,8
<i>małżeństwa z 1 dzieckiem na utrzymaniu</i>	9,4	9,5	5,3	6,4
<i>małżeństwa z 2 dziećmi na utrzymaniu</i>	17,1	18,1	10,3	9,7
<i>małżeństwa z 3 dziećmi na utrzymaniu</i>	29,6	37,6	18,0	21,4
<i>małżeństwa z 4 i więcej dziećmi na utrzymaniu</i>	56,1	62,4	41,8	40,1
<i>samotna matka/ojciec z dziećmi na utrzymaniu</i>	22,2	22,0	12,3	15,2

Źródło: GUS 2004

W Krakowie proporcja osób zagrożonych ubóstwem jest niższa niż w całym regionie Małopolski.

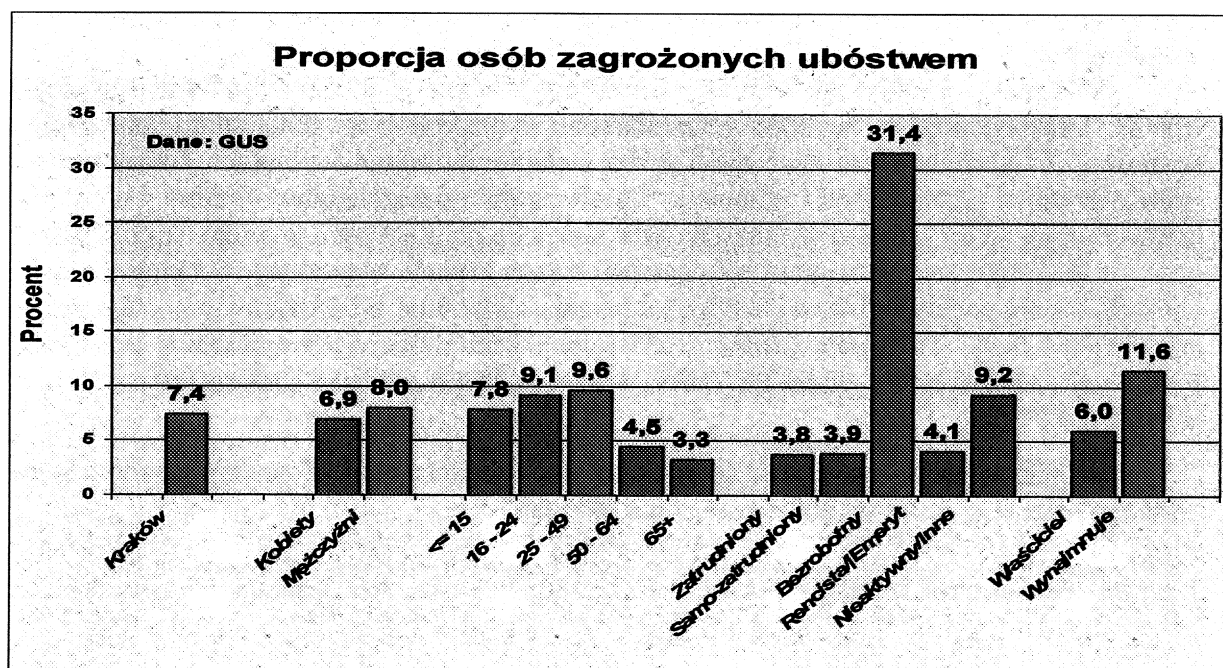
Wykres: Proporcja osób zagrożonych ubóstwem.

Źródło: obliczenia własne na podstawie budżety gospodarstw domowych GUS 2000 (obliczenia przy uwzględnieniu wag)

Analizując grupy osób dotkniętych ubóstwem okazuje się, że wśród osób młodych zamieszkujących w Krakowie, a głównie tych w „wieku produkcyjnym” ryzyko znalezienia się w ubóstwie jest największe. Wysoka wartość wskaźnika uprawdopodobniającego ryzyko znalezienia się w ubóstwie, wśród osób bezrobotnych oraz tych, którzy nie posiadają na własność mieszkania nie jest zaskakująca.

Wykres: Proporcja osób zagrożonych ubóstwem

Źródło: obliczenia własne na podstawie budżety gospodarstw domowych GUS 2002 (obliczenia przy uwzględnieniu wag)

Państwo w ramach prowadzonej polityki społecznej podejmuje działania służące organizowaniu pomocy na rzecz osób zagrożonych i dotkniętych ubóstwem. Podstawowym instrumentem wsparcia osób i rodzin ubogich są instytucje:

- świadczeń rodzinnych oraz
- pomocy społecznej.

Świadczenia rodzinne, jako niezależny i odrębny system wsparcia realizowane są w oparciu o ustawę z dnia 1 maja 2004 roku o świadczeniach rodzinnych. Świadczenia rodzinne wprowadzono w miejsce świadczeń przyznawanych na podstawie ustawy o zasiłkach rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych oraz niektórych świadczeń z pomocy społecznej.

Świadczenia rodzinne, przyznawane i realizowane są na rzecz świadczeniobiorców w oparciu kryteria dochodowe:

- zasiłek rodzinny przysługuje osobom, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 504 zł.
- w przypadku gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 583 zł.

W tym miejscu warto zaznaczyć, że dochód rodziny to przeciętny miesięczny dochód członków rodziny uzyskany w roku kalendarzowym poprzedzającym okres zasiłkowy.

Świadczenia rodzinne, w oparciu o wymienioną wyżej ustawę o świadczeniach rodzinnych, na terenie Gminy Miejskiej Kraków przyznaje i wypłaca Urząd Miasta Krakowa, Wydział Świadczeń Socjalnych.

Liczba świadczeniobiorców objętych, przez Wydział Świadczeń Socjalnych Urzędu Miasta Krakowa w 2004 roku zasiłkami rodzinnymi oraz dodatkami do zasiłków rodzinnych przekroczyła liczbę 25 000. Liczba świadczeniobiorców objętych świadczeniami realizowanymi przez UMK stanowiła więc 4,97% ogółu mieszkańców Gminy w wieku produkcyjnym.

Natomiast liczba świadczeniobiorców objętych, przez Wydział Świadczeń Socjalnych Urzędu Miasta Krakowa w 2005 r. zasiłkami rodzinnymi oraz dodatkami do zasiłków wyniosła 27 144 świadczeniobiorców. Liczba świadczeniobiorców objętych świadczeniami realizowanymi przez UMK stanowi 5,4% ogółu mieszkańców Gminy w wieku produkcyjnym. Wzrost świadczeniobiorców w stosunku do 2004 roku wyniósł około 0,5%.

Rok 2005 przyniósł zmiany w ustawie o świadczeniach rodzinnych. Zmiany te przede wszystkim dotyczyły możliwości wyegzekwowania alimentów od rodziców nie łąjących na utrzymanie dzieci. Do końca grudnia 2005 roku liczba złożonych wniosków o przyznanie świadczeń rodzinnych wyniosła 30 770 w tym wnioski o zaliczkę alimentacyjną złożono w ilości 3 626.

Na podstawie dokumentacji składanej przez świadczeniobiorców można zobrazować kształtowanie się poziomu dochodów w ich rodzinach.

Tabela: Dochody świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych

Dochód na osobę do*	Liczba rodzin w 2004 r.	Liczba rodzin w 2005 r.
0	5 489	3 564
100	3 496	3 346
200	3 857	4 152
300	3 144	3 810
400	2 832	3 188
500	1 715	1 948
600	366	482
700	143	142
800	80	45
900	82	20
1000 i więcej	128	51

*podawane w dokumentacji kwoty, to kwoty brutto

Źródło: Wydział Świadczeń Socjalnych UMK

Z powyższej tabeli wynika, że w 2004 r. liczba świadczeniobiorców, objętych świadczeniami przez Wydział Świadczeń Socjalnych UMK znajdująca się na granicy ubóstwa (zakreślonej kryteriami dochodowymi z ustawy o świadczeniach rodzinnych) wynosiła 36% ogółu świadczeniobiorców, natomiast w 2005 r. liczba świadczeniobiorców będącej na granicy ubóstwa wynosi 25,5%. W stosunku do roku 2004 liczba osób będących na granicy ubóstwa zmniejszyła się. Jednak dziś trudno stwierdzić jaka jest przyczyna zmniejszenia się liczby świadczeniobiorców w tej grupie. Niewykluczone, że zmniejszenie się liczby świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych dotyczy głównie matek samotnie wychowujących dzieci, które do końca I okresu zasiłkowego nie uregulowały swojego statusu prawnego i nie spełniły tym samym warunków formalnych pozwalających na przyznanie świadczeń.

Analizując model rodziny świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych realizowanych przez Wydział Świadczeń Socjalnych Urzędu Miasta Krakowa dochodzimy do wniosków, iż dominujący jest model rodziny 2 plus 1 (dwoje rodziców, jedno dziecko).

Tabela: Dzietność rodzin świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych

Typ rodziny	Liczba rodzin w 2004 r.	Liczba rodzin w 2005 r.
z 1 dzieckiem	11 563	10 080
z 2 dzieci	7 007	6 886
z 3 dzieci	2 089	2 785
z 4 dzieci	639	691
z 5 dzieci	180	201
z 6 dzieci	70	76
z 7 dzieci	32	30
z 8 dzieci	19	12
z 9 dzieci	5	3

z 10 dzieci	4	3
z 11 dzieci	4	1
z 12 dzieci	1	0

Źródło: Wydział Świadczeń Socjalnych UMK

Ustawa o świadczeniach rodzinnych uprawnia do otrzymywania pomocy również rodziny, które wychowują dzieci niepełnosprawne. Pomoc ta przybiera dwie formy: zasiłek pielęgnacyjny oraz świadczenie pielęgnacyjne. Liczba świadczeniobiorców otrzymujących świadczenia pielęgnacyjne w 2005 r. wynosiła – 8 536 osób.

Tabela: Liczba osób pobierających świadczenia pielęgnacyjne

	2004 r.	2005 r.
Świadczeniobiorcy do 18 roku życia	1 921	2 629
Świadczeniobiorcy powyżej 18 roku życia	1 790	5 907
RAZEM	3 711	8 536

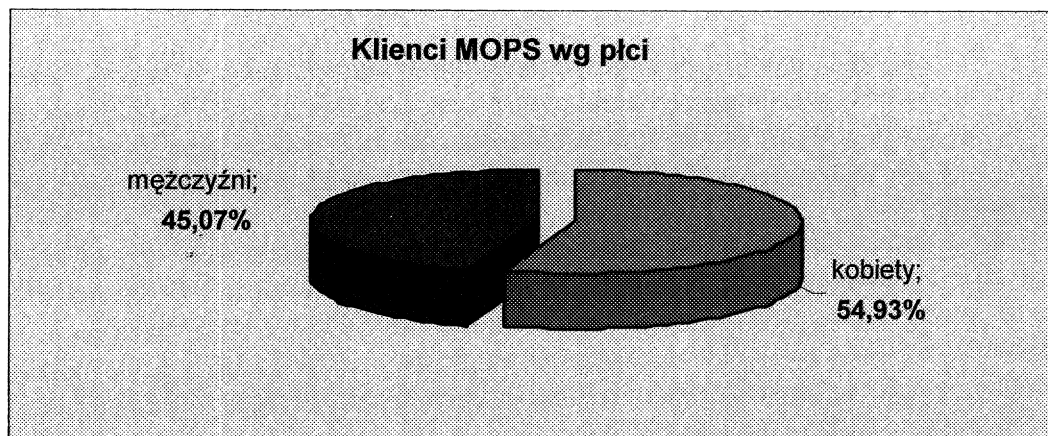
Źródło: Wydział Świadczeń Socjalnych UMK

Z kolei pomoc społeczna przyznawana jest w oparciu ustawę z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Kryteria uprawniające do otrzymywania świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej, ustalone są w oparciu o próg interwencji socjalnej (PIS) wyliczony przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych dla różnych typów gospodarstw domowych. Próg, poniżej którego osoby żyjące w gospodarstwach wieloosobowych mogą ubiegać się o świadczenia z pomocy społecznej wynosi 351zł na członka rodziny, kryterium dochodowe dla osób samotnie gospodarujących określono na poziomie 477 zł.

Jak wskazują dane statystyczne, ze świadczeń pomocy społecznej w latach 90-tych ubiegłego wieku korzystało 2-3 mln obywateli rocznie. W roku 2005 w sferze zainteresowania pomocy społecznej znalazło się około 8 % mieszkańców Krakowa. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej objął pomocą 26 762 rodziny, liczba osób w tych rodzinach wyniosła 55 056.

Z pomocy społecznej w Krakowie korzystają częściej kobiety, stanowią one blisko 55% beneficjentów, tym samym mężczyźni korzystający z pomocy stanowią mniejszą grupę – odpowiednio 45,07%.

Wykres: klienci MOPS podział ze względu na płeć

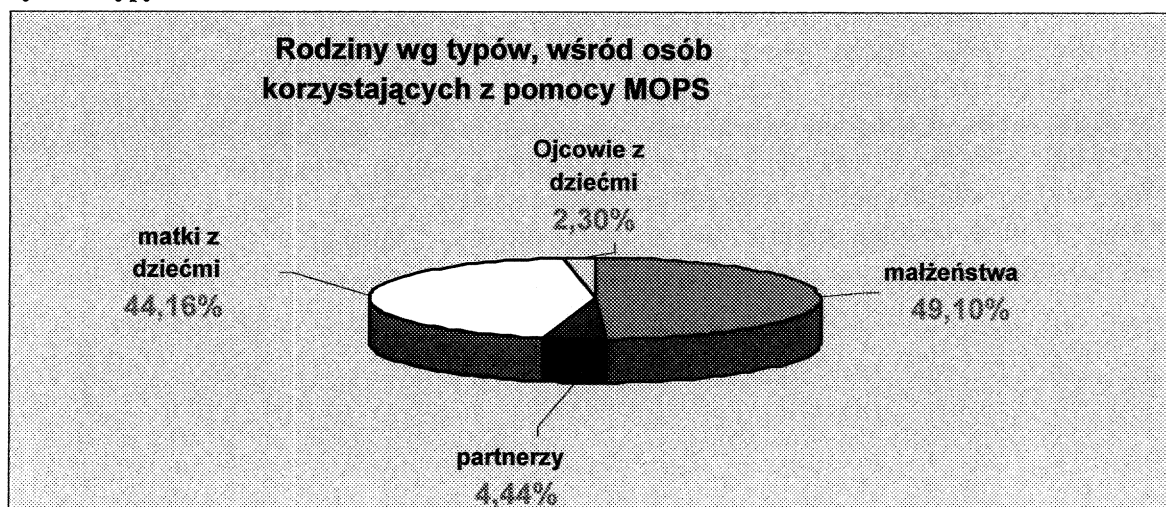
Źródło: MOPS na podstawie danych z OU POMOST

Jeśli przyjąć liczbę gospodarstw domowych według liczby osób w gospodarstwie, to dane dla Krakowa i podopiecznych pomocy społecznej wyglądają następująco:

- gospodarstwa jednoosobowe stanowią 40,21% gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej,
 - gospodarstwa 2-osobowe stanowią 17,27% gospodarstw domowych wśród podopiecznych MOPS,
 - gospodarstwa 3-osobowe stanowią 14,81% podopiecznych MOPS,
 - gospodarstwa 4-osobowe stanowią 11,87% podopiecznych MOPS,
- Znaczącą nadreprezentację mają w pomocy społecznej gospodarstwa:
- 5 i więcej osobowe jest ich 15,84% wśród klientów MOPS.

Interesujące są dane dotyczące udziału poszczególnych typów rodzin podopiecznych pomocy społecznej. I tak małżeństwa stanowią 49,1% podopiecznych MOPS, związki partnerskie stanowią 4,44%. Wśród podopiecznych MOPS 44,16% stanowią samotne matki, samotni ojcowie stanowią 2,3% podopiecznych.

Wykres: Typy rodzin wśród klientów MOPS

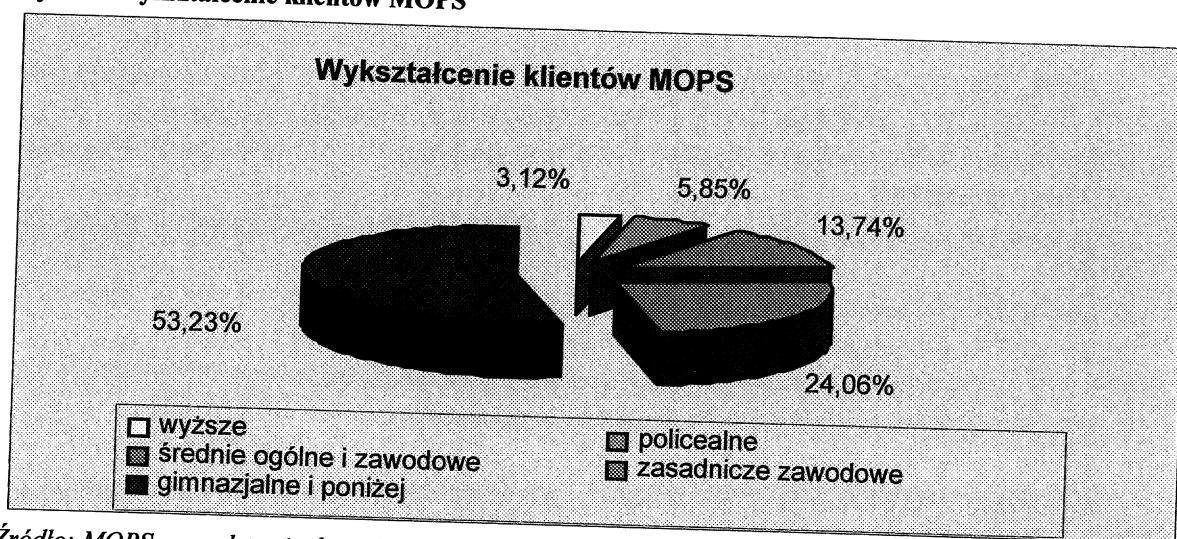

Źródło: MOPS na podstawie danych z OU POMOST

Jeśli zaś analizujemy dane dotyczące źródeł utrzymania, to wśród podopiecznych pomocy społecznej dominują niezarobkowe źródła utrzymania – 33,61%, renty, emerytury- 32,3%, zaś praca stanowi źródło utrzymania jedynie dla 17,66 %, przy czym praca stała dla 12,87 %, a praca dorywcza 4,49%. Nie udało się ustalić źródła utrzymania dla 16,42% podopiecznych.

W ostatnich latach w społeczeństwie odnotowano znaczący wzrost udziału osób uczących się, skokowy wręcz wzrost osób studiujących. Wzrost ten nie przekłada się na zmianę wskaźników dotyczących wykształcenia wśród osób korzystających z pomocy społecznej w Krakowie. Otóż wykształcenie wyższe posiada 3,12% podopiecznych, policealne – 5,85%, średnie ogólne i średnie zawodowe – 13,74%, zasadnicze zawodowe – 24,06%, a gimnazjalne i poniżej aż 53,23%.

Wykres: Wykształcenie klientów MOPS

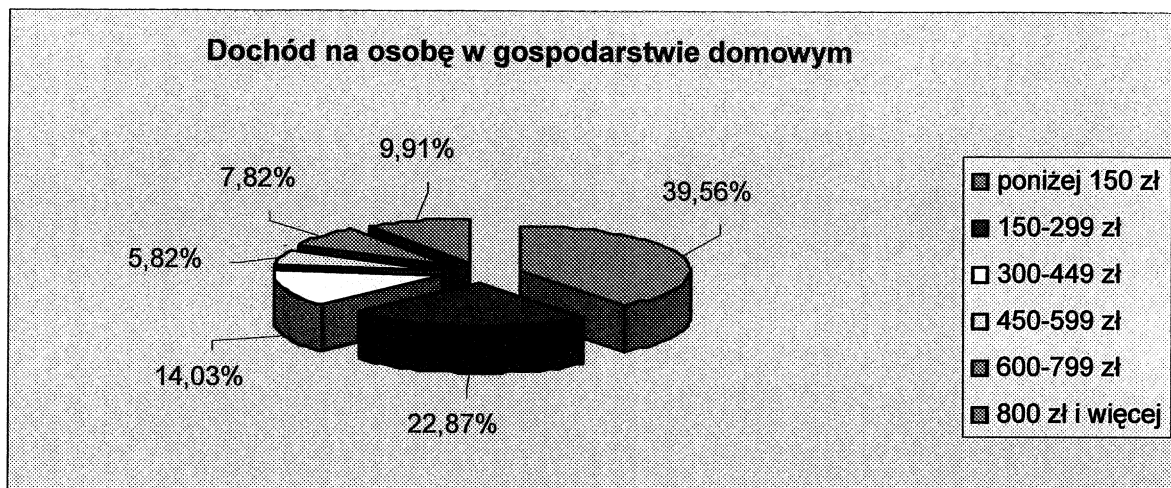

Źródło: MOPS na podstawie danych z OU POMOST

Status zawodowy podopiecznych przedstawia się następująco: osoby bierne zawodowo stanowią 61,6% podopiecznych, osoby bezrobotne to 24,24% podopiecznych, pozostali to osoby pracujące.

Podopieczni pomocy społecznej postrzegani są jako osoby bardzo ubogie. Taki pogląd potwierdzają także analizy danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie uwzględniające uzyskiwane przez podopiecznych dochody. Dochodem poniżej 150zł. w gospodarstwie domowym wśród podopiecznych MOPS dysponowało 39,56% osób, w przedziale 150-299 zł. wskaźnik ten wynosi 22,87%, dochody 300-449zł. osiągało 14,03% podopiecznych, dla dochodów 450-599 zł. dane wynoszą 5,82%, dochody powyżej 600zł. uzyskuje 17,73% podopiecznych. Dane te jednoznacznie wskazują na ekstremalnie trudną sytuację finansową podopiecznych pomocy społecznej w Krakowie.

Wykres: Dochody klientów MOPS

Źródło: MOPS na podstawie danych z OU POMOST

Reasumując, niskie dochody, dotkliwie bezrobocie, niski poziom wykształcenia utrudniający dostęp do coraz nowocześniejszych miejsc pracy, ograniczony w związku z tym poziom konsumpcji artykułów podstawowych, ograniczone szanse edukacyjne dzieci wychowywanych w rodzinach podopiecznych, to wszystko powoduje, że istnieje bardzo duże ryzyko pozostawania trwale klientem pomocy społecznej. Z badań przeprowadzonych przez studentów socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w roku 2003 wynika „ /.../ zdecydowana większość respondentów /85,4%/ pozostaje w kontakcie z tą instytucją /MOPS/ od co najmniej dwu lat, a ponad połowa /52,5%/ od przeszło pięciu lat. Co trzeci respondent, „klient-weteran”, zainicjował swój kontakt z MOPS przed 1997”. Dane te mogą stanowić uzasadnienie dla wysunięcia tezy, iż ubóstwo jest głównym determinantem wykluczenia społecznego.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych

Krakowa, na lata 2007 – 2013

PLANOWANIE

3 Cel strategiczny, Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa

Tworzenie warunków udziału w rozwoju społeczności lokalnej osobom i grupom zagrożonym wykluczeniem społecznym i wykluczonym, przy jednoczesnym zapewnieniu im niezbędnych warunków bytowych i wychowawczych.

Tak sformułowany cel strategiczny i odpowiednio dobrane kierunki priorytetowe mają służyć budowaniu „spójności społecznej” w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, czyli zapewnienie takich warunków uczestnictwa w rozwoju, które nie pogłębią lokalnych różnicowań poziomu życia, a także służyć będą do zniwelowania różnic, które powstały wcześniej.

4 Kierunki priorytetowe w obszarach planowania strategicznego

W trakcie formułowania kierunków priorytetowych dla działań służących osiągnięciu celu strategicznego Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa należy skupić się na wypracowaniu takich warunków działań w obszarach planowania strategicznego, aby miały one decydujący wpływ na przebieg całego zdarzenia i służyły osiągnięciu pozytywnej pożądanej zmiany.

Kierunki priorytetowe w obszarach planowania strategicznego powinny zachowywać zasady wynikające z:

1. Taktyki planowania zadań i realizacji strategii, rozumianej jako metoda postępowania, umiejętność „dozowania” sił i środków w sposób adekwatny dla osiągnięcia zamierzonych w strategii celów.
2. Zasady sprawnego funkcjonowania strategii:
 - zasada pomocniczości (osoba, rodzina, społeczność lokalna, organizacje III sektora, państwo, kolejność uwarunkowania aktywności, wsparcia, pomocy),
 - zasada efektów odłożonych w czasie,
 - zasada szerokiego zasięgu skutków,
 - zasada akceptacji społecznej,
 - zasada kontroli społecznej,
 - zasada aktywności, zaangażowania społecznego,
 - zasada kompleksowości i sprzężenia zwrotnego,
 - zasada pozornego altruizmu (pomoc tzw. osobom wykluczonym w interesie osób niewykluczonych).

Podjmując próbę zachowania opisanych powyżej zasad formułowania kierunków priorytetowych w obszarach planowania strategicznego, precyzującego obszary zagrożeń wyznaczano następujące kierunki priorytetowe:

1. Kierunek Priorytetowy w obszarze zagrożenia wykluczeniem społecznym:
 - *Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego.*
2. Kierunek Priorytetowy w obszarze wykluczenia społecznego:

- *Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu.*
- 3. Kierunek Priorytetowy w obszarze ryzykownych zachowań dzieci i młodzieży spowodowany niewydolnością opiekuńczo-wychowawczą rodzin:
 - *Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży.*
- 4. Kierunek Priorytetowy w obszarze zagrożenia ubóstwem:
 - *Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa.*

Zaproponowane spojrzenie ujęto w tabeli poniżej.

Tabela: Kierunki priorytetowe w obszarach planowania strategicznego

Obszar – jego zakres, problemy	Kierunki priorytetowe
zagrożenie wykluczeniem społecznym spowodowane: <ul style="list-style-type: none"> – niepełnosprawnością, – starością, – bezdomnością, – uzależnieniem od alkoholu i środków psychoaktywnych, – szczególnie trudną sytuacją na rynku pracy, – problemami z integracją ze środowiskiem po okresach izolacji, – sytuacjami kryzysowymi, – brakiem zaradności życiowej. 	<p style="text-align: center;"><i>Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego</i></p>
wykluczenie społeczne spowodowane: <ul style="list-style-type: none"> – niepełnosprawnością, – bezdomnością, – uzależnieniem od alkoholu i środków psychoaktywnych, – szczególnie trudną sytuacją na rynku pracy, – problemami z integracją ze środowiskiem po okresach izolacji, – sytuacjami kryzysowymi, – uchodźstwem. 	<p style="text-align: center;"><i>Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu</i></p>
ryzykowne zachowania dzieci i młodzieży spowodowane niewydolnością opiekuńczo-wychowawczą rodzin: <ul style="list-style-type: none"> – pozostawianie dzieci bez właściwej opieki, – niewłaściwe wzorce, wychowawcze, – niezagospodarowanie wolnego czasu, – przestępczość dzieci i młodzieży, – doświadczenia z alkoholem i substancjami psychoaktywnymi. 	<p style="text-align: center;"><i>Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży</i></p>

ubóstwo spowodowane:

- bezdomnością,
- szczególnie trudną sytuacją na rynku pracy,
- niepełnosprawnością,
- starością,
- samotnym rodzicielstwem,
- wielodzietnością

Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa

5 Uzasadnienie wyboru kierunków priorytetowych w obszarach planowania strategicznego

5.1 Uzasadnienie wyboru kierunku priorytetowego „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”

5.1.1 Obszar definicyjny wyznaczony przez kierunek priorytetowy „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”

Zjawisko zagrożenia wykluczeniem społecznym jest trudno definiowalne. Mamy tu bowiem do czynienia z kilkoma nakładającymi się obszarami ryzyka, których występowanie może skutkować marginalizacją.

Wykluczenie społeczne – proces poprzedzony występowaniem obszaru ryzyka, który w uproszczeniu polega na niepodejmowaniu zwyczajowej i społecznie akceptowanej drogi życiowej lub „wypadaniu” z niej, dotyczy osób, rodzin lub grup ludności, które: żyją w niekorzystnych warunkach ekonomicznych, zostają dotknięte niekorzystnymi procesami społecznymi, wynikającymi masowych i dynamicznych zmian rozwojowych, kryzysów, nie zostały wyposażone w kapitał życiowy umożliwiający im: normalną pozycję społeczną, odpowiedni poziom kwalifikacji, wejście na rynek pracy lub założenie rodziny, co dodatkowo utrudnia dostosowywanie się do zmieniających się warunków społecznych i ekonomicznych, nie posiadają dostępu do odpowiednich instytucji pozwalających na wyposażenie w kapitał życiowy, jego rozwój i pomnażanie, co ma miejsce w wyniku niedorozwoju tych instytucji spowodowanego brakiem priorytetów, brakiem środków publicznych, niską efektywnością funkcjonowania, doświadczają przejawów dyskryminacji, zarówno wskutek niedorozwoju właściwego ustawodawstwa, jak i kulturowych uprzedzeń oraz stereotypów, posiadają cechy utrudniające im korzystanie z powszechnych zasobów społecznych ze względu na zaistnienie: niesprawności, starości, uzależnienia, długotrwałej choroby albo innych cech indywidualnych, są przedmiotem niszczącego działania innych osób.

W literaturze przedmiotu oraz w licznych dokumentach krajowych i międzynarodowych definicje wykluczenia społecznego koncentrują się, albo na określonych wymiarach zjawiska, np. ograniczeniach instytucjonalno - prawnych, albo na dominującym ryzyku (zagrożeniu wykluczeniem), np. ubóstwie, czy braku kwalifikacji, albo na grupach osób dotkniętych już wykluczeniem społecznym (np. bezdomnych, uzależnionych), albo na ukazywaniu obszarów, do których nastąpiło ograniczenie dostępu (np. do konsumpcji,

informacji, kultury). Formułowane są też definicje opisujące proces wykluczania społecznego poprzez ukazywanie jego głównych przyczyn.

Na potrzeby strategii przy definiowaniu zagrożenia wykluczeniem społecznym proponujemy skoncentrować się na występowaniu dominującego obszaru ryzyka, które może powodować ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a w szczególności dla osób ubogich.

5.1.2 Zobiektywizowane wskaźniki obszaru wyznaczonego przez kierunek priorytetowy „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”

Już definiowanie „zagrożenia wykluczeniem społecznym” nastęrcza trudności w określeniu i wyznaczeniu jego granic. Powstaje pytanie w jakim nasileniu muszą występować „dominujące obszary ryzyka” aby mówić jeszcze o zagrożeniu wykluczeniem społecznym, a jaka zmiana w ich nasileniu powoduje konieczność ujmowania jakiejś sytuacji, jako powodującej wykluczenie społeczne.

Na analogiczne trudności natrafiamy próbując dobrać zobiektywizowane wskaźniki opisujące obszar zagrożenia wykluczeniem społecznym. Z uwagi zatem na trudności w określeniu wskaźników ilościowych wskazujących na występowanie zagrożenia wykluczeniem społecznym, proponujemy prowadzenie analizy w kategoriach podmiotowych (kogo dotyczy wykluczenie społeczne). Wymienione poniżej grupy osób podatnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, wyodrębnione zostały ze względu na jedno dominujące kryterium. W rzeczywistości niejednokrotnie mamy do czynienia z współwystępowaniem kilku cech, np. osoby bezdomne są często uzależnione, chorują psychicznie i mają inne stałe problemy zdrowotne. Z tego powodu w podejściu niektórych krajów do identyfikacji grup zagrożonych wykluczeniem społecznym stosuje się miary agregatowe, np. indeksy (indeksy deprywacji np. w Wielkiej Brytanii). Dzięki zastosowaniu takiego podejścia możliwe jest uzyskanie informacji o tym, w jakiej części badanej populacji występuje kilka cech wykluczenia społecznego. Wyróżnione grupy podatne na wykluczenie społeczne to: osoby niepełnosprawne, starsze, bezdomne, uzależnione od alkoholu i środków psychoaktywnych, znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, osoby dotknięte problemami z integracją ze środowiskiem po okresach izolacji, osoby w sytuacjach kryzysowych, osoby niezaradne życiowo.

5.1.3 Obraz społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, w obszarze kierunku priorytetowego „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”

- a. Dane statystyczne pochodzące z danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz Urzędu Miasta Krakowa wskazują, że wśród mieszkańców Krakowa w roku 2005 funkcjonowało 144 905 osób niepełnosprawnych (w tym 126 266 osób, które posiadają aktualne orzeczenie o niepełnosprawności, wydane przez organ do tego uprawniony i 9 246 osób niepełnosprawnych biologicznie, nie posiadających

orzeczenia, ale odczuwający całkowite lub poważne ograniczenia sprawności). Ogólna liczba niepełnosprawnych stanowi 19,1 % populacji mieszkańców Krakowa.

- b. Kraków jest miastem „starym swoimi mieszkańcami” – 17,1% mieszkańców (125 100 osób) jest w wieku poprodukcyjnym (60 lat kobiety, 65 lat mężczyźni). Według prognozy do roku 2030 grupa ludności w wieku poprodukcyjnym będzie stanowić aż 30 % mieszkańców Krakowa.
- c. Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w trakcie roku przebywa około 2 000 – 2 200 osób bezdomnych.
- d. Według szacunków Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w miastach wielkości Krakowa osoby uzależnione od alkoholu stanowią grupę około 16 000 osób. Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współ-mażonkowie, rodzice) to około 32 000 osób. W rodzinach alkoholików wychowuje się około 32 000 dzieci. Liczbę osób pijących szkodliwie szacuje się pomiędzy 40 a 56 000. Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym to około 43 000 osób dorosłych i dzieci. Według szacunków Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w miastach wielkości Krakowa osoby uzależnione od narkotyków stanowią grupę około 1 600 osób.
- e. W Krakowie według Wojewódzkiego Urzędu Pracy, w XII 2005 roku stopa bezrobocia wynosiła 6,9%, Liczba zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy bezrobotnych w XII 2005r. wynosiła 25 324 osoby, w XII 2005 r. 3 423 osób bezrobotnych posiadało prawo do zasiłku dla bezrobotnych.
- f. W Krakowie w 2005 roku około 540 rodzin (720 osób) znalazło się w kręgu zainteresowania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu problemów z integracją ze środowiskiem po okresach izolacji (trudności po przebytych hospitalizacjach na skutek kryzysów psychicznych oraz trudności w przystosowaniu po upuszczeniu zakładów karnych).
- g. Według danych Ośrodka Interwencji Kryzysowej oraz Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą, w 2005 roku w Krakowie 4 333 osoby dotknięte były sytuacją kryzysową.
- h. Według danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie, 18 139 rodzin Krakowian wymagało wsparcia z powodu niezaradności życiowej.

5.1.4 Obszar interwencji w obszarze kierunku priorytetowego „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”

1. Zagrożenie wykluczeniem z powodu niepełnosprawności:
 - Grodzki Urząd Pracy w Krakowie w 2005r. pozyskał 414 miejsc pracy dla niepełnosprawnych oraz zorganizował szkolenia, z których skorzystało 272 osób. Z poradnictwa zawodowego indywidualnego i grupowego realizowanego przez Grodzki Urząd Pracy skorzystało ok. 320 osób niepełnosprawnych.
 - Ze środków PFRON w 2005r. dokonano zwrotu kosztów wynagrodzeń i składek na ubezpieczenia społeczne dla 38 osób niepełnosprawnych oraz 4 osobom niepełnosprawnym udzielono pożyczki na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Ponadto na terenie Krakowa działa 13 Warsztatów Terapii Zajęciowej w zajęciach których uczestniczyło 469 osób niepełnosprawnych.
 - Ze środków PFRON w 2005r. zorganizowano 100 imprez kulturalnych, sportowych, turystycznych i rekreacyjnych o charakterze integracyjnym, w których wzięło udział blisko 7 000 osób niepełnosprawnych oraz ich opiekunowie.

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w ramach realizacji usług opiekuńczych objął pomocą 2 073 osoby.
 - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie dofinansowywał działalność 4 mieszkań chronionych dla 16 osób niepełnosprawnych, oraz finansował ośrodki wsparcia z oferty których skorzystało 880 osób niepełnosprawnych.
 - Ze środków PFRON 3 111 osobom niepełnosprawnym oraz 1 095 ich opiekunom dofinansowano uczestnictwo w turnusach rehabilitacyjnych.
 - Ze środków PFRON 985 osobom niepełnosprawnym udzielono pomocy w formie dofinansowania likwidacji barier funkcjonalnych.
 - Ze środków PFRON 2 507 osobom niepełnosprawnym dofinansowano zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne i sprzęt rehabilitacyjny.
 - W 2005 roku 7 855 rodzinom, w których występuje niepełnosprawność udzielano świadczeń pomocy społecznej oraz zapewniono całodobową opiekę i pomoc 2 624 osobom niepełnosprawnym mieszkańcom domów pomocy społecznej.
 - W ramach otwartego konkursu ofert dla organizacji pozarządowych dotacjami Gminy Miejskiej Kraków objęto 52 projekty skierowane do osób niepełnosprawnych.
 - Urząd Miasta Krakowa wraz z Instytutem Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego przeprowadził badania ankietowe osób niepełnosprawnych na terenie Gminy Miejskiej Kraków. Celem tych badań było zdobycie wiedzy na temat osób niepełnosprawnych z terenu Gminy Miejskiej Kraków oraz ich potrzeb.
 - Z uwagi na to, że Rady Dzielnic wyposażone są w naturalne instrumenty definiowania problemów lokalnych poszerzono zakres zadań powierzonych dzielnicom o zadanie z zakresu problematyki osób niepełnosprawnych.
 - W związku z przeprowadzonymi wyborami parlamentarnymi i prezydenckimi, 291 osobom starszym i niepełnosprawnym zorganizowano pomoc, w dotarciu do lokali wyborczych.
 - Opracowano Procedury Wyznaczania Ogólnodostępnych Miejsc Parkingowych dla Osób Niepełnosprawnych, przeprowadzono kampanię Parkingową oraz w ramach współpracy wyznaczono miejsca parkingowe dla osób niepełnosprawnych przy sklepach wielkopowierzchniowych i placówkach służby zdrowia.
 - Dla dalszego podnoszenia kwalifikacji pracowników Urzędu Miasta wspólnie z Polskim Związkiem Głuchych został zorganizowany II stopień kursu języka migowego dla urzędników. Udźwiękowiano także stronę internetową Magicznego Krakowa.
 - Rada Miasta Krakowa przywróciła uprawnienia do korzystania z ulgowych przejazdów dla uczniów szkół specjalnych.
 - Dokonano sprawdzenia krakowskich hoteli, kin i teatrów pod kątem ich dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem niepełnosprawności ruchowej.
 - Katalog działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa uzupełniają ponadto działania realizowane przez Oddział Małopolski Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, który realizuje np. zadania dofinansowania dla pracodawców do wynagrodzeń zatrudnionych osób niepełnosprawnych i programy celowe, w tym w szczególności Program „Pegaz 2003”, „Homer 2003” oraz „Student”, w których w 2005r. uczestniczyło 616 indywidualnych osób niepełnosprawnych.
2. Zagrożenie wykluczeniem z powodu starości:

- Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2005 roku funkcjonowało 18 domów pomocy społecznej zapewniając 2 217 miejsc. Wśród nich 3 domy pomocy społecznej przeznaczone były dla osób w podeszłym wieku (257 miejsc), 6 dla osób przewlekle somatycznie chorych (1 020 miejsc).
 - Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonują 3 ośrodki wsparcia dla osób starszych zapewniając 540 miejsc.
 - W 2005 roku, na terenie Gminy Miejskiej Kraków usługami opiekuńczymi objęto 2 073 osoby.
3. Zagrożenie wykluczeniem z powodu bezdomności:
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w 2005 roku 1 138 rodzin (1 214 osób w rodzinach) objął pomocą społeczną z tytułu ich bezdomności.
4. Zagrożenie wykluczeniem z powodu występowania uzależnienia od alkoholu i środków psychoaktywnych:
- W ramach Gminnego Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2005, z programów terapeutycznych i leczniczych w zakładach opieki zdrowotnej skorzystało łącznie 5 860 osób, w tym 2 878 uzależnionych od alkoholu.
 - W ramach Gminnego Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2005, z programów profilaktyczno-terapeutycznych, interwencyjno-pomocowych i readaptacyjnych, skorzystało: 96 dzieci romskich, 110 osób ofiar traumy i przemocy, 15 rodzin w sytuacji problemowej, 55 osób uzależnionych odbywających karę pozbawienia wolności.
 - W ramach Programu Współpracy Miasta Krakowa z Organizacjami Pozarządowymi dofinansowano 97 projektów wspierających działania w obszarze profilaktyki i rehabilitacji uzależnień, w tym na organizację wolnego czasu dzieci i młodzieży. Dofinansowano 62 uczniowskie i parafialne kluby sportowe, realizujące profilaktyczną strategię alternatyw.
 - W ramach Gminnego Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2005, realizowano liczne inwestycje w ramach „projektowania i rozwoju oraz poprawy funkcjonowania bazy sportowo-rekreacyjnej”.
 - Osobom zwalnianym z Izby Wytrzeźwień i zgłaszającym się do Punktu Konsultacyjnego z zewnątrz udzielono łącznie 7 230 porad, w tym 230 dla ofiar przemocy domowej.
5. Zagrożenie wykluczeniem z powodu szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy:
- W grudniu 2005 roku zasiłek dla bezrobotnych wypłacono 3 423 osobom bezrobotnym, co stanowi około 13% ogółu bezrobotnych mieszkańców Krakowa. W ciągu ostatnich pięciu lat z usług pośrednictwa pracy Non Stop Praca skorzystało 37 394 osoby poszukujące pracy. W latach 2000–2004 ze świadczeń finansowych i usług Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej udzielanych, z powodu bezrobocia stale korzysta ok. 20 % bezrobotnych mieszkańców Krakowa.
6. Zagrożenie wykluczeniem z powodu problemów z integracją ze środowiskiem po okresach izolacji:
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie w 2005 roku objął pomocą około 540 rodzin z powodu problemów z integracją ze środowiskiem po okresach izolacji (trudności po przebytych hospitalizacjach na skutek kryzysów psychicznych około 400 osób oraz trudności w przystosowaniu po upuszczeniu zakładów karnych 138 rodzin, 317 osób w rodzinach).
7. Zagrożenie wykluczeniem w wyniku zaistnienia sytuacji kryzysowych:

- Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą, w 2005 roku objęły pomocą 4 333 osoby dotknięte sytuacjami kryzysowymi.
- 8. Zagrożenie wykluczeniem z powodu niezaradności życiowej:
 - Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, objął w 2005 roku 18 139 rodzin Krakowian wsparciem z powodu niezaradności życiowej. W ramach poradnictwa specjalistycznego w 2005 r. udzielono 28 837 porad dla 9 431 osób, pomocą w formie wyłącznie pracy socjalnej objęto 8 708 rodzin (liczba osób w tych rodzinach wyniosła 16 726).

5.2 Przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach kierunku priorytetowego pn. „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”

1. Wspieranie inicjatyw indywidualnych i społecznych w zakresie uczestnictwa zawodowego i społecznego osób niepełnosprawnych
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą działania polegające na rozwijaniu całościowego podejścia do rehabilitacji i aktywizacji osób niepełnosprawnych, aby zmotywować osobę niepełnosprawną do poszukiwania możliwości rozwoju oraz aktywności zawodowej i społecznej.
2. Organizowanie wsparcia osobom starszym, w formach zapewniających możliwie pełne uczestnictwo społeczne, adekwatne do stanu zdrowia i sprawności
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą działania polegające na zlecaniu oraz organizacji form wsparcia środowiskowego dla osób starszych, służących rozwijaniu różnorodnych form aktywności i zaspakajaniu potrzeb seniorów poprzez organizację zajęć kulturalnych, rekreacyjnych i rehabilitacyjnych. Realizacja przedsięwzięcia uwzględnia dążenie do równomiernego rozmieszczenia sieci wsparcia w poszczególnych dzielnicach pomocniczych miasta.
3. Tworzenie warunków i programów zapobiegających powstawaniu sytuacji bezdomności
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na realizacji świadczeń rodzinnych i świadczeń z pomocy społecznej oraz prowadzeniu poradnictwa specjalistycznego i pracy socjalnej wobec osób zagrożonych bezdomnością.
4. Zwiększenie dostępności usług o charakterze profilaktyki i wczesnej interwencji w zakresie nadmiernego picia, uzależnienia od alkoholu i środków psychoaktywnych
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na wdrażaniu programów profilaktyczno-terapeutyczne, interwencyjno-

pomocowych i readaptacyjnych w zakresie nadmiernego picia, uzależnienia od alkoholu i środków psychoaktywnych.

5. Rozwój form wspieranego zatrudnienia w celu powstrzymania procesu wykluczenia społecznego osób bezrobotnych
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na wdrażaniu programów reintegracji osób bezrobotnych, organizacji i wdrażaniu działań zatrudnieniowych: robót publicznych, prac społecznie użytecznych oraz innych form wspieranego zatrudnienia finansowanych ze środków UE.
6. Wspieranie inicjatyw i budowa programów o charakterze wczesnej interwencji w zakresie ograniczenia społecznych i zawodowych skutków karania oraz społecznych i zawodowych skutków chorób psychicznych
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na wdrażaniu programów służących utrzymaniu uprawnień do lokali przez osoby poddane dłuższej izolacji, podtrzymywaniu kontaktu ze środowiskiem, co w konsekwencji doprowadzi po zakończeniu okresu izolacji do łatwiejszego wejścia w role społeczne i zawodowe.
7. Zapewnienie wsparcia osobom w sytuacjach kryzysowych i nieporadnym życiowo, w celu umożliwienia im kontynuacji pełnienia ról społecznych i zawodowych
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na zapewnieniu osobom i rodzinom tego wymagającym wsparcia w formie interwencji kryzysowej, poradnictwa specjalistycznego, terapii rodzinnej oraz pracy socjalnej.

5.3 Uzasadnienie wyboru kierunku priorytetowego „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”

5.3.1 Obszar definicyjny wyznaczony przez kierunek priorytetowy „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”

Zgodnie z definicją sformułowaną w Narodowej Strategii Integracji Społecznej wykluczenie społeczne to brak lub ograniczenie możliwości uczestnictwa, wpływania i korzystania z podstawowych instytucji publicznych i rynków, które powinny być dostępne dla wszystkich, a w szczególności dla osób dotkniętych różnorodnymi obszarami ryzyka.

Wykluczenie społeczne jest to więc sytuacja uniemożliwiająca lub znacznie utrudniająca jednostce lub grupie, zgodne z prawem pełnienie ról społecznych, korzystanie z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenie zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. W tej definicji występują trzy ważne elementy. Sytuacja wykluczająca będąca splotem czynników czy warunków wykluczających (obszary ryzyka). Jednostka wykluczana, czyli osoba lub grupa znajdujące się w sytuacji wykluczającej (podmioty podlegające wykluczeniu). Zgodne z prawem społeczne funkcjonowanie, korzystanie z zasobów publicznych i zabezpieczanie własnej egzystencji w godny sposób, co w wyniku sytuacji wykluczającej jest uniemożliwione lub znacznie utrudnione. Pełnienie ról społecznych (m.in. rodzinnych, zawodowych, obywatelskich, towarzyskich), korzystanie z zasobów publicznych (m.in. dobra, usługi, infrastruktura) i godne zabezpieczanie egzystencji (zdobywanie dochodów i gromadzenie zasobów) są ze sobą ściśle powiązane.

Ponieważ wyznaczony kierunek priorytetowy wskazuje na konieczność działań o charakterze reintegracyjnym w odniesieniu do podmiotów podlegających wykluczeniu warto w tym miejscu zdefiniować również pojęcie reintegracja społeczna. Podobnie jak Narodowa Strategia Integracji Społecznej przez reintegrację społeczną rozumieć będziemy działania wspólnotowe oparte na zasadach dialogu, wzajemności i równorzędności, których celem jest dążenie do społeczeństwa opartego na demokratycznym współuczestnictwie, rządach prawa i poszanowaniu różnorodności kulturowej, w którym obowiązują i są realizowane podstawowe prawa człowieka i obywatela oraz skutecznie wspomagane są jednostki i grupy w realizacji ich celów życiowych.

Jak widać obszar definicyjny zagrożenia wykluczeniem społecznym i wykluczenia społecznego nie pozwala na wyznaczenie obiektywnej granicy między nimi.

5.3.2 Zobjektywizowane wskaźniki obszaru wyznaczonego przez kierunek priorytetowy „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”

Rozumiane w sposób kompleksowy zjawisko wykluczenia społecznego nie stanowiło do tej pory przedmiotu odrębnych analiz i publikacji. Obecnie można zaprezentować wskaźniki wykluczenia społecznego proponowane przez Unię Europejską. Mimo, iż są one opracowane nie są jednak zestawiane w jednym miejscu, lecz rozproszone w różnych działach – rynek pracy, edukacja, warunki bytu itp.

Na potrzeby niniejszego opracowania wydaje się jednak bardziej zasadne wykorzystanie wskaźników w oparciu, o które analizy zjawiska ekskluzji społecznej w Polsce dokonał zespół przygotowujący opracowanie pn. „Diagnoza Społeczna 2005 – Warunki i Jakość Życia Polaków”. W opracowaniu tym uwzględniono problemy definicyjne dotyczące zjawiska wykluczenia społecznego, ocenę źródeł danych, na podstawie których dokonywano jego diagnozy oraz przedstawiono w nim także analizę opartą na wynikach wieloaspektowego badania warunków życia.

Trudno określić w pełni obiektywną granicę wykluczenia, podobnie jak trudno ustalić jednoznaczny i uniwersalny próg ubóstwa. Oba zjawiska mają charakter relatywny. Dla sfery niedostatku przyjęto pewną, w miarę zobjektywizowaną granicę dochodów określoną w minimum egzystencji. Próbując natomiast opisać wskaźnikami wykluczenia społecznego należy przyjąć dwie granice oparte na rozkładach wartości trzech czynników definiujących

typy wykluczenia. Za kryterium bycia wykluczonym przyjmuje się wielkość dwóch odchyłeń standardowych od wartości średniej danego wskaźnika, a za kryterium zagrożenia wykluczeniem — wielkość jednego odchylenia standardowego. Ponieważ kryteria te są względne, trudno oszacować, jaki odsetek osób jest faktycznie wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem. Można jednak pokazać, które grupy w różnych przekrojach społeczno-demograficznych charakteryzują się większą lub mniejszą skalą wykluczenia i zagrożenia wykluczeniem.

W tym kontekście można mówić o następujących typach czynników powodujących wykluczenie społeczne:

- czynniki strukturalne definiują je przede wszystkim: miejsce zamieszkania, niskie wykształcenie, a także skorelowane — i prawdopodobnie zależne od tych zmiennych — dochody na osobę w gospodarstwie domowym poniżej granicy ubóstwa,
- czynniki fizyczne — wśród nich przede wszystkim niepełnosprawność,
- czynnik normatywny, tworzą go takie kryteria, jak uzależnienie od alkoholu i środków psychoaktywnych, szczególnie trudna sytuacja na rynku pracy, problemy z integracją ze środowiskiem po okresach izolacji, bezdomność, bycie ofiarą dyskryminacji ze względu na narodowość (uchodźstwo), znajdowanie się w sytuacji kryzysowej.

5.3.3 Obraz społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”

Ponieważ jak już wspomniano obszar definicyjny zagrożenia wykluczeniem społecznym i wykluczenia społecznego nie pozwala na wyznaczenie obiektywnej granicy między nimi, a kryteria decydujące o zagrożeniu wykluczeniem bądź o istnieniu ekskluzji są względne. Trudno więc oszacować, jaki odsetek osób jest faktycznie wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem.

W związku z powyższym należy przyjąć, iż skala potrzeb społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”, odpowiada Skali potrzeb społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, w obszarze kierunku priorytetowego „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”. Na skalę potrzeb nie będzie miało również wpływu ujęcie w obszarze kierunku priorytetowego, jako jednego z czynników powodujących wykluczenie społeczne: pozostawanie ofiarą dyskryminacji ze względu na narodowość – uchodźstwo. Aktualnie społeczność lokalna Gminy Miejskiej Kraków nie styka się z problemem związanym z występowaniem „uchodźstwa”, jednak z uwagi na nasilenie tej kwestii społecznej w pozostałych krajach UE wydaje się zasadne planowanie działań w tym zakresie.

5.3.4 Obszar interwencji w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”

Ze względów analogicznych, jak w przypadku określenia skali potrzeb społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”, również obszar interwencji w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu” będzie pokrywał się z obszarem interwencji w obszarze kierunku priorytetowego „Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego”.

5.4 Przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach kierunku priorytetowego pn. „Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu”

1. Organizacja form wsparcia ograniczających zależność osób niepełnosprawnych od instytucji, a przez to tworzenie warunków reintegracji zawodowej i społecznej
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na stwarzaniu warunków wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku ich zamieszkania, o ile to możliwe przy wykorzystaniu rodzinnej sieci wsparcia oraz sieci wsparcia organizacji społecznych. W przypadkach osób niepełnosprawnych objętych już instytucjonalnym wsparciem, o ile to możliwe podejmowane będą działania służące ich powrotowi do środowiska.
2. Organizacja pomocy dla osób bezdomnych skierowanej na wychodzenie z bezdomności
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na organizacji form wsparcia o charakterze samopomocowymi i terapeutycznym służących podniesieniu potencjału osobistego, do wyjścia z bezdomności.
3. Udzielanie rodzinom, w których występują problemy uzależnienia od alkoholu i środków psychoaktywnych, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie.
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na świadczeniu poradnictwa specjalistycznego oraz interwencji kryzysowej w celu ochrony rodziny przed skutkami występowania problemu uzależnienia od alkoholu i środków psychoaktywnych oraz występowania sytuacji przemocy.

4. Wdrażanie programów i organizacja form pomocy służących reintegracji społecznej i zawodowej osób długotrwale bezrobotnych, szczególnie z wykorzystaniem instrumentów wspieranego zatrudnienia
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na świadczeniu pomocy materialnej silnie skorelowanej z oddziaływaniami o charakterze reintegracji społecznej oraz zawodowej realizowanej za pomocą instrumentów wspieranego zatrudnienia.
5. Budowa programów i organizowanie form pomocy służących reintegracji społecznej i zawodowej osób opuszczających zakłady karne i długotrwale hospitalizowanych z powodu chorób psychicznych
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na świadczeniu pomocy materialnej silnie skorelowanej z oddziaływaniami o charakterze reintegracji społecznej oraz działaniami o charakterze organizacji wspieranego zatrudnienia.
6. Tworzenie warunków wyjścia z kryzysu osobom w sytuacjach kryzysowych
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na zapewnieniu osobom i rodzinom tego wymagającym wsparcia w formie interwencji kryzysowej, poradnictwa specjalistycznego, terapii rodzinnej oraz pracy socjalnej, w celu ponownego właściwego pełnienia przez nich ról społecznych.
7. Monitorowanie zjawiska uchodźstwa i podnoszenie w tym zakresie kwalifikacji kadr systemu pomocy społecznej oraz służb zatrudnienia
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na wdrożeniu programów przygotowawczych sektor świadczący usługi społeczne do pomocy uchodźcom.

5.5 Uzasadnienie wyboru kierunku priorytetowego „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży”

5.5.1 Obszar definicyjny wyznaczony przez kierunek priorytetowy „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży”

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjmuje się, że terminem dzieci i młodzież określa się osoby w wieku, do 18 roku życia. Ilekroć w rozwinięciu zagadnień związanych z obszarem kierunku priorytetowego pn. „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży” poruszona zostanie kwestia „profilaktyki”, termin ten należy rozumieć jako działania, które stwarzają człowiekowi okazję do aktywnego uczestnictwa w gromadzeniu doświadczeń powodujących wzrost jego zdolności do radzenia sobie w potencjalnie trudnych sytuacjach życiowych. Profilaktyka obejmuje działania z zakresu edukacji i informacji, budowania alternatyw (np. alternatywne style bycia, spędzania wolnego czasu), wczesnej interwencji i polityki prozdrowotnej.

Odpowiednio do stopnia zagrożenia profilaktyka zachowań ryzykownych prowadzona jest na trzech poziomach:

- profilaktyka pierwszorzędowa adresowana do grup niskiego ryzyka, ma dwa cele - promocję zdrowego stylu życia oraz opóźnianie wieku inicjacji,
- profilaktyka drugorzędna adresowana jest do grup podwyższonego ryzyka, celem działania jest ograniczenie głębokości i czasu trwania dysfunkcji. Umożliwia wycofanie się z zachowań ryzykownych (poradnictwo indywidualne, rodzinne, socjoterapia),
- profilaktyka trzeciorzędna adresowana jest do grup wysokiego ryzyka, ma na celu przeciwdziałanie pogłębianiu się procesu chorobowego i degradacji społecznej oraz powrotu do normalnego życia w społeczeństwie. Jest to leczenie, rehabilitacja i resocjalizacja.

Dziećmi ulicy, nazywać będziemy dzieci i młodzież, które na skutek nie spełniania przez ich rodziców podstawowych funkcji opiekuńczych i wychowawczych dużo czasu spędzają poza domem, na ulicy, podwórku i w innych miejscach w przestrzeni publicznej o niekontrolowanej aktywności. Ulica stała się dla nich źródłem wiedzy o życiu. Tu realizują swą naturalną aktywność poznawczą i społeczną. Są to więc dzieci wychowujące się na ulicy i tam wychowywane. Według definicji opracowanej przez Krajowy Komitet Wychowania Resocjalizacyjnego dzieckiem ulicy jest się tym bardziej, im więcej funkcji przypisanych rodzinie przejmuje ulica”.

Jako właściwe, społecznie akceptowane postawy oraz zachowania rozumieć będziemy takie postępowanie, które odbywa się z zachowaniem norm i wartości właściwych dla społeczności lokalnej Miasta Krakowa oraz nie wykracza poza system normatywny znajdujący swoje odzwierciedlenie w przepisach prawa.

5.5.2 Zobiektywizowane wskaźniki obszaru wyznaczonego przez kierunek priorytetowy „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży”

Wśród wskaźników opisujących obszar problemowy wyznaczony przez kierunek priorytetowy „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży” warto wymienić średni wskaźnik epidemiologiczny rodzin zagrożonych dysfunkcjami życia rodzinnego, który kształtuje się na poziomie 6,5% wszystkich rodzin dzieci.

5.5.3 Obraz społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży”

- a. Wśród prawie 307 tysięcy gospodarstw domowych w Krakowie ponad 192 tysiące było gospodarstwami rodzinnymi, a więc żyła w nich co najmniej jedna rodzina. Łącznie w czasie spisu powszechnego doliczono się 201 132 rodzin. Zarówno w województwie, jak i w Krakowie dominują rodziny pełne, czyli mające obydwoje współmałżonków, jednak prawie 25% stanowią rodziny niepełne.
- b. W Krakowie 150 179 rodzin (prawie 75% ogółu) było rodzinami z dziećmi, w tym 109 483 rodzin z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu. Dominują tu rodziny z 1 dzieckiem, natomiast znacznie rzadziej pojawiają się wielodzietne. Średnio w rodzinie krakowskiej jest 1,56 dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu.
- c. Przyjmując średni wskaźnik epidemiologiczny rodzin zagrożonych dysfunkcjami życia rodzinnego na poziomie 6,5%, liczba takich rodzin w Krakowie wynosi 9 762.
- d. Zgodnie z Międzynarodowym Raportem o Dzieciach Ulicy (National Report of Vagrant Children), W Polsce spośród 9-milionowej grupy dzieci poniżej 18 roku życia - 1,2 mln to dzieci ulicy. Fundacja dla Polski twierdzi, że 13% polskich dzieci to dzieci ulicy. W odniesieniu do tzw. dzieci ulicy w Krakowie jedynym źródłem, na podstawie którego można oszacować grupę beneficjentów ostatecznych są badania przeprowadzone przez Centrum Profilaktyki i Edukacji Społecznej PARASOL na zlecenie Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocności Młodzieży w Krakowie. W ramach badań Obserwacją objęto tzw. dzieci ulicy. Za osoby odpowiadające tej grupie uznawano osoby niepełnoletnie, spędzające czas bez wyraźnego planu, bez opieki dorosłych, podejmujące destrukcyjne działania. Ogólnie obserwowano 1 372 niepełnoletnich osób, zakwalifikowanych do grupy dzieci ulicy.
- e. W Krakowie co drugi uczeń szkoły podstawowej pił alkohol w wieku 10-11 lat. Najważniejszym czynnikiem sprzyjającym takiemu obniżeniu się wieku inicjacji alkoholowej jest wzrost tolerancji rodziców. Większość dzieci (ponad 30 %) piła alkohol w trakcie uroczystości rodzinnych i w obecności rodziców. Co drugi gimnazjalista i co trzeci uczeń szkoły średniej pije alkohol w domu. W odniesieniu do wieku inicjacji alkoholowej, przed osiemnastym rokiem życia pierwszy kieliszek miało już za sobą prawie 38% Krakowian.
- f. W Krakowie 4% uczniów szkół podstawowych, 11% uczniów gimnazjów i 39% uczniów szkół średnich miało już czynny kontakt z narkotykami. Ponad 6% 17-latków sięga po te używki kilka razy w tygodniu.

- g. W 2005 roku w Krakowie wykryto 704 nieletnich sprawców czynów przestępczych, co stanowi prawie 3 % sprawców wszystkich przestępstw. Struktura przestępczości nieletnich kształtuje się w ten sposób że czyny z 5 kategorii tj. kradzież cudzej rzeczy, kradzież z włamaniem, przestępstwa rozbójnicze, bójka, pobicie, przestępstwa narkotykowe stanowiły w roku 2005 w całej przestępczości nieletnich 58,6%. W 2005 roku stwierdzono 742 takie czyny.

5.5.4 Obszar interwencji w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży”

- a. W 2005 roku w Krakowie poradnictwem specjalistycznym łącznie objęto 6 445 rodzin.
- b. W 2005 roku w Krakowie funkcjonowały 23 placówki opiekuńczo-wychowawcze wsparcia dziennego, które zapewniły 1 561 miejsc.
- c. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie bez względu na ich typ objął pomocą 694 rodziny zastępcze.
- d. W Krakowie, w 2005 roku funkcjonowały 23 całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze zapewniające 644 miejsca.
- e. W 2005 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie udzielił pomocy związanej z usamodzielnieniem 552 wychowankom rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych.
- f. Począwszy od roku 2000 organizowane są dwutygodniowe kursy języka angielskiego dla gimnazjalistów, w ramach oferty wakacyjnej dla dzieci pozostających w mieście.
- g. Rozpoczęto realizację projektu pn. „Krakowska Akademia Samorządności”, którego założeniem jest systematyczna edukacja obywatelska, samorządowa i społeczna, która może uczynić młodych ludzi pełnoprawnymi i aktywnymi członkami społeczności.
- h. W latach 2000 – 2005, w ramach współpracy z Komendą Miejską Policji w Krakowie, przy Sekcji ds. Nieletnich i Patologii Komendy Miejskiej Policji powstał specjalny zespół policjantów pn. Policyjny Zespół Prewencji Aktywnej.
- i. W latach 2004 – 2005, przeprowadzono szkolenia dla krakowskich szkół ponad podstawowych oraz placówek oświatowo – wychowawczych i innych instytucji pracujących z młodzieżą z zakresu „Procedur postępowania nauczycieli i metod współpracy szkół z policją w sytuacjach zagrożenia dzieci i młodzieży przestępczością i demoralizacją” oraz konferencję – spotkanie eksperckie na temat: „Dzieci Ulicy – świetlice socjoterapeutyczne dzisiaj”.
- j. W latach 2000 – 2005, zrealizowano „JULIADY” – imprezy, kierowane do młodych Krakowian pozostających w mieście podczas wakacji. Hasłem przewodnim imprezy jest „Młodzież przeciw przemocy”.
- k. W latach 2000 – 2005, zorganizowano kampanię plakatową skierowaną przeciwko przemocy i uzależnieniom, plakaty eksponowane pod wiatami przystanków komunikacji miejskiej.
- l. W 2005 roku zorganizowano X Chrześcijańskie Dni Żaka oraz Krakowskie Dni Rodziny – Rodzinny Festyn na krakowskich Błoniach, zakończony rodzinnym spotkaniem na Rynku Głównym.
- m. W 2004 roku przygotowano i wydrukowano opracowania pn.: „Czyja jest socjoterapia? Wychowanie w otwartym środowisku młodzieżowym” i „Między domem a ulicą. Wokół problemów wychowania w dobie globalizacji i kultury masowej”, opracowano i wyprodukowano film dokumentalny pt. „ULICA” oraz

prezentację multimedialną pt.: „TRZY ŻYWIOŁY” poświęconą tematyce uzależnień, wydawany jest magazyn dla młodzieży gimnazjalnej „Śmigło”.

- n. W ramach Gminnego Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2005, wszystkie samorządowe przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne na terenie Gminy miejskiej Kraków (117.696 uczniów) podejmowały działania wychowawcze i profilaktyczne wśród uczniów oraz realizowały program zajęć pozalekcyjnych „Młody Las” (w ramach profilaktycznej strategii alternatyw).
- o. W ramach Gminnego Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2005, realizowano Miejski Program Przeciwdziałania Przystępczości Młodzieży.
- p. W ramach Gminnego Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2005, 62 kluby sportowe przeprowadziły zajęcia sportowe, rekreacyjne i pozalekcyjne dla dzieci i młodzieży w ramach: całorocznej działalności uczniowskich klubów sportowych.

5.6 Przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach kierunku priorytetowego pn. „Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży”

- 1. Zapewnienie opieki dzieciom jej pozbawionej w formach najbardziej zbliżonych do środowiska rodzinnego, na czas kryzysu rodziny naturalnej
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na zapewnieniu całodobowej opieki dzieciom jej pozbawionej. O ile to możliwe w formach zbliżonych do rodzinnych lub w przypadku konieczności w formach instytucjonalnych dostosowanych do ich potrzeb i problemów.
- 2. Wspieranie właściwego pełnienia ról społecznych w rodzinach wychowujących dzieci, w celu ograniczenia liczby dzieci pozbawionych opieki rodziców naturalnych
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na wsparciu rodzin intensywnym oddziaływaniem w formie pracy socjalnej, poradnictwa i terapii rodzinnej.
- 3. Organizacja form wsparcia zapewniających możliwość indywidualnego rozwoju dzieci i młodzieży, przy uwzględnieniu powszechnie obowiązującego systemu norm i wartości
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na zapewnieniu dzieciom i młodzieży dostępu do dóbr i usług w sposób nie stojący w sprzeczności z prawem. Realizacja przedsięwzięcia uwzględnia dążenie do równomiernego rozmieszczenia sieci wsparcia w poszczególnych dzielnicach pomocniczych miasta.

4. Budowa programów aktywnego i atrakcyjnego spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież w celu budowania alternatywy dla zachowań przestępczych oraz doświadczeń związanych z piciem alkoholu i przyjmowaniem narkotyków
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na zapewnieniu dzieciom i młodzieży na tyle atrakcyjnych form spędzania wolnego czasu, aby stanowiły one alternatywę dla atrakcyjności zachowań stojących w sprzeczności z prawem.
5. Zwiększenie dostępności usług o charakterze profilaktyki i wczesnej interwencji skierowanych do dzieci i młodzieży w zakresie doświadczeń z alkoholem i środkami psychoaktywnymi.
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na wdrażaniu programów profilaktycznych i profilaktyczno-terapeutycznych, głównie w organizacjach i instytucjach zajmujących się organizacją czasu wolnego dzieci i młodzieży.
6. Zapewnienie wsparcia rodzinom wychowującym dzieci i młodzież, w sytuacjach kryzysowych i braku zaradności życiowej, w celu umożliwienia podejmowania lub kontynuacji pełnienia ról społecznych i zawodowych, a w konsekwencji zapewnienia w rodzinach właściwej opieki i wychowania funkcjonującym w nich dzieciom i młodzieży.
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na zapewnieniu rodzinom wychowującym dzieci i młodzież tego wymagającym wsparcia materialnego oraz w formie interwencji kryzysowej, poradnictwa specjalistycznego, terapii rodzinnej oraz pracy socjalnej.

5.7 Relacje kierunku priorytetowego „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa” z pozostałymi kierunkami priorytetowymi.

Analizując relacje pomiędzy kierunkami priorytetowymi:

1. *Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego.*
2. *Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu.*
3. *Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży,*

a kierunkiem priorytetowym „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa” warto wskazać, iż występują pomiędzy nimi zależności i wzajemne oddziaływanie. Problem ubóstwa stanowi istotną część wspólną dla wszystkich obszarów planowania strategicznego i kierunków priorytetowych.

Ubóstwo, zagrożenie wykluczeniem społecznym wykluczenie społeczne i ryzykowne zachowania to bardzo bliskie znaczeniowo terminy, np. autorzy komentarza do wyników badań Diagnoza Społeczna 2003 stwierdzili m.in.: „Zagrożenie wykluczeniem społecznym może być oceniane na podstawie ryzyka znalezienia się w sferze ubóstwa i pozostawania w niej”.

Wynika stąd, że wykluczenie społeczne to również trwałe ubóstwo. Może być także skutkiem trwałego ubóstwa, które wtedy byłoby tylko ogniwem pośrednim między zagrożeniem wykluczeniem a samym wykluczeniem. Oczywiście zagrożenie i wykluczenie społeczne może być następstwem przywołanych wcześniej ryzykownych zachowań podejmowanych przez dzieci i młodzież.

Z przywołanych powodów przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach kierunku priorytetowego pn. „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa” stanowiąc będą również instrumenty oddziaływania w realizacji pozostałych kierunkach priorytetowych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa.

5.8 Uzasadnienie wyboru kierunku priorytetowego „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa”

5.8.1 Obszar definicyjny wyznaczony przez kierunek priorytetowy „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa”

Ubóstwem określamy sytuację, w której gospodarstwo domowe nie dysponuje wystarczającymi środkami pieniężnymi pozwalającymi na zaspokojenie swoich potrzeb. Ubóstwo jest złożonym zjawiskiem społecznym, uwarunkowanym przez czynniki społeczno-ekonomiczne i demograficzne, a w szczególności przez problem bezrobocia, liczbę rodzin wielodzietnych i niepełnych, wskaźnik rodzin żyjących z osobą niepełnosprawną lub długotrwale chorą, podeszły wiek oraz bezdomność. Ubóstwo jest więc wspólnym problemem, który w całej swej rozciągłości dotyka praktycznie wszystkie grupy społeczne oraz w uproszczeniu ujmując problem ubóstwa, wszystkie kategorie osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej. Dokonując typologizacji granic ubóstwa możemy wyróżnić:

- ubóstwo ustawowe – ustawową granicę ubóstwa wyznacza ustawa o pomocy społecznej, ustalając pewną kwotę dochodu, która ją stanowi. Jest ona czysto umowna, z pewnym odniesieniem do obowiązującej wartości progowej. Obecnie próg dochodowy wynosi 477zł. dla osoby samotnie gospodarującej i 351zł. na osobę w rodzinie.
- ubóstwo skrajne – szacowane jest na podstawie stałego koszyka, który zapewnia zaspokojenie wyłącznie najniezbędniejszych potrzeb: skromne wyżywienie, utrzymanie bardzo małego mieszkania, uzupełnienie najbardziej podstawowych artykułów gospodarstwa domowego i bielizny osobistej, leki oraz potrzeby związane z wykonywaniem obowiązku szkolnego. Tak określone minimum egzystencji uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie a konsumpcja niższa od poziomu wyznaczonego tą granicą. Nie zaspokojenie minimum egzystencji prowadzi do biologicznego wyniszczenia.
- ubóstwo subiektywne – w opinii gospodarstwa domowego, mierzone najniższym poziomem dochodów niezbędnych do zabezpieczenia podstawowych w opinii gospodarstw domowych potrzeb. Oceny odnośnie dochodów formułowane przez poszczególne gospodarstwa zależą przede wszystkim od ich wielkości (liczby osób

w gospodarstwie domowym), ich rzeczywistego dochodu oraz norm zaspokojenia potrzeb charakterystycznych dla danej społeczności.

- ubóstwo obiektywne – ustalone niezależnie od osobistych wartościowań gospodarstw domowych, mierzone minimum socjalnym obliczanym przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Wartość minimum socjalnego jest tożsama z wartością koszyka dóbr konsumpcyjnych ustalanego dla gospodarstwa domowego o określonych cechach społeczno-demograficznych. Zawartość tego koszyka powinna przy tym zapewnić takie warunki bytowe gospodarstwa domowego, które umożliwiają nie tylko reprodukcję jego sił życiowych oraz posiadanie i wychowanie dzieci, ale również utrzymanie więzi ze społeczeństwem.

Podstawowe mierniki ubóstwa to:

1. stopa ubóstwa, będąca procentem społeczeństwa, który żyje poniżej linii minimalnych dochodów,
2. głębokość ubóstwa, czyli położenie osób ubogich względem linii ubóstwa,
3. zasięg ubóstwa czyli przestrzenne jego występowanie.

5.8.2 Zobiektywizowane wskaźniki obszaru wyznaczonego przez kierunek priorytetowy „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa”

1. Wskaźniki o charakterze normatywnym, o ich realnej zawartości (sposobie wyliczenia) decydują definicje dochodu lub kryteriów – progów dochodowych zawarte w przepisach prawa:
 - a. Granica ubóstwa ustawowego określona przez próg dochodowy w ustawie o pomocy społecznej wynosi 477 zł. dla osoby samotnie gospodarującej i 351 zł. na osobę w rodzinie, są to kwoty netto.
 - b. Granica ustawowa uprawniająca do korzystania ze świadczeń rodzinnych, określona w ustawie o świadczeniach rodzinnych jako dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się to 504 zł. W przypadku gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności granica ustawowa wzrasta do 583 zł., na osobę w rodzinie, są to kwoty brutto.
2. Wskaźniki o charakterze naukowym (przygotowywane na potrzeby analiz statystycznych i socjologicznych), najczęściej odnoszące się do wysokości dochodu umożliwiającego nabycie określonych dóbr i usług (tzw. koszyk dóbr i usług).
 - a. Ubóstwo skrajne mierzone wartością minimum egzystencji w 2004 roku dla osoby samotnej kształtowało się na poziomie 371,20 zł, zaś dla osoby w wieku emerytalnym - 367,70 zł. Dla rodzin z dwójką i trójką dzieci wielkość ta kształtowała się na poziomie odpowiednio 1 210,10 oraz 1 550,40 zł. Dla gospodarstwa domowego złożonego z dwojga osób dorosłych wartość minimum egzystencji szacuje się na poziomie 604,60 zł.
 - b. Ubóstwo obiektywne odnoszące się do wartości minimum socjalnego w 2004 r. dla samotnej osoby dorosłej kształtowało się na poziomie 819,50 zł, dla samotnego emeryta - 757,10 zł. Najwyższą wartość szacowanego koszyka w rodzinach z dziećmi odnotowano w modelu z trójką dzieci - 2 973,60 zł (594,70zł na osobę). Dla rodzin z dwojgiem dzieci minimum oszacowano na poziomie 2 416,60 zł (604,20 zł na osobę), dla rodzin z jednym dzieckiem w zależności od jego wieku od 1 878,30 zł (626,10 na osobę) do 1940,80 zł (646,90 zł na osobę).

- c. Granicę ubóstwa w ujęciu subiektywnym, czyli aspiracje gospodarstw domowych odnośnie ich sytuacji dochodowej, zapewniającej zaspokojenie potrzeb na akceptowalnym przez nie minimalnym poziomie, oszacowano dla gospodarstw domowych jednoosobowych, w 2005 roku na poziomie 1099 zł.

Relacje pomiędzy wybranymi wskaźnikami opisującymi ubóstwo przedstawia tabela poniżej.

Tabela: Relacje pomiędzy wybranymi wskaźnikami opisującymi ubóstwo

	Granica ubóstwa ustawowego	Granica ustawowa - świadczenia rodzinne*2	Minimum egzystencji	Minimum socjalne	Granica ubóstwa subiektywnego
Gospodarstwo jednoosobowe *1	477	480	371,20	819,50	1099
Gospodarstwo dwuosobowe*1	702	960	604,60	1339,70	bd.
Gospodarstwo złożone z dwojga rodziców i dwojga dzieci*1	1404	1920	1210,10	2416,60	bd.

*1 z wyłączeniem sytuacji szczególnych sytuacji wpływające na podwyższenie, zmiany kryteriów – np. obecność w rodzinie osób niepełnosprawnych

*2 na potrzeby porównania podano kwoty netto

Źródło: obliczenia własne

5.8.3 Obraz społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa”

- a. Według Głównego Urzędu Statystycznego 49,7% gospodarstw domowych Krakowian utrzymuje się z pracy zarobkowej, 38,8% gospodarstw domowych Krakowian posiada niezarobkowe źródło utrzymania, 9,4% gospodarstw domowych pozostaje „na utrzymaniu”.
- b. Badania Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. dotyczące oceny jakości wykonywanych usług komunalnych oraz stopnia obciążenia budżetów domowych wydatkami na te usługi, przeprowadzone w 2004 roku, wśród mieszkańców Krakowa wskazują, iż:
- dochód poniżej 300 zł. na osobę w gospodarstwie domowym, czyli ten zbliżony do kryterium z ustawy o pomocy społecznej posiada 10,1% gospodarstw domowych Krakowian (76 500 osób),
 - dochód poniżej 450 zł. na osobę w gospodarstwie domowym, czyli ten zbliżony do kryterium z ustawy o świadczeniach rodzinnych posiada 25,4% gospodarstw domowych Krakowian (192 387 osób),
- c. Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie wskazują, iż:
- dochód poniżej granicy ubóstwa ustawowego określonej przez próg dochodowy w ustawie o pomocy społecznej osiągnęło w 2005 roku 7,27% Krakowian (55 056 osób żyjących w 26 762 rodzinach),
 - z ogólnej liczby osób objętych pomocą społeczną, co do których udało się ustalić status zawodowy z podziałem na dochody, aż 39,57% (21 785 osób) nie przekracza bariery 150 zł,
 - w 2005 r. ubóstwo było przyczyną udzielenia pomocy 9 546 gospodarstwom domowym co znaczy że 59% rodzin korzystających z pomocy MOPS

posiadało dochody niższe niż kryterium dochodowe określone w ustawie o pomocy społecznej,

- prawie 37% populacji osób, dla których główną przyczyną udzielenia pomocy przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie było ubóstwo, stanowią dzieci pozostające na utrzymaniu rodziców,
 - wśród ogółu gospodarstw domowych korzystających z pomocy w 2005 roku, które spełniały kryteria dochodowe do otrzymania pomocy społecznej, 30% (8 364 gospodarstwa domowe) stanowiły gospodarstwa, w których występował problem niepełnosprawności,
 - w 2005 roku pomocą objętych było 367 gospodarstw domowych (410 osób w tych gospodarstwach) o dochodach poniżej kryterium dochodowego, w których pomoc została udzielona osobie starszej. Stanowi to 4% ogółu gospodarstw domowych, których dochody kształtowały się poniżej kryterium dochodowego. Większość z nich stanowią jednoosobowe gospodarstwa domowe,
 - na terenie Krakowa w 2005 roku z powodu bezrobocia, objęto pomocą społeczną 4 857 gospodarstw domowych (12 971 osób w tych gospodarstwach), co stanowiło 12% gospodarstw objętych pomocą społeczną. Zjawisko to zalicza się do głównych powodów trudnej sytuacji życiowej osób i rodzin. Wśród klientów MOPS w wieku aktywności zawodowej aż 63,34% to osoby bezrobotne,
 - na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2005 roku 1 138 rodzin (1 214 osób w rodzinach) objęto pomocą społeczną z tytułu ich bezdomności,
 - na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2005 roku 138 rodzin (317 osób w rodzinach) objęto pomocą społeczną z powodu trudności po opuszczeniu zakładu karnego,
 - na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2005 roku około 400 osób w objęto pomocą społeczną z powodu trudności po przebytych kryzysach psychicznych.
- d. Dane Wydziału Świadczeń Socjalnych Urzędu Miasta Krakowa realizującego jako jeden z organów świadczenia rodzinne wskazują, iż:
- dochód poniżej 504 zł. lub 583 zł. (w przypadku gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności) stanowiący dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się osiąga 27 144 rodzin – wnioskodawców, spośród nich około 50% osiąga dochód poniżej 250 zł. na osobę.
- e. Dane Grodzkiego Urzędu Pracy w Krakowie wskazują, iż:
- W Krakowie w XII 2005 roku stopa bezrobocia wynosiła 6,9%, w latach 2001, 2002 i 2003 wynosiła odpowiednio 8,2% i 8,4 %, w 2000r. wynosiła 6,5%.
 - Liczba zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy bezrobotnych w XII 2005r. wynosiła 25324 osoby i była mniejsza niż w XII 2004r.–26753 osoby, 2003r.–29926, 2002r.–30132, 2001r.–29764, była natomiast większa niż w XII 2000r.–24454 osoby.

- Niepokojąco zmniejsza się liczba bezrobotnych, z prawem do zasiłku, w XII 2000r.– 5011 osób, odpowiednio w 2001r.–5462 osoby, w 2002r.–4584 osoby, w 2003r.–3881 osób, w 2004r.–2978 osób, natomiast w XII 2005 r. było to 3423 osób.
- W XII 2005 roku jedynie 13,5% zarejestrowanych bezrobotnych otrzymywało zasiłek dla bezrobotnych,
- Dane za 2004r. wskazują, że ponad 48% bezrobotnych jest nimi ponad 12 miesięcy (w 2003r ok. 47%), aż ponad 30 % to bezrobotni powyżej 24 miesięcy.
- Około 53% ogółu bezrobotnych to kobiety, odsetek ten w ciągu ostatnich kilku lat (2000 – 2004) nie uległ znaczącym zmianom.

Bezrobocie, szczególnie długotrwałe sprzyja występowaniu wyuczonej bezradności, a w konsekwencji ubóstwa skrajnego. Wg GUS obecność w rodzinie osoby bezrobotnej zwiększa zagrożenie ubóstwem trzykrotnie. W 2001r. w rodzinach z co najmniej jedną osobą bezrobotną, odsetek osób żyjących poniżej minimum egzystencji wynosił 21%, w rodzinach pracujących ok. 7%.

Podsumowując, analiza skali potrzeb społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków, oparta głównie na danych z badań Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A, danych Wydziału Świadczeń Socjalnych Urzędu Miasta Krakowa, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie, Grodzkiego Urzędu Pracy oraz Głównego Urzędu Statystycznego, w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa” wskazuje, że w latach 2004, 2005 w sferze ubóstwa znalazło się około 3% -10 % populacji mieszkańców (22 700 – 75 800 osób). Były to gospodarstwa domowe, których dochód na osobę w rodzinie wahał się w granicach 300 zł. miesięcznie.

5.8.4 Obszar interwencji w obszarze kierunku priorytetowego „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa”

- a. w roku 2005 w sferze zainteresowania pomocy społecznej znalazło się około 8 % mieszkańców Krakowa. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej objął pomocą 26 762 rodziny, składające się z 55 056 osób. Udzielono pomocy 8 752 rodzinom z dziećmi, 3 393 rodzinom niepełnym, 7 345 rodzinom emerytów i rencistów. Główne powody trudnej sytuacji życiowej rodzin korzystających z pomocy Ośrodka w roku 2005 to: ubóstwo – 9 546 rodzin, niepełnosprawność – 7 885 rodzin, bezrobocie – 4 857 rodzin, długotrwała lub ciężka choroba – 4 683 rodziny, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – 3 317 rodzin, potrzeba ochrony macierzyństwa – 1 179 rodzin, bezdomność – 1 138 rodzin, sieroctwo – 694 rodziny, alkoholizm – 661 rodzin, trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego – 195 rodzin, narkomania – 150 rodzin, przemoc w rodzinie – 127 rodzin.

Wśród jednoosobowych gospodarstw domowych, którym w 2005 roku udzielono pomocy z powodu ubóstwa: 49,55% to gospodarstwa osób niepełnosprawnych, 21% bezrobotnych oraz 19% bezdomnych. Wśród wieloosobowych gospodarstw domowych, którym w 2005 roku udzielono pomocy z powodu ubóstwa: 46,27% to gospodarstwa

rodzin wielodzietnych i niepełnych, 43,7% to gospodarstwa rodzin w których ubóstwo spowodowane jest bezrobociem.

- b. w 2004 r. zasiłkami rodzinnymi oraz dodatkami do zasiłków Urząd Miasta Krakowa, Wydział Świadczeń Socjalnych objął ponad 25 000 świadczeniobiorców. Natomiast liczba świadczeniobiorców objętych w 2005 r. zasiłkami rodzinnymi oraz dodatkami do zasiłków, przez Wydział Świadczeń Socjalnych UMK wyniosła 27 144 osoby. Pomocą objęto również rodziny, które wychowują dzieci niepełnosprawne. Liczba świadczeniobiorców otrzymujących świadczenia pielęgnacyjne w 2005 r. wynosi – 8 536 osób.
- c. w grudniu 2005 roku zasiłek dla bezrobotnych wypłacono 3 423 osobom bezrobotnym, co stanowi około 13% ogółu bezrobotnych mieszkańców Krakowa. W ciągu ostatnich pięciu lat z usług pośrednictwa pracy Non Stop Praca skorzystało 37 394 osoby poszukujące pracy. W latach 2000–2004 ze świadczeń finansowych i usług Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej udzielanych, z powodu bezrobocia stale korzysta ok. 20 % bezrobotnych mieszkańców Krakowa.

5.9 Przedsięwzięcia planowane do realizacji w ramach kierunku priorytetowego pn. „Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa”

- 1. Umożliwienie osobom bezdomnym skorzystania z pomocy umożliwiającej funkcjonowanie w warunkach odpowiadającym godności człowieka
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na organizacji infrastruktury o charakterze socjalnym oraz realizacja świadczeń rodzinnych i świadczeń z pomocy społecznej na rzecz osób bezdomnych.
- 2. Tworzenie warunków bytowych osobom i rodzinom dotkniętym problemem bezrobocia, w celu tworzenia osobistego potencjału zatrudnienia
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na zapewnieniu funkcjonowania infrastruktury o charakterze socjalnym oraz realizacja świadczeń rodzinnych i świadczeń z pomocy społecznej na rzecz osób bezrobotnych i ich rodzin.
- 3. Poprawa warunków życia osób starszych i niepełnosprawnych jako podstawy ich społecznej integracji
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na zapewnieniu funkcjonowania infrastruktury o charakterze socjalnym oraz realizacja świadczeń rodzinnych i świadczeń z pomocy społecznej na rzecz osób starszych, niepełnosprawnych oraz rodzin z niepełnosprawnym członkiem rodziny.

4. Wsparcie rodzin, szczególnie niepełnych i wielodzietnych w przezwyciężeniu trudności materialnych, emocjonalnych i wychowawczych, których nie są w stanie same pokonać
 - W ramach realizacji tego przedsięwzięcia podejmowane będą głównie działania polegające na organizacji wsparcia materialnego, przede wszystkim w celu zapobiegania umieszczaniu dzieci w formach opieki poza rodziną biologiczną.

6 Kierunki priorytetowe służące sprawnemu funkcjonowaniu strategii

Dla zapewnienia realnych możliwości podążania w określonych powyżej kierunkach konieczne jest posiadanie odpowiednich zasobów. W ramach strategii fakt ten znajduje odzwierciedlenie w sformułowanych poniżej kierunkach priorytetowych, mających charakter wspierający, pomocniczy w relacji z podstawowymi kierunkami priorytetowymi dotyczącymi obszarów planowania strategicznego. Kierunki te dotyczą: współpracy z organizacjami pozarządowymi, profesjonalnej kadry niezbędnej do realizacji zadań oraz nowoczesnej i funkcjonalnej infrastruktury.

6.1 Kierunek priorytetowy: Rozwijanie zasady pomocniczości i partnerstwa z organizacjami pozarządowymi

Pomocniczość w wymiarze obejmującym rodziny, kręgi przyjacielskie, parafie, gminy, ma w Polsce uznaną tradycję. Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat można zauważyć bardzo istotne przeobrażenia w funkcjonowaniu rodzin. Postępują przeobrażenia i zastąpienie tradycyjnej rodziny wielopokoleniowej rodziną nuklearną, zmniejsza się zatem wielość funkcji pełnionych dotychczas przez rodziny, część z nich przejmowana jest przez różne instytucje w tym przez instytucje społeczne funkcjonujące w obszarach konkretnych problemów lub społeczności.

We współczesnych społecznościach zasada pomocniczości znajduje więc swój wyraz w budowie „instytucji” społeczeństwa obywatelskiego. Istotą społeczeństwa obywatelskiego jest podejmowanie przez jego członków działań na rzecz dobra wspólnego, na rzecz społeczności lokalnej. W takim społeczeństwie obywatele dobrowolnie podejmują zbiorową aktywność w celu stworzenia jak najlepszych dla ich rozwoju warunków społecznych, gospodarczych, kulturalnych, ekologicznych czy zdrowotnych. Filarami, na których opiera się społeczeństwo obywatelskie są samorządy lokalne oraz przede wszystkim organizacje pozarządowe.

Organizacje pozarządowe dysponują wielkim potencjałem aktywności w działaniach na rzecz społeczeństwa. Ich rola nie ogranicza się tylko do aktywnego obejmowania działaniami różnych grup społecznych, ale przede wszystkim wiąże się z wnoszeniem do realizacji usług społecznych wartości dodanej, jaką są kompetencje - indywidualizacja działań wobec klientów, dopasowanie narzędzi do konkretnych grup i ich potrzeb, monitorowanie sytuacji beneficjentów w dłuższym horyzoncie czasowym.

Współpraca pomiędzy Gminą Miejską Kraków, a organizacjami pozarządowymi odbywa się na zasadach partnerstwa, pomocniczości, suwerenności stron, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności.

Zakres współpracy obejmuje między innymi: zlecenie i przekazywanie zadań publicznych wraz ze środkami finansowymi na ten cel, wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności i współdziałanie w celu zharmonizowania tych kierunków oraz tworzenie wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym.

Zwiększanie zakresu realizacji zadań publicznych przez organizacje pozarządowe odbywać się będzie na drodze:

- uruchamiania nowych przedsięwzięć odpowiadających na potrzeby społeczności lokalnej, w pierwszej kolejności w drodze zlecenia zadań organizacjom pozarządowym,
- przekazywania w drodze zlecenia zadań przedsięwzięć realizowanych obecnie przez jednostki publiczne, w miarę składania ofert ich realizacji przez organizacje pozarządowe.

Jako przykład wdrożonej już, planowej działalności, polegającej na powierzaniu do realizacji zadań publicznych podmiotom niepublicznym, można przywołać zadania realizowane w obszarach problemowych wyznaczonych przez:

- problem bezdomności,
- problem starzenia się i niepełnosprawności,
- problem dzieci pozbawionych właściwej opieki ze strony rodziny.

Organizacje pozarządowe, jako partner Gminy Miejskiej Kraków, będą odgrywać istotną rolę w ułatwianiu adaptacji jednostkom, grupom i społecznościom do zmieniających się warunków życia społecznego, rozwijaniu zdolności do samoorganizacji, samodoskonalenia, aktywnego uczestnictwa członków społeczności we wszystkich dziedzinach życia zbiorowego.

6.2 Kierunek priorytetowy: Podnoszenie kwalifikacji kadry realizującej zadania służące realizacji strategii

Profesjonalne, zaangażowane kadry to warunek powodzenia wszelkich działań. To oczywiste stwierdzenie nabiera szczególnego znaczenia jeżeli mówimy o działaniach podejmowanych w sferze rozwiązywania problemów społecznych. Wymagania dotyczą tu nie tylko wszechstronnej wiedzy ale wielkiej wrażliwości, wysokiego poziomu empatii, umiejętności komunikowania się, a jednocześnie konsekwencji, stanowczości i daru przekazywania informacji i prawd bardzo trudnych do zaakceptowania dla osób, wielokrotnie w bardzo trudnej sytuacji.

Tylko ciągle podnoszenie kwalifikacji: nabywanie nowych umiejętności i lepsze wykorzystywanie już posiadanych, poszerzanie i pogłębianie wiedzy daje szansę na sprostanie wyzwaniom, przed którymi stają osoby zaangażowane w rozwiązywanie problemów społecznych Krakowa.

6.3 Kierunek priorytetowy: Modernizacja i podnoszenie standardów oraz rozwój infrastruktury służącej realizacji strategii

Realizacja działań realizujących kierunki priorytetowe przyjęte w Strategii wymaga odpowiednich zasobów rzeczowych (np. budynków, wyposażenia technicznego itp.). Zasoby te mają istotny wpływ na jakość tych działań. Ponadto obowiązujące przepisy określają minimalny standard, który przedsięwzięcia organizowane przez Gminę Miejską Kraków muszą sprostać.

Nowoczesna i funkcjonalna infrastruktura służąca realizacji zadań w obszarach planowania strategicznego będzie jednym z istotnych elementów umożliwiających realizację celu strategicznego.

7 Zgodność Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007 – 2013 z dokumentami strategicznymi o szerszym zasięgu

Kierunki priorytetowe wyznaczone w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa oraz planowane w ich ramach przedsięwzięcia wpisują się w kierunki polityk w sferze społecznej, formułowanych i realizowanych na poziomie Unii Europejskiej, na poziomie Kraju oraz na poziomie Regionalnym i Lokalnymi.

Poniżej znajduje się opis podstawowych dokumentów o charakterze strategicznym, zawierający odniesienie i potwierdzenie zgodności zawartych w nich polityk z kierunkami priorytetowymi sformułowanymi w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa.

I. Poziom Unii Europejskiej:

Najważniejszym obecnie programem społeczno-gospodarczym Unii Europejskiej jest przyjęta w marcu 2000 roku Strategia Lizbońska. Głównym celem, a jednocześnie zakładanym rezultatem realizacji Strategii Lizbońskiej jest dążenie do uczynienia z Unii wiodącej gospodarki świata w perspektywie do 2010 roku. Przyjęcie przez Unię Europejską tego programu było wyrazem uświadomienia sobie konieczności zasadniczej reformy systemu społeczno-gospodarczego Europy.

Strategia Lizbońska w sferze społecznej zakłada dążenie do wzrostu zatrudnienia i zmiany modelu społecznego, wzrost aktywności zawodowej, uelastycznienia rynku pracy, poprawy edukacji, unowocześnienia systemu zabezpieczeń społecznych, ograniczania biedy i wykluczenia społecznego.

Jednym z dokumentów operacjonalizujących Strategię Lizbońską jest Europejska Strategia Zatrudnienia. Celem polityki w dziedzinie spraw społecznych jest promocja zatrudnienia, poprawa warunków życia i pracy, tak aby umożliwić ich wyrównanie z jednoczesnym zachowaniem postępu, zapewnić odpowiednią ochronę socjalną, dialog między partnerami społecznymi, rozwój zasobów ludzkich, pozwalający podnosić i utrzymać wysoki poziom zatrudnienia oraz przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu.

Ponadto na gruncie Europejskiej Strategii Zatrudnienia skonstruowano Europejską Strategię Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu. Założenia strategii skupiają się na procesie inkluzji społecznej. Do głównych jej celów należy walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Wśród założeń Strategii warto przywołać:

1. promowanie dostępu do stabilnego i dobrej jakości zatrudnienia, dla wszystkich kobiet i mężczyzn zdolnych do pracy, w szczególności tworzenie ścieżek do zatrudnienia dla najbardziej narażonych grup,
2. organizowanie systemu zabezpieczenia społecznego gwarantującego wystarczające zasoby do życia z ludzką godnością,
3. rozwój potencjału społeczeństwa opartego na wiedzy i nowych technologiach i wprowadzenie polityk, które mają zapobiegać kryzysowym sytuacjom życiowym takim jak zadłużenie, wykluczenie z edukacji, bezdomność,
4. zachowanie solidarności w ramach rodzin we wszelkich formach, pomoc najbardziej narażonym, promowanie społecznej integracji kobiet i mężczyzn zagrożonych trwałym ubóstwem, np. z powodu niepełnosprawności lub przynależności do grup o szczególnych problemach integracyjnych. Podejmowanie działań w celu eliminacji wykluczenia dzieci i tworzenie warunków integracji społecznej.
5. mobilizacja wszystkich aktorów życia publicznego i społecznego w rozwój procesu inkluzji osób i grup wykluczonych.

II. Poziom Kraju:

Założenia do Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015

Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, dokument ten zostanie dopiero opracowany, założenia służące jego opracowaniu koncentrują się na uwzględnieniu zasady zrównoważonego rozwoju tj. równorzędnym traktowaniu trzech podstawowych filarów: gospodarczego, społecznego i środowiskowego. Strategia Rozwoju Kraju będzie podstawowym dokumentem strategicznym w obszarze społeczno-gospodarczym. W wymiarze społecznym założenia do budowy Strategii Rozwoju Kraju koncentrują się głównie na: uzyskaniu wysokiego współczynnika aktywności zawodowej ludności i niskiego poziomu bezrobocia, mobilności społeczno-zawodowej, skutecznym ograniczeniu zakresu biedy i marginesu wykluczenia społecznego oraz promocji integracji społecznej, budowie społeczeństwa obywatelskiego obfitującego w zróżnicowane formy aktywności obywatelskiej.

Projekt Narodowej Strategii Spójności 2007-2013

Celem strategicznym Narodowej Strategii Spójności jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki polskiej opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej Polski w ramach Unii Europejskiej i wewnątrz kraju. W sferze społecznej cel strategiczny osiągną będzie poprzez realizację horyzontalnych celów szczegółowych:

1. wzrost zatrudnienia poprzez rozwój kapitału ludzkiego oraz społecznego,
2. wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

Osiąganie tych celów zakłada zarówno wspomaganie instytucji rynku pracy dla poszerzenia możliwości i oferowania indywidualnie dopasowanych usług, jak i realizację programów i projektów (na poziomie krajowym i regionalnym) ukierunkowanych na pomoc doradczą, poszerzenie oferty szkoleniowej i zwiększenie oferty staży zawodowych dla pracowników różnych grup zawodowych, a także wspomaganie integracji społecznej osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Narodowa Strategia Integracji Społecznej

Narodowa Strategia Integracji Społecznej opracowana została dla włączenia Polski w realizację drugiego z celów Strategii Lizbońskiej UE stawiającego na modernizację europejskiego modelu socjalnego, inwestowanie w ludzi oraz zwalczanie wykluczenia społecznego. Działania przewidziane w Strategii mają przyczynić się do: dostosowania edukacji i szkolenia do wymogów życia i pracy w społeczeństwie opartym na wiedzy, rozwijania aktywnej polityki zatrudnienia przyczyniającej się do tworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy, modernizacji systemu ochrony socjalnej, w tym systemów emerytalnych i ochrony zdrowia, m.in. w celu zapewnienia ich finansowej stabilności oraz odpowiedniej koordynacji z celami polityki edukacyjnej i polityki zatrudnienia, wspierania integracji społecznej, aby uniknąć pojawienia się trwale zmarginalizowanej klasy ludzi niezdolnych do funkcjonowania w społeczeństwie opartym na wiedzy.

Strategia Polityki Społecznej na lata 2007 – 2013

Celem Strategii Polityki Społecznej rządu w latach 2007–2013 jest budowa zintegrowanego systemu polityki państwa prowadzącej do ułatwienia wszystkim obywatelom równego dostępu do praw społecznych, poprawy warunków powstawania i funkcjonowania rodzin oraz wsparcia grup i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym przy zapewnieniu demokratycznego współuczestnictwa obywateli. Dążenie do osiągnięcia celu sformułowanego w Strategii ma się odbywać za pomocą realizacji następujących priorytetów:

1. Poprawa warunków dla powstawania i funkcjonowania rodzin.
2. Wsparcie rodzin w wychowaniu i edukacji dzieci.
3. Wdrożenie aktywnej polityki społecznej.
4. Kompleksowa rehabilitacja i aktywizacja osób niepełnosprawnych.
5. Budowa systemu wsparcia dla osób w wieku poprodukcyjnym.
6. Aktywizacja i mobilizacja partnerów lokalnych.
7. Partnerstwo publiczno-społeczne jako podstawa rozwoju usług społecznych.
8. Integracja społeczna i zawodowa imigrantów.

III. Poziom Regionalny:

Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007-2013

Nadrzędną ideą strategii postępowania w perspektywie lat 2007 – 2013, w ramach Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego jest stworzenie warunków do wielowymiarowego indywidualnego rozwoju w zgodzie z dobrem wspólnym, a najważniejszą kategorią strategii jest człowiek w regionalnej przestrzeni i wspólnocie oraz rodzina, gwarantująca ciągłość pokoleń i kształtująca właściwe relacje międzyludzkie. Wśród celów strategicznych warto przywołać cel o charakterze społecznym „stworzenie warunków dla wszechstronnego rozwoju społecznego i wysokiej jakości życia – co decyduje o atrakcyjności i spójności regionu jako bezpiecznego i przyjaznego miejsca zamieszkania oraz pobytu, a w konsekwencji o jego konkurencyjności jako wszechstronnego środowiska życia”. W ramach tej części strategii szczególna uwaga skupiona jest na wewnątrz regionalnej solidarności i wzmocnieniu integracji społecznej, z uwzględnieniem jako priorytetów: - wszechstronnych działań sprzyjających rodzinie, w tym mających na celu zachowanie godnego poziomu życia oraz pielęgnowanie życia rodzinnego,

- wszechstronnych działań mających na celu integrację społeczną i zawodową osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem z powodów materialnych, społecznych i kulturowych, w szczególności:

1. rodzin wielodzietnych i osób samotnie wychowujących dzieci,
2. dzieci i m odzieży ze środowisk zagrożonych, w tym ubogich i zaniedbanych,
3. osób starszych (seniorów),
4. osób niepełnosprawnych,
5. mniejszości narodowych i etnicznych,
6. imigrantów,
7. długotrwale bezrobotnych,
8. osób opuszczających zakłady karne i ich rodzin.

Wskazane powyżej grupy osób z racji swojego trudnego położenia życiowego traktowane są w polityce rozwoju społecznego województwa jako grupy szczególnego zainteresowania (grupy priorytetowe).

Projekt Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-13

Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 – 2013 jest podstawowym dokumentem operacyjnym służącym realizacji polityki rozwoju regionu. Program koncentruje się na wybranej grupie priorytetów i działań, których zaspokojenie w perspektywie roku 2013 będzie najważniejsze z uwagi na konieczność podniesienia społeczno – gospodarczej konkurencyjności regionu w skali europejskiej. W sferze społecznej warto przywołać priorytet programu pn. „spójność wewnątrzregionalna”. Cel główny tego priorytetu skupia się na podniesieniu standardów jakości życia w regionie. Cele szczegółowe to: zwiększenie atrakcyjności przestrzeni miejskiej oraz zrównoważony rozwój obszarów wiejskich; Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom województwa; zagospodarowanie obszarów zdegradowanych.

IV. Poziom Lokalny:

Strategia Rozwoju Krakowa

Strategia Rozwoju Krakowa formułuje wyobrażenie pożądanego Miasta Krakowa w perspektywie kilkunastu lat. Tak sformułowana wizja brzmi następująco: „Kraków miastem obywatelskim, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców i zrównoważony rozwój – europejską metropolią, konkurencyjnym ośrodkiem nowoczesnej gospodarki opartej na potencjale naukowym i kulturowym”. W sferze społecznej Strategia Rozwoju Krakowa odwołuje się do celu strategicznego I „Kraków miastem przyjaznym rodzinie, atrakcyjnym miejscem zamieszkania i pobytu”, zoperacjonalizowanym dwoma celami operacyjnymi:

1. zapewnienie ochrony statusu i warunków bytowych rodziny,
2. tworzenie warunków udziału w rozwoju społeczności osobom i grupom zagrożonym wykluczeniem.

Odnosząc się do treści, jakie niosą ze sobą wskazane cele strategiczny i operacyjne w opisie zawartym w Strategii Rozwoju Krakowa znajdujemy następujące ich doprecyzowanie:

– Podstawowym celem Samorządu Miasta jest skuteczne zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty samorządowej. Centralnym punktem odniesienia tych działań winno być dobro rodziny. Prawidłowo funkcjonująca rodzina może rozwiązać wiele problemów socjalnych. Szczególną troską Miasta otoczyć należy rodziny wielodzietne.

- Szczególne znaczenie przywiązywać należy do tworzenia rodzinom odpowiednich warunków bytowych. Oznacza to ochronę lokalnego rynku pracy, a także preferencyjne traktowanie małych i średnich przedsiębiorstw. Oznacza to także konieczność nakierowania systemu pomocy społecznej na rekompensowanie różnic socjalnych rodzinom najuboższym. Należy doprowadzić do skutecznego wprowadzenia w życie systemu udzielania świadczeń pieniężnych w związku z urodzeniem dziecka. Niezbędne jest zwiększenie, we współpracy z innymi instytucjami, pomocy dla matek spodziewających się dziecka. Niezbędne jest, wszędzie tam gdzie to możliwe, zrezygnowanie z instytucjonalnych form opieki nad dzieckiem i zastąpienie jej wychowaniem w rodzinie naturalnej lub zastępczej.
- Wyzwaniem władz samorządowych jest troska o zrównoważony rozwój Miasta. Liczba mieszkańców Krakowa zagrożona wykluczeniem społecznym rośnie. Warto jednak zwrócić uwagę, iż znaczna grupa mieszkańców Krakowa (około 75 500 osób korzystających z pomocy społecznej, co stanowi około 10% mieszkańców Miasta) będzie mogła skorzystać z szansy rozwoju wspierania w rozwiązywaniu ich problemów. Bez wsparcia osoby te, w związku z brakiem odpowiedniego potencjału własnego, pozostaną na marginesie społeczności lokalnej Miasta. Do poprawy jakości życia grup zagrożonych marginalizacją dążyć należy przez wykorzystanie aktywności osób, rodzin i środowiska lokalnego przy pełnym zaangażowaniu możliwości, środków i zasobów instytucji publicznych miasta Krakowa. Zadaniem władz samorządowych jest łagodzenie i rozwiązywanie problemów społeczności lokalnej, aby zapobiegać wykluczeniu i marginalizacji grup i osób nieporadnych. Samorząd winien aktywnie pomóc grupom i osobom dotkniętym marginalizacją – ponownie włączyć się w społeczeństwo, a w konsekwencji – w proces rozwoju.

Z uwagi na trwający proces programowania na lata 2007 -2013 część dokumentów w randze strategii jest na obecnym etapie „projektami”. Obowiązującymi dokumentami staną się po zakończeniu procesów programowania i legislacyjnego. Przedstawione dokumenty w trakcie owych procesów mogą ulegać modyfikacjom, jednak główne sformułowane w nich kierunki polityk, podkreślające dążenie do rozwoju z jednoczesnym zachowaniem warunków dla spójności społecznej pozostaną prawdopodobnie niezmienione. Ewentualne zmiany w przywołanych dokumentach mogą się odnosić do alokacji środków.

Merytoryczna spójność kierunków priorytetowych Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa oraz priorytetów i celów przywołanych powyżej dokumentów pozwoli na tworzenie programów działania poprawiających jakość życia wszystkich grup we wszystkich obszarach zagrożenia i planowania strategicznego.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych

Krakowa, na lata 2007 – 2013

REALIZACJA

8 Wdrożenie oraz monitorowanie realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa, na lata 2007 – 2013

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007 – 2013, jako dokument o charakterze strategicznym, w sposób zamierzony sformułowana została na takim poziomie ogólności, aby była elastyczna i stwarzała możliwość dostosowania realizowanych w oparciu o nią przedsięwzięć, do dynamicznej sytuacji społecznej oraz zmienności normatywnej spowodowanej zmianami w zakresie przepisów prawa, które wyznaczają obszary interwencji w sektorze problemów społecznych.

W celu uzyskania efektywnej realizacji kierunków priorytetowych oraz przedsięwzięć zaplanowanych w Strategii zakłada się:

- 1) przyjęcie przez Radę Miasta Krakowa wraz z dokumentem Strategii, Harmonogramu Realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007-2009;
- 2) przedstawienie Radzie Miasta Krakowa sprawozdania z realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa, za okres 2007 – 2009 do dnia 31 marca 2010 roku;
- 3) przedłożenie Radzie Miasta Krakowa Harmonogramu Realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa, obejmujący zadania na lata 2010 – 2013, do dnia 31 marca 2010 roku.

Działania wymienione w Harmonogramie Realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007 – 2009 nie mają charakteru zbioru zamkniętego, dlatego w miarę rozeznanych potrzeb możliwe będzie projektowanie nowych odpowiadających na aktualne wyzwania przedsięwzięć, w ramach obszarów kierunków priorytetowych i umieszczenie ich w Harmonogramie Realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2010 – 2013.

Dla analizy i aktualizacji wiedzy szczególnie na temat potrzeb społeczności lokalnej Krakowa służyć będą:

- 1) bieżąca sprawozdawczość realizatorów działań przewidzianych w Strategii,
- 2) dostępne materiały statystyczne,
- 3) wyniki badań prowadzonych na zlecenie realizatorów Strategii lub prowadzonych przez inne podmioty, w szczególności szkoły wyższe, w miarę możliwości we współpracy z realizatorami Strategii.

Realizacja zadań ujętych w Harmonogramach Realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007 – 2009 oraz 2010 – 2013 odbywać się będzie w ramach kompetencji właściwych komórek organizacyjnych Urzędu Miasta Krakowa oraz Miejskich Jednostek Organizacyjnych. Za realizację zadań przewidzianych w harmonogramach odpowiedzialni będą:

1. Pełnomocnik Prezydenta Miasta Krakowa ds. Osób Niepełnosprawnych, w zakresie:

Kierunek priorytetowy	Zakres obszaru planowania strategicznego:
Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego	Wsparcie osób niepełnosprawnych
	zagrożenie wykluczeniem społecznym spowodowane: niepełnosprawnością
Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu	wykluczenie społeczne spowodowane:
	niepełnosprawnością

2. Pełnomocnik Prezydenta Miasta Krakowa ds. Młodzieży, w zakresie:

Kierunek priorytetowy	Zakres obszaru planowania strategicznego				
Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży	Profilaktyka i przeciwdziałanie przestępczości młodzieży				
	ryzykowne zachowania dzieci i młodzieży spowodowane niewydolnością opiekuńczo-wychowawczą rodzin:				
	<table border="1"> <tr> <td>pozostawianie dzieci bez właściwej opieki</td> <td>niewłaściwe wzorce wychowawcze</td> <td>niezagospodarowanie wolnego czasu</td> <td>przestępczość, dzieci i młodzieży</td> <td>doświadczenia z alkoholem i substancjami psychoaktywnymi</td> </tr> </table>	pozostawianie dzieci bez właściwej opieki	niewłaściwe wzorce wychowawcze	niezagospodarowanie wolnego czasu	przestępczość, dzieci i młodzieży
pozostawianie dzieci bez właściwej opieki	niewłaściwe wzorce wychowawcze	niezagospodarowanie wolnego czasu	przestępczość, dzieci i młodzieży	doświadczenia z alkoholem i substancjami psychoaktywnymi	

3. Wydział Spraw Społecznych Urzędu Miasta Krakowa, w zakresie:

Kierunek priorytetowy	Zakres obszaru planowania strategicznego			
Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego	Profilaktyka i rozwiązywanie problemów alkoholowych			
	zagrożenie wykluczeniem społecznym spowodowane: uzależnieniem od alkoholu i środków psychoaktywnych			
	wykluczenie społeczne spowodowane: uzależnieniem od alkoholu i środków psychoaktywnych			
Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu	ryzykowne zachowania dzieci i młodzieży spowodowane niewydolnością opiekuńczo-wychowawczą rodzin:			
	<table border="1"> <tr> <td>niewłaściwe wzorce wychowawcze</td> <td>niezagospodarowanie wolnego czasu</td> <td>doświadczenia z alkoholem i substancjami psychoaktywnymi</td> </tr> </table>	niewłaściwe wzorce wychowawcze	niezagospodarowanie wolnego czasu	doświadczenia z alkoholem i substancjami psychoaktywnymi
	niewłaściwe wzorce wychowawcze	niezagospodarowanie wolnego czasu	doświadczenia z alkoholem i substancjami psychoaktywnymi	

4. Wydział Świadczeń Socjalnych Urzędu Miasta Krakowa, w zakresie:

Kierunek priorytetowy	Zakres obszaru planowania strategicznego			
Dążenie do ograniczania zasięgu i głębokości ubóstwa	pomoc społeczna			
	ubóstwo spowodowane:			
	<table border="1"> <tr> <td>niepełnosprawnością</td> <td>starością</td> <td>samotnym rodzicielstwem</td> <td>wielodzietnością</td> </tr> </table>	niepełnosprawnością	starością	samotnym rodzicielstwem
niepełnosprawnością	starością	samotnym rodzicielstwem	wielodzietnością	

5. Grodzki Urząd Pracy, w zakresie:

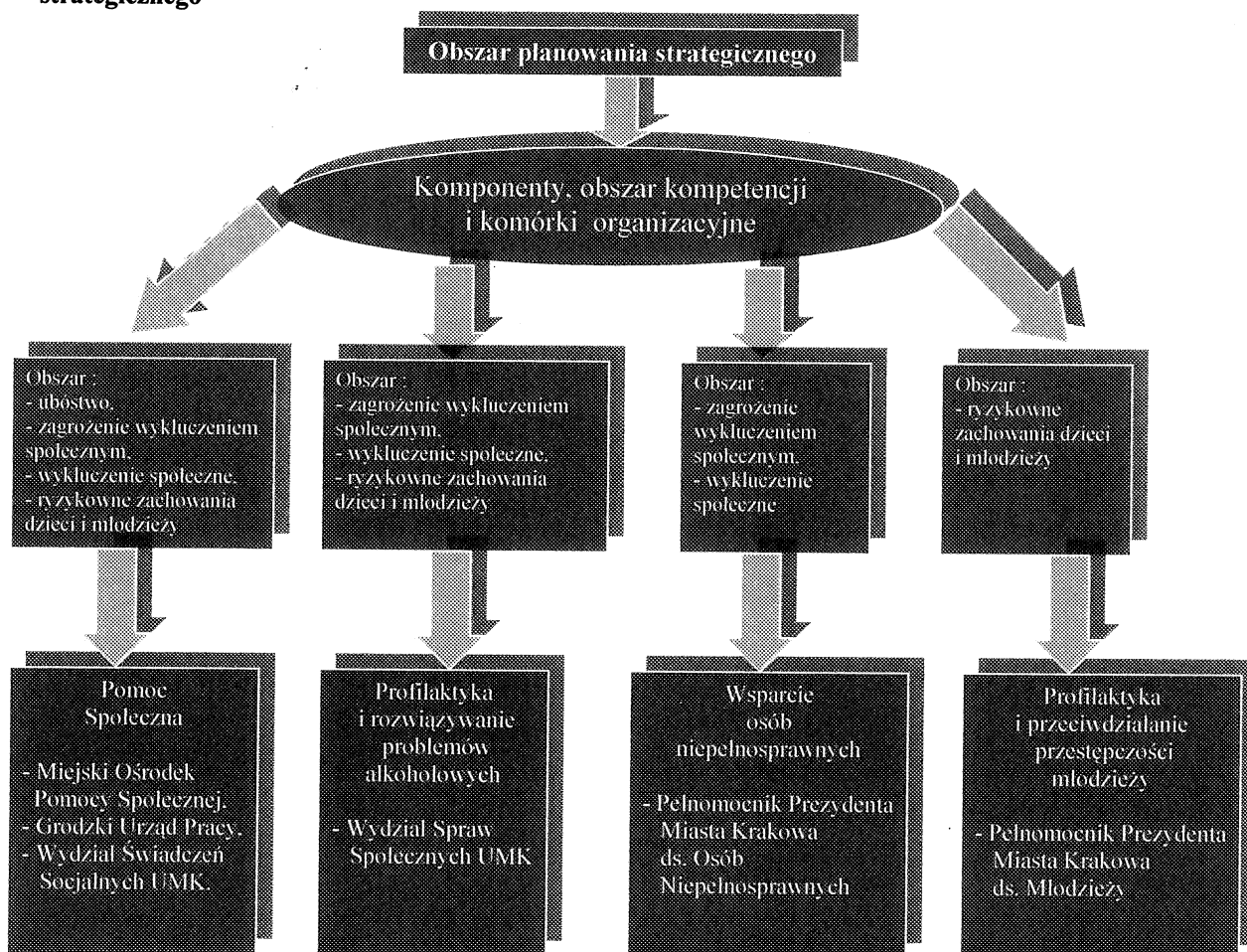
Kierunek priorytetowy	Zakres obszaru planowania strategicznego pomoc społeczna
Dążenie do ograniczania zasięgu i głębokości ubóstwa	ubóstwo spowodowane:
	szczególnie trudną sytuacją na rynku pracy
Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego	zagrożenie wykluczeniem społecznym spowodowane:
	szczególnie trudną sytuacją na rynku pracy
Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu	wykluczenie społeczne spowodowane:
	szczególnie trudną sytuacją na rynku pracy

6. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, w zakresie:

Kierunek priorytetowy	Zakres obszaru planowania strategicznego pomoc społeczna					
Dążenie do ograniczenia zasięgu i głębokości ubóstwa	ubóstwo spowodowane:					
	bezdomnością	szczególnie trudną sytuacją na rynku pracy	niepełnosprawnością	starością	samotnym rodzicielstwem	wielodzietnością
Intensyfikacja działań zapobiegających negatywnym zjawiskom powodującym powstawanie zjawiska wykluczenia społecznego	zagrożenie wykluczeniem społecznym spowodowane:					
	niepełnosprawnością	bezdomnością	uzależnieniem od alkoholu i środków psychoaktywnych	szczególnie trudną sytuacją na rynku pracy	problemami z integracją ze środowiskiem po okresach izolacji	sytuacjami kryzysowymi
Dążenie do zapewnienia niezbędnego wsparcia w reintegracji społecznej osób, rodzin i grup społecznych podlegających społecznemu wykluczeniu	wykluczenie społeczne spowodowane:					
	niepełnosprawnością	bezdomnością	uzależnieniem od alkoholu i środków psychoaktywnych	Szczególnie trudną sytuacją na rynku pracy	problemami z integracją ze środowiskiem po okresach izolacji	sytuacjami kryzysowymi
Dążenie do kształtowania właściwych, społecznie akceptowanych postaw oraz zachowań dzieci i młodzieży	Ryzykowne zachowania dzieci i młodzieży spowodowane niewydolnością opiekuńczo-wychowawczą rodzin:					
	pozostawanie dzieci bez właściwej opieki	niewłaściwe wzorce wychowawcze	niezagospodarowanie wolnego czasu	przestępczość, dzieci i młodzieży	doświadczenia z alkoholem i substancjami psychoaktywnymi	

Zakres odpowiedzialności za proces wdrażania i realizacji zadań wymienionych w harmonogramie oraz zakres kompetencji obrazuje również schemat poniżej.

Schemat: Kompetencje komórek UMK i Miejskich Jednostek Organizacyjnych w obszarach planowania strategicznego

Oprócz Harmonogramu Realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa narzędziem służącym wdrożeniu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa będą także programy operacyjne oraz projekty przygotowywane w ramach poszczególnych, ujętych w Strategii obszarów planowania strategicznego i kierunków priorytetowych (np. Powiatowy Program Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych, Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Innych Uzależnień w Krakowie, Miejski Program Przeciwdziałania Przestępczości Młodzieży, Bezpieczny Kraków, Program Współpracy Samorządu Miasta Krakowa z Organizacjami Pozarządowymi).

Wskaźniki oraz rezultaty, które przyjęte zostaną w programach operacyjnych oraz projektach będą musiały wpisywać się w obszar wyznaczony przez kierunki priorytetowe Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa.

Monitorowanie realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007 – 2013, planowane jest poprzez okresową ocenę stopnia osiągnięcia określonych kierunków priorytetowych i stopnia realizacji zaplanowanych przedsięwzięć,

zoperacjonalizowanych w Harmonogramie Realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa.

Planowane jest zastosowanie trzech rodzajów ewaluacji:

- ewaluacji szacunkowej, ocena ex-ante w trakcie przygotowywania harmonogramów na lata 2007-2009 oraz 2010-2013,
- w okresach realizacji wyznaczonych terminami przygotowania harmonogramów na lata 2007-2009 oraz 2010-2013,
- pełnej ocena ex-post, na zakończenie okresu programowania, do 31 marca 2014.

Za wykonywanie częściowych sprawozdań z realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007 – 2013, ujętych w harmonogramach obejmujących okresy 2007-2009 oraz 2010-2013, odpowiedzialne będą właściwe dla obszarów planowania strategicznego komórki Urzędu Miasta Krakowa i Miejskie Jednostki Organizacyjne.

Częstkowe sprawozdania powinny być przekazywane Miejskiemu Ośrodkowi Pomocy Społecznej w Krakowie odpowiednio do końca lutego 2009 i 2013 roku.

Za wykonywanie zbiorczych sprawozdań, gromadzenie i upowszechnianie zbiorczych danych z zakresu monitorowania stopnia realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa na lata 2007 – 2013 i przyjętych harmonogramów oraz za planowanie i nadzór przebiegu ewaluacji i przygotowywanie wniosków z rekomendacjami do kolejnych okresów ujętych w harmonogramie odpowiedzialny będzie Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie.

9 Finansowanie przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Krakowa, na lata 2007 – 2013

Zakłada się, że przedsięwzięcia przewidziane do realizacji współfinansowane będą z następujących źródeł:

- budżet Państwa,
- środki funduszy celowych (szczególnie środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych),
- Fundusz Pracy,
- budżet Samorządu Województwa Małopolskiego,
- budżet Gminy Miejskiej Kraków (w ramach planów finansowych Komorek organizacyjnych Urzędu Miasta Krakowa oraz Miejskich jednostek Organizacyjnych),
- środki Unii Europejskiej (szczególnie środki Europejskiego Funduszu Społecznego),
- środki prywatne.